

Várostörténeti folyóirat

Veszprémi

Szemle

20. évfolyam,
2018. 1.

48.

Alapítva: 1993

Várostarténeti folyóirat

Veszprémi Szemle

20. évfolyam,
2018. 1. szám

48.

TARTALOM

KÖZLEMÉNYEK

Arcképvázlat Ritter Lőrincről (1864–1941)	3	M. Tóth Antal
Nagy J. Béla nyelvész emlékére	17	Sebő József
Dr. Fejes Tóth László matematikus. A Veszprémi Vegyipari Egyetem első akadémikus professzora	26	Próder István
Ami a „címeres könyvből” kimaradt	33	Földesi Ferenc
A veszprémi Szent Imre Római Katolikus Elemi Iskola története	39	Molnár János
Veszprém meteorológiai viszonyai 2015-ben	67	Kovács Győző Gyula

---

BIBLIOGRÁFIA

Veszprém helytörténeti könyveinek bibliográfiája (2011–2016)	80	Pákozdi Éva Szilvia
--	-----------	---------------------

KÖNYVSZEMLE	100	Sebő József, Somfai Balázs, Imre Frigyesné, Sebő József, Mihalovicsné Lengyel Alojzia
-------------	------------	--

Várostartörténeti Folyóirat
**Veszprémi
 Szemle**

20. évfolyam, 1. szám 48. 2018.

Várostartörténeti folyóirat
 ISSN 1217-5358

Alapítva: 1993

Alapító főszerkesztő:
 dr. Tölgyesi József

Főszerkesztő:
 dr. Csizsár Miklós

Technikai szerkesztő:
 Szurmay László

Szerkesztőségi titkár:
 Virág Istvánné

Szerkesztőbizottság:
 Faa Judit, a Kuratórium elnöke,
 Bándi László, dr. Csizsár Miklós,
 dr. Tölgyesi József,
 a Kuratórium tagjai
 Sebő József

Kiadja:
 a Veszprémi Szemle
 Várostartörténeti Közhasznú
 Alapítvány
 Székhely és levelezési cím:
 8200 Veszprém, Baláca sor 10.

Felelős kiadó:
 Faa Judit, a Kuratórium elnöke

A főszerkesztő elérhetősége:
 8200 Veszprém, Erzsébet liget 3.
 Tel.: 06-20-253-3078
 E-mail: csizsar.miklos@invitel.hu

Nyomda:
 OOK-Press, Veszprém
 Felelős vezető: Szathmáry Attila
 A folyóirat évenként 4 számmal
 jelenik meg.

E SZÁMUNK SZERZŐI

DR. FÖLDESI FERENC nyá. ezredes, hadtörténet-kutató, Veszprém; IMRE FRIGYESNÉ ny. középiskolai tanár, Veszprém; KOVÁCS GYŐZŐ GYULA meteorológus, meteorológia-történész, Veszprém; DR. MIHALOVICS-NÉ DR. LENGYEL ALOJZIA ny. egyetemi docens, Veszprém; MOLNÁR JÁNOS helytörténeti kutató, Veszprém; DR. M. TÓTH ANTAL ny. egyetemi tanár, zenetörténész, Veszprém; PÁKOZDI ÉVA SZILVIA könyvtáros, MNL Veszprém Megyei Levéltára, Veszprém; PRÓDER ISTVÁN ny. múzeumigazgató, Várpalota; SEBŐ JÓZSEF irodalmár, középiskolai tanár, Veszprém; SOMFAI BALÁZS ny. főlevéltáros, Veszprém

Illusztrációk:

Földesi Ferenc, Zachár Zsolt és archív dokumentumok

Támogatóink:

Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata

8200 Veszprém,
 Házgyári út 1.

**A Veszprémi Szemle 48. szám megjelenését
 támogatták:**

Bándi László, Bernáth Ildikó, Debreczeni János György, Domokos Anna, Dorn Vilmosné, dr. Földesi Ferenc, Jászvári Ferenc, Kálmán László, Káloczi Kálmán, Koronczai Tibor, Leitold Józsefné, Lukácsné Takács Rózsa, Navracscics Tibor, dr. Pávics Lászlóné, dr. Próder József, Pétfürdői Közösségi Ház és Könyvtár, Rainer Pál, Solymosi Klára, Somfai Balázs, Szabóné Vörös Györgyi, dr. Tölgyesi József Veszprém, Kovács Balázs Budapest, dr. Kovács Gyula Székesfehérvár, Répás József Zirc, Sándor Ferencné Balatonalmádi, Vereskuti Klára Balatonalmádi

Veszprémi Szemle Várostartörténeti
 Közhasznú Alapítvány 73200189-11291268

A borító képei:

*címlapon: A Szent Imre iskola építésének emléktáblája.
 Fotó: LDM*

*hátlap: Veszprém címere a Magyar Nemzeti Levéltár
 (Bp.) üvegablakán. Fotó: Földesi F.*

KÖZLEMÉNYEK

Arcképvázlat Ritter Lőrincről (1864–1941)

M. TÓTH ANTAL

ÖRÖMMEL VETTEM A VESZPRÉMI SZEMLE FELKÉRÉSÉT, hogy írjak jubileumi emlékező cikket a veszprémi székesegyházban több mint 50 évig működő orgonistáról és zeneigazgatóról, a város polgári zenei életében is fontos szerepet vállaló Ritter Lőrincről. A Szemle 47. számának „Évfordulónaptár 2018 – Veszprém” rovata szerint 150 éve, 1868. március 28-án, az ausztriai Mariazellben született.

Ritter Lőrinc (1864–1941) arcképe unokájával az 1930-as években.

Forrás: Veszprém anno...

Valóban. Ritter Lőrinc születésének időpontjaként 1868. március 28-át tüntetik fel az irodalmi hivatkozások: lexikonok, zenetörténeti, helytörténeti tanulmányok, cikkek, folyóiratok, napilapok, televíziós előadások, megemlékezések. Valamennyi publikáció ugyanarra a forrásra utal. Pfeiffer János (1897–1983) nagyprépost, püspöki levéltáros és Szigeti Kilián (1913–1981) bencés szerzetes, pannonhalmi főiskolai tanár, egyházzenei szakíró „A veszprémi székesegyház zenéjének története” című könyvének adatait az elmúlt évtizedek során valamennyi lexikon, szakirodalmi hivatkozás – sajnos tévesen – átvette.

A forrásértékű alapl műnek tekinthető könyv nyolcoldalas fejezetben részletesen foglalkozik Ritter Lőrinc életével és munkásságával. Rögtön a fejezet elején a szerzők egy meglepő nyilatkozatot tesznek: „A családról szóló adatokat Lovag

Ritter Máriának id. Ritter Lőrinc életéről szóló, 1966. május 25-ről keltezett kéziratából vettük.” (Ritter Mária Ritter Lőrinc négy gyermeke közül a második volt, 1892-ben született. Nevét a későbbiekben Lovagra magyarosította.) A kéziratra a szerzők többször hivatkoznak. Fellelhetősége számomra sajnos egyelőre nem ismert.

A Pfeiffer–Szigeti könyvnek a kiváló orgonistáról szóló fejezete így kezdődik: „Ritter Lőrinc 1868. [így] március 28-án született Mariazellben, Stájerországban. Apja, Matthias Ritter (sz. 1813) szabómester és kereskedő volt. Anyja, Anna Feischl (sz. 1822) a háztartást vezette. Mindketten ősi mariazelei családból származtak. Iskoláit szülővárosában végezte. Ott tanult zongorázni és hegedülni. 15 éves korában, 1879-ben [így] Bécsbe ment, ahol a konzervatóriumban Anton Brucknernél [1824–1896] tanult orgonát és zeneszerzést.”

Franz Scheder „Anton Bruckner Chronologie Datenbank” című munkájában név szerint felsorolja a nagy osztrák zeneszerző és tanár legtehetségesebb növendékeit az 1879/80-as tanévben. Ebben ezt a nevet is olvashatjuk: Lorenz Ritter, aus Mariazell, 15 Jahre alt. Már ez alapján is megerősítettnek tekinthetjük, hogy Ritter Lőrinc 1879-ben 15 éves korában rendkívüli tehetségként került Bécsbe a századvég egyik legjelentősebb zeneszerzőjéhez és zeneprofesszorához. Tehát nem 1868-ban, hanem 1864-ben született.

Ezt a feltételezést erősíti meg a veszprémi halotti anyakönyv is, amely szerint (folyószám: 128) az elhalt neve Ritter Lőrinc székesegyházi karnagy, Veszprém Rákóczi tér 14. alatti lakos, római katolikus vallású, 77 éves. Az elhalás ideje 1941. március 28, este 6 óra. Házastársa Heinrich Ottilia.

Folyószám	Elhalás ideje (év, hó, nap)	Születés ideje (év, hó, nap)	Név	Családi név	Hely	Életkor	Házastársa	Vallás	Munkahely	Munkaköze	Elhalás oka	
											1	2
127	1941. márc. 28.	1941. márc. 28.	id. Horváth Lőrinc	König Erzsébet	Veszprém	77	Heinrich Ottilia	katolikus	szabómester	kereskedő	szív- és tüdőbetegség	
128	1941. márc. 28.	1941. márc. 28.	Ritter Lőrinc	székesegyházi karnagy	Veszprém	77	Heinrich Ottilia	katolikus	szabómester	kereskedő	szív- és tüdőbetegség	
129	1941. márc. 29.	1941. márc. 29.	Horváth Erzsébet	szabómester	Veszprém	66	Lőrinc Anna	katolikus	szabómester	kereskedő	szív- és tüdőbetegség	
130	1941. márc. 29.	1941. márc. 29.	Ritter Lőrinc	szabómester	Veszprém	77	Heinrich Ottilia	katolikus	szabómester	kereskedő	szív- és tüdőbetegség	

Részlet a veszprémi halotti anyakönyvből, Ritter Lőrinc halálzási bejegyzésével

Megtaláltam Ritter Lőrinc sírját a veszprémi Alsóvárosi temetőben. A sírkő felirata szerint: „Itt nyugszik id. Ritter Lőrinc karnagy 1864–1941”. Születésének másfél százados évfordulója tehát nem 2018-ban lesz, hanem 2014-ben volt.

Ettől függetlenül (vagy éppen ezért) kötelességünk fejet hajtani emléke előtt, és megismerni kivételesen gazdag életművét, amely több mint fél évszázadon át befolyásolta és alakította Veszprém egyházi és világi zenei életét.

Ritter Lőrinc veszprémi működésének első 25 éve

Ritter Lőrinc (Lorenz Ritter) 1884-ben elnyerte a veszprémi székesegyház orgonista állására kiírt pályázatot, amely Franek Gábor (1859–1930) távozásával üreseedett meg. A veszprémi székeskáptalan határozatát a március 8-án kelt döntésével megerősítette. A mindössze 20 éves ifjú művész ugyanezen év november 1-jén foglalta el a veszprémi székesegyház orgonista munkakörét. Az egyházzenei ranglétrán csak lassan emelkedett. Csendben, feltűnés nélkül élt és dolgozott. Mindenben igyekezett megfelelni egyházi felettesei elvárásainak. A kórus fizetési listáján a „közép-

A veszprémi székesegyház 1907-ben, az átépítése előtt

mezőnyben” volt, egy szinten a vadászkürtössel, a másod koncertmesterrel és a kántorral.

Veszprém közéletében elfoglalt helyét, szerepét, elismertségét jól mutatja egy újságcikk, amely orgonista kinevezése után közel negyed századdal később, a Veszprémi Ellenőr 1908. február 8-i számában jelent meg: *„Ritter Lőrinc. Talán kevesen ismerik e név viselőjét városunkban, mert dacára, hogy több év óta telepedett meg közöttünk, szerény, visszavonult életet él családja körében s egyedül ennek és a Múzsának él és szenteli életét. Mert Ritter Lőrinc nagy tehetségű, avatott zenész. Székesegyházunk orgonistája, ki oly ritka művészettel kezeli az orgonát, amint talán igen kevés egyén hazánkban. Valóságos virtuóz e téren, felülmúlhatatlan technikával, emellett egyéb hangszereken is magas tökélyre vitte művészetét. Kitűnő és keresett zongoratanár, s városunk legelső családjainál oktatja a fiatal nemzedéket. Mátrai László elhunyt karnagy hosszú betegsége alatt ő látta el székesegyházunkban a karnagy teendőket, emellett végezvén orgonista szolgálatát is. Ritterről minden szakember, aki zenei kérdésekben bírálatot mondani hivatott, azt állítja, hogy valódi, s kiváló zeneművész. Mindezt azért mondtuk el, mert mint halljuk a Mátrai halálával megüresedett karnagy állásra ő van kiszemelve. Ezen állás betöltése, mint tudjuk, a főtisztelendő káptalannak legbensőbb privátügye, amelybe senkinek beleszólása nincsen. Mégis, véleményt nyilvánítunk mi is, midőn kijelentjük, hogy szerencsésebb választást a káptalan soha sem csinálhat, mint midőn Rittert a székesegyházi karnagy állásra kinevezi. Nagy művészt, páratlan szorgalmú embert nyerünk benne. Ritter különben, mint külföldi ember (stájer) köszönetre kötelezte le maga iránt városunkat és a hazafiakat, mert szép, tekintélyes vagyont hozott be hozzánk, itt megtelepedett, s igyekszik szaporítani fajunkat, amennyiben négy gyermeke van, akik tökéletes magyarok. Kívánjuk tehát, hogy ezt a kiváló művészt, derék polgárt körünkben megtarthassuk.”*

Egy előadóművész lehetőségeit minden korban az a társadalmi közeg határozza meg, amelyben él. Ezt az egyik legnagyobb magyar zenetudós, Molnár Antal 1925-ben megjelent írásában így fejezte ki: *„Minthogy a művészet gyakorlati megnyilvánulásai, a művészi alkotások életföltételeiket a társadalom életéből merítik, az egyes kultúrák és kultúrkorszakok művészete a lehető legszorosabb összefüggésben van a társadalom életével.”*

Ha tehát részletesebben kívánjuk elemezni (esetleg értékelni) Ritter Lőrinc veszprémi muzsikusi pályájának első 25 évét, nem nélkülözhetünk egy kis áttekintést arról a társadalmi és művészi (ezen belül zenei) közegekről, amely a hasonló nagyságrendű korabeli városoknál lassabban és tétovábbban polgárosodó Veszprémet a századforduló környékén jellemezte, és amely meghatározta (segítette vagy gátolta) egy ide került európai műveltségű zenész szakmai mozgásterét, művészi lehetőségeit.

Veszprém zenéjét a 18. és a 19. század során, sőt a 20. század első felében is

alapvetően meghatározta a római katolikus püspökség (személyesen a püspök és a káptalan) véleménye, szándéka és akarata. Akkor is (a 19. század első felében), amikor Veszprém zenei élete máig megismételhetetlen aranykorát élte, és akkor is (a 19. század végén), amikor a zenei életet az útkeresés jellemezte.

1867. június 23-án a 19. század legjelentősebb veszprémi oratórium karmestere, a szimfonikus egyházzenei gyakorlat következetes képviselője, Herrnberger-Úrhegyi Alajos (1791–1871) regens chori lemondott állásáról, amelyet 1844-től töltött be. Utódként a káptalan 1867. október 5-én a burgenlandi orgonista, zeneszerző Behm Józsefet (1815–1885) nevezte ki, aki az ún. ceciliánus egyházzenei gyakorlat híve volt. 1879. június 28-án a káptalan úgy döntött, hogy „*a zenekarra vonatkozó kiadást szaporítani nem szabad*”. Behm ennek értelmében fokozatosan csökkentette a székesegyházban a zenekaros misék bemutatását, a világi szellemű zeneművek előadását megszüntette, és elkezdte a korábban nagyhírű templomi zenekar leépítését. A kialakult jelentős színvonalcsökkenést a Veszprémi Független Hírlap 1886. évi 9. száma így jellemezte: „... *tisztában kell lennünk, hogy az utóbbi időben a mi egyházi zenénk minden kritikán alól [így] hanyatlik.*” A káptalan is szükségesnek látta a zenei élet átszervezését. A megújulást a Behm halála után, 1885-ben karnagygyá kinevezett Mátrai (Matuschek) Lászlótól (1848–1908), a zenekar koncertmestertől, Raczek Frigyesztől (1841–1892) és az új, fiatal, ambiciózus orgonistától, Ritter Lőrinctől várták.

Veszprém világi zenei élete is átmeneti állapotban volt. Raczek Frigyes már 1882-ben vonósnégyest hozott létre, amely tagja Raczek mellett Kohl Antal székesegyházi hegedűs és csellista, Suchi (keresztneve nem ismert, 1884-től az ő helyére került brácsásként Ritter Lőrinc) és Mátrai László volt. A Raczek-kvartett először játszott Veszprémben Beethoven, Haydn, Mozart vonósnégyeseket. Az együttes Raczek halálával megszűnt.

Mátrai a Korona vendéglő nagytermében, a veszprémi Katolikus Körben és a Zenekedvelők Egyesületében megkísérelte a városi zenei életet felpozícionálni. Az egyesületet 1893-ban hozták létre. Fennállása alatt tíz hangversenyt adott. Legkedveltebb volt Mozart zenéje, de előadták Rossini, Schubert, Mendelssohn, Wagner, Liszt, Erkel, Egressy, Popper, Sarasate, Hubay és Johann Strauss műveit is. A zenei együttes legaktívabb tagja Mátrai és néhány székesegyházi zenész mellett a fiatal Ritter Lőrinc volt. Az egyesület négy év múlva, 1897 februárjában megszűnt.

1886 májusában Kovács Zsigmond püspök (1820–1886) támogatásával döntés született Veszprém első nyilvános zeneoktatási intézményének, a káptalani zeneiskolának a létrehozásáról, amely a zeneszeretetről híres püspök váratlan halála ellenére ugyanezen év novemberében el is kezdte a működését. A fiatal Ritter Lőrinc tanárként aktívan közreműködött az oktatásban. Az iskolát azonban az 1888-ban hivatalba lépő, a századvég hazai kulturális-ideológiai harcaiban aktív szerepet vál-

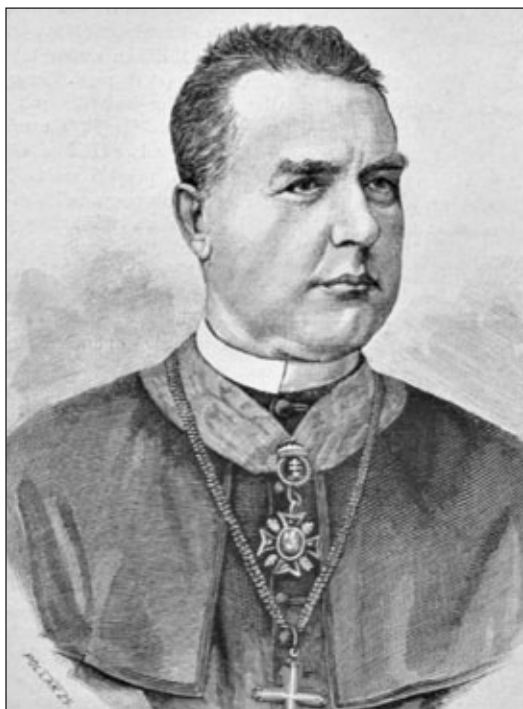
Zenekedvelők Egyesületének zenekara az 1890-es évekből.

Forrás: Veszprém anno...

láló és szigorú egyházas elveket valló új püspök, báró Hornig Károly (1840–1917), mint célszerűtlen, gazdaságtalan intézményt 1893. júniusban bezáratta. Épületét és hangszereit átadta az akkor alakult Zenekedvelők Egyesületének.

Időközben országosan gombamód alakultak az ún. „daláregyesületek”, amelyek kétfévente országos dal- és zeneünnepélyeket tartottak. Sajnos a veszprémi dalosokat hiába keresnénk a sikeres és kevésbé sikeres együttesek között. Veszprémben ugyanis a század végén legfeljebb énekelgető, mulatozó baráti vagy munkatársi közösségek voltak, értékelhető művészi színvonalú kórusok nem. A város kulturális múltjának tudós ismerője, Molnár Jánosné a századvég Veszprémét így jellemezte: „Veszprémben az iparosok, a kereskedők, a hivatalnokok tömörülései mellett volt jótékonyági egyesület, torna- és korcsolyaegylet is. A 19. század végi Veszprém 13 ezer lakosának azonban nem volt olyan kultúregyesülete, amely a zene művelőit és kedvelőit összefogta volna.” E téren az áttörés 1903-ban következett be Veszprémben, amikor Gaal Sándor (1875–1958) a Zeneakadémia elvégzése után megalapította a Kuruc Dalkört, amely később Veszprémi Dalegyesületté alakult.

Ritter Lőrinc ez alatt tette a dolgát. Orgonált a székesegyházban, a város katolikus templomaiban és az 1862–65 között épült veszprémi neológ zsinagógában is,

Hornig Károly, 1888–1917 között veszprémi megyés püspök, beiktatásának évében.

*Forrás: Vasárnapi Újság
1888. június 3. 35. évf. 23. sz.*

amelynek közel 50 éven át volt székesegyházi feladatai mellett állandó orgonistája. Muzsikált, ha kellett hegedűn, brácsán, csellón. Lakásán vonósnegyest hozott létre, amely különösen Beethoven műveit játszotta szívesen. A századforduló körül vonósnegyesét az alábbiak alkották: Vermes (Weisz) Aladár, a székesegyház zenekarának műkedvelő hegedűse, dr. Révész Sándor veszprémi ügyvéd, Ritter Lőrinc és Kohl Antal.

Ritter a századforduló környékén főleg zongorakísérőként szerepelt a veszprémi rendezvényeken. Pl. 1908. december 25-én a Veszprémi Ellenőr arról számolt be, hogy a Katolikus Népszövetség karácsonyi estélyén egyebek mellett a kolumbiai Eustasio Rosales (sz. 1875) Angyalok üdvözlése című dalát Lőrincz Józsefné úrasszony énekelte, zongorán Ritter Lőrinc kísérte. A Pápai Lapok 1910. október 23. híre, hogy a Magyar Mun-

kások Rokkant és Nyugdíjgyeletének veszprémi főpénztára jótékonyági hangversenyén báró Splényiné Blaha Lujza asszony (így), a Nemzeti Színház örökös tagja (1850–1926) is énekel. (A „nemzet csalogányának” harmadik férje báró Splényi Ödön rendőrtanácsos volt.) A hangversenyen közreműködött még Láng Zsigmond hegedűművész és Ritter Lőrinc székesegyházi karnagy. 1914. május 2-án az Evangelikus Lap azt közölte, hogy az evangélikus egyházközség vallásos ünnepélyt tart. A részletes műsorban olvashatjuk, hogy Henri Vieuxtemps (1820–1881) belga hegedűművész Adagio religioso című művét a székesegyház elsőhegedűse, Cornelius János (1866–1945) adta elő, harmoniumon Ritter Lőrinc kíséretével.

1906-ban írta Ritter egyetlen ismert kompozícióját, a „Bella dum late furerent” kezdetű himnuszt.

*Az egykori neológ veszprémi zsinagóga orgonája, amelyen 50 éven át zenélt
Ritter Lőrinc*

Ritter Lőrinc, a székesegyház zeneigazgatója és karnagya

A századforduló jeles egyházi és világi veszprémi zenésze Mátrai László, székesegyházi karnagy hosszú, súlyos betegség után 1908. január 18-án, 60 éves korában meghalt. Romló egészségi állapota miatt gyakran volt távol. Feladatkörét mintegy hét éven át helyettesként az orgonista, Ritter Lőrinc látta el. A veszprémi bazilika teljes átépítése 1907. április 3-án kezdődött. A káptalan a székesegyházból kiköltözött és a szomszéd Szent Ferenc rendi templomba vonult át. A régi templomból eltávolítottak minden felszerelést (köztük az 1820-ban a zirci Wilde József által épített régi orgonát is), és az épületet szinte teljesen elbontották. Az új székesegyház három és fél évig épült. „*A fényesen restaurált, román és koragót stílusban újjáépült főtemplomot*” (Ádám Iván) 1910. október 4-én szentelte fel Hornig Károly megyés püspök. Az átépítés során az egyházzenei szolgálatok irányítása és részbeni végzése Ritter Lőrincre várt. Az új orgonát Ritter szakmai koncepciója szerint az Osztrák–Magyar Monarchia legnagyobb orgonagyárának, a Rieger Testvérek (Gebrüder Rieger) vállalatnak sziléziai üzeménél rendelte meg a püspök. A kétmanuális, pneumatikus orgona 1910-ben készült el.

Amint az várható volt, az átépítések befejezése után, 1910. augusztus 31-én a püspök Ritter Lőrincet nevezte ki egyházmegyei karnagynak, meghagyva orgonista tisztségében is. Nehéz, embert próbáló feladatok vártak rá. A századfordulótól ugyanis jelentősen átalakult a római katolikus egyház liturgikus zenéje. 1903-ban X. Pius pápa (1835–1914) került a Vatikán élére, aki egyik első intézkedéseként az 1903. november 22-én kiadott, az egyházi zenét megreformáló rendelkezésével szabályozta az istentiszteletek rendjét, és pontosan rögzítette a római katolikus templomokban megengedhető, illetve tiltott zenélési formákat. Egy több évtizedes vita végére tett pontot annak deklarálásával, hogy „... az egyházi zenének is a legnagyobb fokban fel kell mutatnia azokat a tulajdonságokat, melyek a liturgia sajátjai: a szentség, a formák kiválósága, s ami ezekből önként következik, az egyetemesség.” Határozottan leszögezte, hogy „a régi hagyományos gregorián éneket széles körben vissza kell állítani a liturgia szolgálatába”, és „a modern zene fajai között legkevésbé alkalmas az egyházi szolgálatra az a színházi stílus [így], amely a 19. században élte virágkorát, főleg Itáliában.” Ez utóbbihoz hozzátehetjük, hogy Veszprém zenei életét éppen ez a „színházi stílus”, az erősen világi hangvételű zenélési gyakorlat tette az 1800-as évek első felében évtizedeken át rendkívül gazdaggá. A szertartásokon Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert szimfóniáinak, oratóriumainak, zenekaros miséinek, versenyműveinek, az olasz, francia, német operaszerzők alkotásainak rendszeres előadását szimfonikus egyházzenei korszaknak szoktuk nevezni. A század második felében ennek radikális visszaszorítása lett a cél, X. Pius pápa rendeletének megjelenése után pedig határozott utasítás. Ritter Lőrincnek egyházmegyei zeneigazgatói munkaköréből adódóan fő feladata volt mindezeknek az elvárásoknak tökéletesen megfelelni.

Ritter végleg megtörte a zenekari misék egyeduralmát Veszprémben, és megkísérelte visszaállítani a gregoriánt, illetve a szigorú új egyházi rendeletek alapján meghatározott zenélési gyakorlatot. Ez csak részben járt sikerrel. A veszprémi gregorián kórus megalakítása sokáig húzódott, elsősorban szakképzett vezető hiányában. Ritter ugyanis az újonnan megreformált gregoriánban nem volt eléggé jártas.

1916. októberben megnyílt a veszprémi városi zeneiskola, Kecskeméthy Margit kezdeményezésére, aki az intézmény alapító igazgatója is volt. Az első tanárok között találhatjuk Ritter Lőrincet is, aki mintegy 20 éven át, 1937-ig zongorát tanított. 1919 februárjában Misányi Lajos kegyesrendi tanár, zeneszerző, hegedűművész, karnagy (1891–1922) szervezésében megalakult a Veszprémi Kamarazene Társaság, amely alapító tagjai között volt a székesegyház zenészei közül Pekárdy Pál és Ritter Lőrinc. A nyitó koncerten, 1919. március 20-án Mozart Alkonyatkor (Abendempfindung, K. 523) című dalát Losy Károly énekelte, Ritter Lőrinc zongorakíséretével. A hangversenyek színhelye a piarista gimnázium díszterme volt. Több esetben a székesegyház adott otthont a hangversenyeknek, ahol Ritter orgonaműve-

Rott Nándor, 1917–1939 között
veszprémi megyés püspök

ket adott elő. A Társaság zenekara Misányi 1922-es váratlan halála után egy ideig még fennállt, és főleg Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Grieg és Chopin műveket játszott.

Az 1930-as években több újságcikk foglalkozik olyan hangversenyekkel, amelyekben Ritter is közreműködött orgonistaként vagy zongoristaként. Csak példaként tüntetünk fel néhányat:

1932. április 2-án a Prágai Magyar Hírlap rádióműsor rovata arról tájékoztat, hogy a magyar rádió a Kecskés Lajos által vezényelt veszprémi Boldog Margit énekkar (így) egyórás hangversenyét közvetíti a veszprémi székesegyházból április 6-án 18.00 órakor (a műsort nem közölték). Ez olvasható: „*a hegedű- és énekszámokat Toller Frigyes [így], a budai Szent Imre Kollégium prefektusa, az énekkari számokat orgonán Ritter Lőrinc székesegyházi karnagy és Kocsuba Elemér kíséri*”.

1932. április 13-án arról számolt be a Magyar Távirati Iroda, hogy nagysikerű egyházzenei hangverseny volt a veszprémi püspöki székesegyházban. Rott Nándor megyéspüspök (1869–1939) megnyitó beszéde után Wehner Géza (1888–1947), 1914-től a Dohány utcai zsinagóga főorgonistája adta elő Bach, Saint-Saens és Liszt orgonaműveit. Utána a veszprémi Árpádházi Boldog Margit Vegyeskar, Kecskés Lajos karnagy vezetésével „*a chorális és modern egyházzenei művek gyöngyeit*” adta elő. Majd „*Gere Lola [1901–1967] és Laurisin Lajos [1897–1977] operaházi művészek bensőséges énekszámai, Ország Tivadar hegedűművész [1901–1963] virtuóz játéka, Toller Frigyes [így] orgonakíséretével ragadták el a közönséget*”. Nagy sikerrel közre működtek még Ritter Lőrinc karnagy és Kocsuba Elemér. Az előadott művekről itt sincs említés.

A hasonló médiahíreket tovább lehetne folytatni. Ezek azt mutatják, hogy Ritter Lőrinc a különböző veszprémi társadalmi eseményeken szinte élete végéig aktívan

muzsikált. Az újságcikkekben többször említett „Toller Frigyes” név alatt feltehetően Teller (1946-tól Talabér) Frigyes (1899–1955) zenetudós, a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem egyházzenei igazgatója, majd 1949-től a montevideói (Uruguay) érseki szeminárium egyházzenei tanszékének professzora értendő. Az ismert orgonaművész 1918/19-ben Veszprémben papnövendék, majd 1923/26-ban a veszprémi székesegyházban karkáplán volt. Bár erre nem találtam hiteles dokumentumot, valószínűsítem, hogy veszprémi évei alatt az akkor ötvenes éveiben lévő Ritter Lőrincel tanár-diák (tanítvány), majd baráti kapcsolatban is volt.

Talán magyarázatra szorul, hogy ki volt a 30-as években leggyakrabban feltüntetett orgonista, Kocsuba Elemér? Ő volt Ritter egyik legkedvesebb veszprémi tanítványa, a veszprémi Fekete Sas gyógyszertár 1911–1929 közötti tulajdonosának, Kocsuba Emilnek a fia (1904–1985). Hasonlóan az akkori Veszprém legtöbb módosabb családjához, a gyógyszerésznél is Ritter Lőrinc volt a házi zenetanár. Az ifjabb Kocsuba Budapesten a gyógyszerészi végzettség mellett 1929-ben, a Zeneakadémián zongora- és orgonaművészi, valamint karvezetői diplomát szerzett (Kodály Zoltán tanítványa volt). Vezetője és részben tulajdonosa volt két budapesti gyógyszertárnak. Sokirányú tehetségét sportolóként (teniszversenyző, úszó- és műkorcsolya bajnok, autóversenyző) és művészként (karvezető, zeneszerző, orgonista, zongorista) is kibontakoztatta.

1933-tól Veszprémi Szimfonikus Zeneegyesület néven ének- és zenekar is működött a városban, ifjú Farkas Ernő karnagy vezetésével, amelynek aktív tagja volt ifjabb Ritter Lőrinc (1903–1940), a székesegyházi zenekar hegedűse, aki apja mellett rendszeresen orgonált. A zenekar koncertmestere, Orsolya Mária (1900–1986) vezetésével 1936-ban vonósnegyes alakult Veszprémben, amely további tagja Korcsiai Ede, ifj. Ritter Lőrinc, és Metzger Tódor volt. A Magyar Távirati Iroda 1937. szeptember 20-i híre, hogy Rott Nándor püspökségének 20. évfordulóját a veszprémi katolikus egyházközösség bensőségesen ünnepelte. Az Árpádházi Boldog Margit Vegyeskar „*énekeket adott elő*” (így), Ritter Lőrinc székesegyházi karnagy orgonakíséretével. Délután, a Petőfi Színházban tartott ünnepséget a veszprémi Szimfonikus Ének- és Zenekar Beethoven „Isten dicsősége” című művével nyitotta meg, ifjú Farkas Ernő karnagy vezénylete alatt.

Az 1930-as évektől alapvetően meghatározta Ritter Lőrinc zeneigazgatói-orgonista feladatait XI. Piusz pápa (1857–1939) 1928. december 20-án kiadott apostoli rendelkezése, amely a liturgia és a művészetek kapcsolatáról szólt (Divini cultus sanctitatem). Ez az egyházzenevel kapcsolatban három alapfeladatot jelölt meg: (1) a régi gregorián énekstílust el kell terjeszteni, (2) templomokban csak olyan orgonazene szólhat, amely kifejezi a hely méltóságát, és nem túlságosan hivalkodó, végül (3) el kell érni, hogy a hívek az istentiszteleten ne idegenekként, néma nézőkként legyenek jelen, hanem aktívan, énekükkel vegyenek részt a szertartáson.

Az 1936-ban alakult Orsolya-vonósnégyes. Forrás: Veszprém anno...

Ritter Lőrinc munkaköri feladatához tartozott, hogy gondoskodjék azoknak, az egyházmegyéhez tartozó kisebb templomoknak az orgonazene ellátásáról is, ahol általában olyan kántortanítók teljesítettek szolgálatot, akik bonyolultabb orgonaművek előadására nem vállalkozhattak. 1937-ben készült el az a rendkívül népszerű, sok kiadást megélt orgonakönyv, amely a Veszprém egyházmegye ima- és énekeskönyvében szereplő 115 népéneket tartalmazza, színvonalas, de könnyen játszható orgonakísérettel. Az énekek orgonakíséretét a városi zenede igazgatója, a királydíjas karnagy, a 20. század első felének legnagyobb veszprémi zenész egyénisége, Gaal Sándor készítette.

Rott Nándor püspök kezdeményezésére XI. Pius pápa Ritter gazdag és sokirányú egyházzenei munkáját, veszprémi egyházi szolgálatának 50. évfordulóján, 1934-ben a Pro Ecclesia et Pontifice (az Egyházért és a pápáért) kereszt, a laikusoknak adható legmagasabb pápai kitüntetés arany fokozatának adományozásával ismerte el.

A város köztisztelőben álló lakosa (a „kiváló művész és derék polgár”) 77. születésnapján, 1941. március 28-án Veszprémben hunyt el. Sírja a veszprémi Alsóvárosi temetőben található.

Köszönetnyilvánítás: Köszönettel tartozom segítségükért és tanácsaikért Csizsár Miklósnak, Földesi Ferencnek és Márkusné Vörös Hajnalkának

FELHASZNÁLT FONTOSABB FORRÁSMUNKÁK

- A Szentzene törvényei X. Pius és XI. Pius pápa egyházzenei rendeletei.* Magyar Kórus, Budapest, 1943.
- Ádám Iván: *A Veszprémi Székesegyház.* Egyházmegyei Könyvnyomda, Veszprém, 1912. (Lenyomat a Veszprémi Hírlap 1907–1912. évi közleményeiből)
- Veszprém a világháború évtizedében.* Válogatta és szerk. Csizsár Miklós. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém, 2007.
- Veszprém a második világháborúban.* Válogatta és szerk. Csizsár Miklós. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém, 2011.
- Domokos Anna: Évfordulónaptár 2018 – Veszprém. *Veszprémi Szemle* 19 (2017/4). 93–104.
- Hungler József: *Veszprém településtörténete.* EKMK, Veszprém, 1988. (Horizont közművelődési kiskönyvtár, 14.)
- Kun Lajos: *A veszprémi zsidóság múltja és jelene.* Veszprém, 1932.
- M. Tóth Antal: *A veszprémi székesegyház 18–19. századi zenéje.* Veszprémi Érseki Könyvtár, Veszprém, 2007.
- M. Tóth Antal: *Újra hallom szép szavát. Veszprém zenéje 1762-től a kiegészítésig.* Új Horizont, Veszprém, 1998.
- Márkusné Vörös Hajnalka: Válogatás a Veszprémi Városi Zeneiskola megalakulásának dokumentumaiból. *Veszprémi Szemle* 18 (2016/4) 12–28.
- Molnár Antal: *Az új zene.* Révai Kladó, Budapest, 1925.
- Molnár Jánosné: Mozaik Veszprém gazdag zenei múltjából. *Veszprémi Szemle* 18/4, 2016. 39–44. *Orgonakönyv a Veszprém-Egyházmegye Ima- és Énekeskönyvéhez.* (Az énekeket orgonakisérettel ellátta Gaal Sándor). Egyházmegyei Könyvnyomda, Veszprém, 1937.
- Pfeiffer János: *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950 püspökei, kanonokjai, papjai).* Görres Gesellschaft, München, 1987. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae; VIII.)
- Pfeiffer János – Szigeti Kilián: *A veszprémi Székesegyház zenéjének története.* München, Auróra Könyvek, 1985. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae; VI.)
- Praznovszky Mihály: *Veszprém anno ... Fotográfikák a régi Veszprémről.* Művészetek Háza, Veszprém, 2000.
- Scheder, Franz: *Anton Bruckner Chronologie Datenbank.* ABIL., Linz, 2011.
- Szabolcsi Bence – Tóth Aladár: *Zenei lexikon I–III.* Zeneműkiadó, Budapest, 1965.
- Szirbekné Bokor Júlia: Új utakon – A Szeglethy utcai zenedéből a Megyeház téri zeneiskolába. *Veszprémi Szemle* 19 (2017/2) 123–148.
- Varga Béla: *Veszprém város lexikona.* Veszprém, 2009.
- Veszprém megyei életrajzi lexikon.* Szerk. Varga Béla. Bőv. átdolg. kiadás. Veszprém, 2014.
- Zámbó István: Veszprém zenei múltja. In: *Négy évtized kádenciája 1956–1996.* Szerk. Somfai Balázs. Veszprém Város Vegyeskara, Veszprém, 1996.
- A napilapok idézett, tárgyunkkal kapcsolatos cikkeinek megjelenési helyét a szövegben ismertettük.

Nagy J. Béla nyelvész emlékére

SEBŐ JÓZSEF

„tisztelt és kedves mesterem.”
(Lőrincze Lajos)

Ötven éve, 1967. szeptember 26-án hunyt el Veszprémben a két világháború közötti magyar nyelvűvelés ma már kissé elfeledett alakja, Nagy J. Béla. „... ő a legerősebb összekötő kapocs Simonyi Zsigmondék és mai nyelvűvelőink között. [...] Életműve beépült napjaink nyelvűvelésébe, anyanyelvi műveltségébe.” – írta róla Ferenczy Géza.¹ – Sírja a veszprémi Dózsavárosi temetőben található.

Nagy J. Béla
1884–1967

Származásáról, pályafutásáról 1952-ben kelt önéletrajzában így vall: „1884. március 16-án születtem Gyöngyöshalászon, Heves megyében, tanítói családból. Az elemi és a középiskola elvégzése után magyar-francia szakos középiskolai tanári oklevelet és bölcsészdoktori oklevelet szereztem Budapesten. Tanítottam a körmöcbányai, a székesfehérvári és a budapesti V. kerületi állami főreáliskolában, majd a budapesti Állami Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottság alelnöki hivatalába kaptam beosztást mint gyakorló középiskolai tanár; továbbá a magyar nyelv és irodalom tanításának módszertanából tanárképző intézeti előadásokat tartottam, s a magyar stílusgyakorlatokat is vezettem. 1942. július 1-je óta vagyok nyugalomban.

[Fiatal feleségével ekkor telepedett le Veszprémben.]

Pedagógiai irodalmi munkásságom után (Fleury, Diderot stb.) 1927 óta állandóan dolgoztam a Magyar nyelvbe és a Magyarosanba, ez utóbbinak megindulásakor két éven át szerkesztője is voltam, és magyar nyelvűkönyveket írtam a gimnáziumoknak valamennyi osztály számára. Tolnai Vilmos halála után én gondoztam *A magyar helyesírás szabályai* című akadémiai kiadványt, s írásbeli hozzászólással és adat szolgáltatással most is tevékenyen részt veszek az új kiadások előkészítésében.”²

Ehhez tegyük hozzá. két évtizeden keresztül (1919–1939) szerkesztette a

Magyar Pedagógiát, A huszadik század harmincas éveiben pedig a pesti egyetemen a stílusról és a nyelv és az irodalom tanításának módszertanáról tartott előadásokat. Ő volt az, aki életre hívta az Akadémia Nyelvművelő Bizottságát, s titkáráként évekig annak ügyeit is intézte. Huszonkét évig társszerkesztője volt a „Magyarosan” című folyóiratnak. Középiskolások számára írt tankönyveiből pedig nemzedékek tanultak. A kétkötetes Magyar Pedagógiai Lexikonba 46 cikket írt (1933–34).

Veszprémbe felesége révén került. A hajmáskéri házasságkötési anyakönyv szerint 1936. december 22-én – özvegyemberként – vette feleségül Fülöp Mária okleveles tanítónőt, aki Pusztavámon született 1916. február 13-án és Veszprémben, a Diófa u. 12 szám alatt lakott.³

Tankönyvei világos, magyaros stílusukkal, lényegre törő tömörségükkel, szórakoztató, szinte játékos feladatokkal voltak telítettek. Ugyanakkor a tudományos alaposágról, a leírtak megbízhatóságáról és a könnyed előadásmódról sem feledkezett meg.

Évtizedeken keresztül ő volt magyar nyelvművelők neszтора. Amikor a két világháború között az a nézet kapott lábra, hogy a nyelvművelés lényege az idegen szavak üldözése, ő váltig küzdött eme áltudományos, a nyelvművelés ügyét leszűkítő nézet ellen.

Első cikke 1902-ben, tizennyolc éves korában jelent meg, az utolsó halála évében, 65 évvel később. Mindkettőt a Magyar Nyelvőr közölte, melyet évtizedekig az ugyancsak veszprémi Simonyi Zsigmond, majd Lőrincze Lajos szerkesztett.

Nyelvművelő ars poeticáját így határozta meg „... *nyelvhelyességi kérdések tárgyalásakor háromfélérről lehet szó: 1. a helyes kiejtésről, 2. a helyesírásról és 3. a kifejezőmód helyességéről.*”⁴

Munkásságára jellemző a mesterétől, Simonyi Zsigmondtól (1853–1919) tanult tolerancia: „*A nyelvhelyesség kérdései nem olyanok, hogy akár huszáros nekivágással, akár bírói módon, törvényszakaszok alkalmazásával lehetne őket elintézni.*

Ha ezt az elvet valljuk, s a nyelv természetével ellenkező merevség helyett a nyelvszokás változásához alkalmazkodó hajlékonyság lesz a jelszavunk. el fogjuk kerülni azt a szélsőséget, melynek képviselői az olyan epés nyelvbírálok, akik minden szóba belekötnék és mindenkit ki akarnak javítani.”⁵

Írásaiban újra és újra visszatér a jó nyelvérzékre. Ehhez, mint úton-útfélen hangsúlyozza, jól kell ismernünk a régi magyar nyelvet, a népnyelvet, de nem csak a magunk nyelvjárását, hanem másokét is, és gyakran kell forgatnunk jeles íróink, nyelvművészeink munkáit. Azért, hogy nyelvhelyességi kérdésekben egyáltalán véleményt merjünk mondani, s amelyet meg is lehet okolni. A vadhajtásokat mindig szeretettel nyesegette.

Ez a gondolat köszön vissza Lőrincze Lajos „emberközpontú nyelvművelés” címen elhíresült nyelvelméletében.

Nagy J. Béla: *A magyar igék ragozásáról című tanulmányát a „Magyarosan” folyóirat 1935-ben közölte*

1933-ban – Kosztolányi Dezső szerkesztésében – jelent meg a „Pesti Hírlap nyelvőre” című kötet. Ebben a kor kiváló nyelvészeinek – Négyesy László, Zsirai Miklós, Tolnai Vilmos, Gombocz Zoltán, Kertész Manó, Zolnai Gyula, Lotz János, Balassa József – társaságában ott találjuk Nagy J. Bélát is. Itt „A kiejtésről” címmel

tette közé gondolatait. Kiváltképp „e” hangjaink sokszínűségéről, nyelvünket színesebbé tévő mivolta szívlelhető meg napjainkban is.

Ugyancsak vissza-visszatérő gondolat írásaiban, hogy a nyelv legsajátabb tulajdonsága az állandó változás, ezért nem látott hát mindenben romlást, hiszen a spontánul megjelenő szó, szólás a gyakran a nyelvhasználók javát szolgálja. A nem kellő hozzáértésből fakad, hogy nyelvművelésünkben oly gyakoriak a nyelvi babonák. Ezek összegyűjtését is ő sürgette. Ezeket később Szepesy Gyula gyűjtötte össze.⁶

A középiskolák V–VI. osztálya számára 1939-ben kiadott – általa szerkesztett – „Magyar nyelvi olvasókönyv” bevezetésében olvashatjuk: „Az itt következő olvasmányok irodalmi és köznyelvünknek néhány fontosabb kérdéséről, eredeti és jövővényszavainkról s a fölösleges idegen szavakról, egykori művelődési állapotok emlékeit őrző szavainkról és szólásainkról, legvégül pedig Vörösmarty, Petőfi, Arany, Jókai nyelvéről, írói művészetéről szólnak. [...] Okoljunk belőlük, lelkesedjünk rajtuk, de olvasásuk nyomán egyúttal erős elhatározások is keljenek életre szívünkben.”⁷

E kötetben is kitér egyik kedvelt témájára, az ikes igék ragozására. „... sajnáltni sajnálhatjuk az ikes igék kiszorulását, de segíteni aligha tudunk rajta. Inkább kereszünk vigasztalást abban a tudatban, hogy ha eltörlődik is az ikes és az iktelen ragozás megkülönböztetése, kárpótlásul nyerünk is valamit: jobban kidomborodik az a különbség, amelyet tárgyias és alanyi ragozás közé teszünk. Az ikes ragozás szerint ugyanis egyformán mondjuk: **eszem, egyem, enném** húst és **eszem, egyem, enném** a húst, holott az iktelen ragozásban megkülönböztethetjük ezeket: **veszek, vegyek, vennék** húst és **veszem, vegyem, venném** a húst. Továbbá nem éppen célszerű az sem, hogy ha kétféleképpen ragozzuk igéinket, **ikesen** és **iktelenül**, akkor a feltételes módban az iktelen **vennék** 1. személyű alak, az ikes **ennék** pedig 3. személyű, tehát így kell beszélnünk: én is **enném** húst, ha **vennék**; ő is **ennék**, ha **venne**. Ennél célszerűbb, mert egyszerűbb az újabb nyelv szokás: én is **ennék** húst, ha **vennék**; ő is **enne**, ha **venne**.”⁸

Veszprémben élete utolsó huszonöt évét töltötte, visszavonultan, könyvei közé bezárkózva, szinte „kődlovagga” vált, mint halálakor Kovalovszky Miklós írta róla.⁹ Innen küldte cikkeit tanulmányait. Itt rendezte sajtó alá nyelvművelő írásait, melyekben rendszerint a nyelvművelés legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdéseiről értekezett.

Veszprémben – az Akadémia levelező tagjaként – tovább dolgozott Budapesten elkezdett nagy helyesírási szótárán, de az a háború áldozatául esett: szedése elpusztult a Franklin nyomda romjai alatt. Példaanyaga azonban beépült a később kiadott Helyesírási tanácsadó szótárba.

1956-ban Pais Dezső akadémikus hetvenedik születésnapjára jelent meg a magyar nyelvészek tisztelgő kötete. Ebben „A helyesírás értékelése” címmel tette

közzé gondolatait: „Milyen kérdés mármost a helyesírás, tudományos-e vagy sem? Erre így kell felkelniünk: olyan gyakorlati kérdés, amelyet tudományosan kell vizsgálni és rendezni, ennél fogva tudományos és gyakorlati is, mert a tudomány és a gyakorlat nincs ellentétben egymással. Hogy a helyesírás nem tudományos kérdés, azt csupán az vallhatja, aki a tudományt úgy fogja fel, mint a gyakorlati élettel szemben álló elvont szellemi pepecselést. Ez azonban nem helye felfogás, minthogy vannak ugyan pusztán elméleti tudományok, de azoknak az eredményeit is föl lehet, sőt föl is kell az életben, a gyakorlatban használni. Továbbá vannak gyakorlati, alkalmazott tudományok is, és a tudomány éppen arra való, hogy kellemesebbé, könnyebbé tegyünk vele az életet, tökéletesítsük a gyakorlatot.”¹⁰

A helyesírás fontosságáról pedig a következőket írja: „... minálunk is előfordul a helyesírásnak túlságos kevésre becsülése, s a helyesírási viták alkalmával nem egyszer mondogatják félig-meddig tréfásan vagy bosszankodva, hogy a helyesírásban teljes szabadságot kellene engedni. hadd irhasson mindenki úgy, ahogy akar; akkor nincs szükség semmiféle helyesírási szabályzatra és szótárra, s fölöslegessé válik a helyesírásról szóló sok irkafirka. Ebben a szélsőséges felfogásban az az értékelő ítélet fejeződik ki, hogy a helyesírásnak teljességgel nincs semmi fontossága. Még szaktekintélyek is emlegetik némelykor a helyesírási vitáknak haszontalanságát, és igyekeznek meggyőzni bennünket arról, hogy a helyesírás nem olyan életbevágóan fontos dolog, amin érdemes volna hajba kapni.”¹¹ – Tegyük hozzá, ezek a viták azóta is föl-föllángolnak, például az új érettségi követelményrendszer kapcsán.

Nyolcvanadik születésnapján, 1964-ben a megyei tanács dísztermében átvehette az „Oktatásügy Kiváló Dolgozója” kitüntetést. Ez alkalommal a Magyar nyelvtudományi Társaság küldöttei a nyelvésztársadalom jókívánságait tolmácsolták. Három évvel később, temetésén, a magyar nyelvésztársadalom nevében Lőrincze Lajos búcsúztatta.

1974-ben, születésének 90. évfordulóján sírjának megkoszorúzásakor Grétsy László így emlékezett róla: „Nem volt olyan egyetemes nyelvtudós, mint Gombocz Zoltán, nem volt olyan nyelvész, mint Kosztolányi Dezső, nyelvvelőként azonban mindkettőnél nagyobb. Ő az összekötő kapocs a felszabadulás előtti és utáni évek nyelvvelése között.” És emlékbeszédében arra is utalt, hogy az 1960-as években szárnyra kelt Magyar Nyelv Hetének is ő volt az egyik kezdeményezője.

Válogatott tanulmányai „Egy emberöltő nyelvünk védelmében” címmel az Akadémiai Kiadónál jelentek meg, már a szerző halála után, 1968-ban.

Nézzünk ezek közül néhány címet! – Arany János nyelvvelése, Simonyi Zsigmond nyelvvelő munkássága, Van-e nyelvhelyesség?, Nyelvhelyességi babonák, Egyes szám vagy többes szám?, Szórendi kérdések, Igealakok használata, Hogyan nevezzük a nőket?, Hogyan ragozzuk a magyar igét?, Mi a különbség a *de* és a *hanem* között?, Köznyelvi kiejtésünk, Helyesírásunk időszerű kérdései...

Munkásságának egyik folytatója a Veszprém közelében, Szentgálon született Lőrincze Lajos (1915–1993), akinek első nyelvüvelő kötetét is ő lektorálta (*Nyelv és élet*, 1953., Kodály Zoltán előszavával).

A köztük kialakult bensőséges viszony tanúsága az alábbi Lőrincze-levélrészlet:
„Tisztelt Igazgató Úr!

A levonatok épségben megérkeztek, már javítják is őket. Második tördeltet nem küldök, majd én átnézem, maradt-e hiba? Remélem, sok nem lesz. Mikszáth tiszt-tartóját én is megpislogtam, és mindjárt gondoltam, hogy valami „sajtóvíva” [kiemelés az eredetiben – S.J.] lesz.

Én is kérek Igazgató Úrtól egy kis egzegéizist: Nem egészen értem, mire vonatkozik a cikkemre tett megjegyzés: A cikk is jobb úgy, ha van benne egy kis „attikai” só. Különben az iznevek problémájával még többet szeretnék foglalkozni, ha erőm és időm lesz. De – sajnos – mindig mást csinálok...”¹²

Születésének századik évfordulóján, 1984-ben a rádió „Édes anyanyelvünk” című rovatában Lőrincze Lajos így emlékezett meg róla: „... munkássága ma is élő és ható tényező nyelvüvelésünkben. A magam részéről tisztelt és kedves mesteremnek tartottam életében s így él emlékezetemben halála után is. Tiszteltem nagy tudását, tudományos pontosságát, kristálytisztá stílusát, szerettem rokonszenves egyéniségét, mély humanizmusát, Arany Jánosra emlékeztető bölcsességét, emberségét.”¹³

Ugyancsak a századik évfordulóhoz kötődően, születésnapján, 1984. március 16-án sírjánál özvegye, tisztelői koszorúzási ünnepséget rendeztek, köztük általános- és középiskolás diákok. A Magyar Tudományos Akadémia anyanyelvi bizottsága és a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat nevében Lőrincze Lajos méltatta munkásságát. A Magyar Nyelvtudományi Társaság képviselőjében Balázs János a nyelvtudósról és pedagógusról, a társaság egyik volt vezetőjének ügyszereteteről szólt. A két egyetemi tanár megemlékezése után – a diákok szavalatát követően – koszorúzással zárult.

Egerben 1987 óta rendezik meg a Nagy J. Béla helyesírási versenyt a felsőoktatási intézmények hallgatói számára, amelyre Magyarország, valamint a Kárpát-medence más egyetemei, főiskolái neveznek be egy-egy hallgatót (az egyes intézmények saját versenyének győztesét, összesen mintegy két tucat diákot). A versenyt az egri Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszéke hozta létre és rendezi évente, többnyire április végén.

A megnyitón egy kiválasztott októnak átadják a Nagy J. Béla-emlékplakettet, majd a rendezvényhez hagyományosan kapcsolódó konferencián rendszerint a helyesírás folyton megújuló, éppen időszerű kérdéseiről, köztük a határon túli sajtós gondokról esik szó. A megmérettetésre másnap délelőtt kerül sor a főiskolán: amely egy tollbamondásból és két gyakorlatsor kitöltéséből áll.

Most, Nagy J. Béla halála után ötven évvel – ha kissé megkésve is –, legalább jelképesen tegyünk le egy koszorút dózsavárosi sírjára.

MEGHÍVÓ

**Az Eszterházy Károly Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszéke
meghívja Önt a felsőoktatási intézmények Nagy J. Béla
Kárpát-medencei helyesírási versenyére.**

2017. november 17.

Szakmai program

Levezető elnök: Eőry Vilma, a Magyar Nyelvstratégiai Intézet tudományos tanácsadója

15.00 Megnyitó – Láptai Kálmán rektor

15.10 Prószerky Gábor: Magyar nyelvű szövegek pszicholingvisztikai alapú számítógépes elemzése

15.30 Misad Katalin: Ingadozó írásmódú tulajdonnevek a szlovákiai magyar nyelvű sajtóban

15.50 Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila: Elméleti és gyakorlati problémák az Osiris Helyesírás kézikönyv átdolgozása során

16. 20 Hozzászólások, vita
Szünet

16. 50 Minya Károly: Internetes támogatás a helyesírásban

17.10 Ludányi Zsófia: A „népi” helyesírási gondolkodásról – a nyelvi tanácsadói gyakorlat alapján

17.30 Takács Judit: A finn helyesírásról magyar szemmel

17.50 Hozzászólások, vita

2017. november 18.

9.00 A versenyfeladatok megoldása

14.00 Eredményhirdetés

ESZTERHÁZY KÁROLY
E G Y E T E M

Magyarország
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

*Az egeri Eszterházy Károly Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék szervezte
2017. évi Nagy J. Béla Kárpát-medencei helyesírási verseny meghívója*

Nagy J. Béla sírja a veszprémi Dózsavárosi temetőben

FELHASZNÁLT IRODALOM

Fő műve: NAGY J. Béla: *Egy emberöltő nyelvünk védelmében. Válogatott tanulmányok és cikkek.* szerk. Ferenczy Géza. Akadémiai Kiadó, Bp., 1968.

- KOVALOVSKY Miklós: Nagy J. Béla emlékének. *Magyar Nyelv* 1968. 122–123.
LŐRINCZE Lajos: Megemlékezés Nagy J. Béláról. *Horizont* 1984. 3. sz. 40–41.
TUNGLI Gyula: Nagy J. Béla emlékezete. *Megyei Pedagógiai Híradó* 1984. 6. sz. 20–21.
HARMATH István: Nagy J. Bélára emlékezünk. In: *Harmath István emlékezete*. Szerk. Balogh Ferencné, Veszprém, 1990. 178–180.

JEGYZETEK

- ¹ Idézi Ferenczy Géza: Nagy J. Béla és nyelvművelő munkássága. In: *Egy emberöltő nyelvünk védelmében*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1968. 13.
² U. o. 7–8.
³ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:33SQ-GTMD-D39?i=82&wc=923N-16X%3A40679901%2C53384801%2C53995801&cc=1452460>
⁴ Idézi Ferenczy Géza: Nagy J. Béla és nyelvművelő munkássága. In: *Egy emberöltő nyelvünk védelmében*. Akadémiai Kiadó, Bp., 1968. 9.
⁵ U. o. 23.
⁶ SZEPESY Gyula: *Nyelvi babonák*. Gondolat Kiadó, Bp., 1986.
⁷ *Magyar nyelvi olvasókönyv a gimnázium és a leánygimnázium V–VI. osztályának*. Szerk. NAGY J. Béla, Franklin Kiadó, Bp., 1939.
⁸ NAGY J. Béla: Iktelen ragozás, ikes ragozás. In: *Magyar nyelvi olvasókönyv a gimnázium és a leánygimnázium V–VI. osztályának*. Szerk. NAGY J. Béla, Franklin Kiadó, Bp., 1939. 53–57.
⁹ *Magyar nyelv* 1968. 122–123.
¹⁰ NAGY J. Béla: A helyesírás értékelése. In: *Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik Születésnapjára. Írták tisztelői, barátai és tanítványai*. Szerk. Bárczi Géza és Benkő Loránd. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1956. 566.
¹¹ *Emlékkönyv Pais Dezső hetvenedik Születésnapjára. Írták tisztelői, barátai és tanítványai*. Szerk. Bárczi Géza és Benkő Loránd. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1956. 567.
¹² Lőrincze Lajos levele Nagy J. Bélának. Budapest, 1956. április 10. A szerző tulajdonában.
¹³ LŐRINCZE Lajos. Megemlékezés Nagy J. Béláról. *Horizont* 1984. 3. sz. 40–41.

Dr. Fejes Tóth László matematikus

A Veszprémi Vegyipari Egyetem
első akadémikus professzora

PRÓDER ISTVÁN

ISKOLÁSKÉNT SOKSZOR TARTOTTUNK A MATEMATIKÁTÓL. Sokan emlékszünk a szorongásra, amely dolgozatírásakor fogott el bennünket: vajon sikerül-e egy szűk óra alatt a feladatokat megoldanunk. Ugyanakkor örömet is érezhettünk, ha a dolgozat sikerült, vagy otthon a feladatmegoldás végén kétszer is alá húzhattuk a helyes végeredményt. A matematikához is, mint az életben mindenhez, tehetségre van szükség. Mindenki tehetséges valamiben, van aki a matematikában teljesít átlagon felül, van aki másban kiváló.

A matematikának, mint tudománynak a fontossága és hasznossága azonban vitathatatlan. Így vélekedtek erről már évszázadokkal korábban a tudomány nagyjai is. Idézzünk fel néhány példát a múltból, megjegyezve, hogy még számtalan hasonló példát hozhatnánk. Roger Bacon (1214–1292) természettudós, az Oxfordi Egyetem tanára szerint: „*A matematika a tudományok kapuja és kulcsa.*” Hasonlóképpen gondolkodott Galileo Galilei (1564–1642), aki szerint: „*a természet nagy könyve a matematika nyelvén íródott.*” Immanuel Kant (1724–1804) a XVIII. század nagy német filozófusa azt mondta, hogy „*a természettudomány egyes ágaiban csak annyi a tulajdonképpeni tudomány, mint amennyi matematika van bennük.*”

Amikor Veszprémbe egyetem létesült, itt is a Matematika lett az egyik alapító tanszék. (Az egyetemet 1949-ben a Budapesti Műszaki Egyetem Nehézvegyipari Karaként alapították, 1951-ben Veszprémi Vegyipari Egyetem néven lett önálló, mai elnevezése: Pannon Egyetem.) A Matematikán kívül két másik alapító tanszékot jegyez fel az egyetemi krónika: az Általános és Szervetlen Kémiát¹ és az Ásványtant. Írásunk a Matematika Tanszék első tanszékvezetőjéről, Fejes Tóth László professzorról, az egyetem első akadémikus egyetemi tanáráról emlékezik meg, aki kezdetben intézeti tanári, majd egyetemi tanári kinevezéssel oktatott az egyetemen.²

Fejes Tóth László, (Tóth László néven) 1915. március 12-én született Szegeden. Ötéves korában költöztek Budapestre. Családja a Tóth név gyakori előfordulása miatt a Fejes Tóth nevet akarta felvenni, a „hivatal” azonban csak a Fejes név felvé-

*Dr. Fejes Tóth László
(1915–2005)*

teléhez járult hozzá. Így Fejes László néven diplomázott és kezdetben így is publikált.³ A háború után már csak ő vette fel a Fejes Tóth nevet. (Így a közlemények hivatkozásainál nem okozott zavart a L. Fejér/Fejér Lipót névhez való hasonlóság.) Édesapja Fejes József, a Vasútnál, a Keleti pályaudvar pénztárfőnöke volt, majd jogi doktorátust szerzett. Édesanyja Farkas Vilma magyar, német szakos leánygimnáziumi tanár volt.⁴ Középiskolai tanulmányait a Széchenyi István Reálgimnáziumban végezte. 1938-ban a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen Fejér Lipót professzornál szerzett doktori címet, majd 1939-ben kapott matematika-fizika szakos középiskolai tanári oklevelet.⁵ 1940. február 1-től 1941. december 20-ig katonai szolgálatot teljesített az V. tüzér mérőszázadnál. 1942–1944 között tanársegéd a Kolozsvári Tudományegyetem Geometriai Intézetében. A

háborút követően az 1940. évi 2. bécsi döntés alapján Magyarországhoz visszacsatolt területek újra Romániához kerültek. Fejes Tóth László ekkor Budapesten vállalt állást. 1945-től 1948-ig az Óbudai Árpád Gimnázium tanára, ugyanakkor előadásokat tartott a Pázmány Péter Tudományegyetem Geometria Tanszékén. 1946-ban lett az egyetem magántanára. 1949-től 1964-ig vezette a Veszprémi Vegyipari Egyetem Matematika Tanszékét.

A matematikai tudományok doktora címet 1952-ben nyerte el. A Magyar Tudományos Akadémia 1962. április 6-án levelező tagjává választotta. Akadémiai székfoglalóját „Mozaikokra vonatkozó izoperimetrikus problémák” címen tartotta.⁶ 1965-ben tudományos főmunkatárs lett az MTA Matematikai Kutatóintézetében (ma: Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet). 1970-ben az intézet igazgatójává nevezték ki. Ezt a megbízatását 1983-ig töltötte be. 1970. február 4-én lett az MTA rendes tagja. Székfoglalóját „Diszkrét geometriai vizsgálatok hiperbolikus síkon” címmel tartotta.

Az évek során a Veszprémi Vegyipari Egyetemen több mint másfél ezer hallgató élvezhette Fejes Tóth professzor előadásait, közöttük e kiadvány főszerkesztője és jelen sorok írója is. Emellett a Freiburgi Egyetem, a Wisconsini, a Washingtoni és az Ohioi Egyetem, valamint a Salzburgi Egyetem egy-egy szemeszterére hívták meg vendégprofesszornak.⁷ Nemezc Ernő ásványtan professzor szerint a veszprémi

Az egyetem A épülete az 1950-es években

egyetemi szemléletet a Zürichi Egyetemtől vették át a Budapesti Műszaki Egyetem közvetítésével. „Amikor ugyanis a Műegyetem a pesti épületéből átkerült Budára, jelenlegi rakparti otthonába, akkor a vezetők – Wartha Vince és a többiek – lehetőséget kaptak a zürichi tapasztalatok tanulmányozására, s amit lehetett átvettek onnan. [...] A zürichi szellem lényege az volt, hogy nem a szűk szakmai részletekre koncentráltak, hanem az ismeretek általános megalapozására. Ezt a szemléletet sikerült nekünk is meghonosítani, s ebből következett, hogy az alaptárgyak helyzete mindig jobb volt, mint a technológiai tárgyaké. Olyan nevek fémjelezték ezt a szellemet, mint Markó László, Müller Sándor, vagy Fejes Tóth László” – mondta az egyetem 50 éves jubileuma alkalmából.⁸

A egyetem életében, oktató munkájában számos szükségszerű változás történt. Módosultak a tantervek, szervezeti átalakulások következtek be, de ezek a matematikaoktatás jelentőségét, súlyát nem érinthették. Szabadváry Ferenc tudomány- és kémia-történésznek, az analitikai kémia történetét feldolgozó könyvében még a következőt olvashatjuk: „... a kémikusoknak gyakran alsóbbrendűségi érzéseik voltak tudományukkal kapcsolatban. Lavoisier és a sztöchiometria eredményeképpen a kémia ugyan mennyiségi tudománnyá vált, de egész matematikai apparátusa nem ment túl a hármasszabály alkalmazásán. Hol volt ez a csillagászat, vagy a fizika matematikájától, ahol már száz évvel előbb differenciálegyenleteket alkalmaztak! A kémikusoknak ezen hiányérzetét a fizikai kémia szüntette meg, amely végre meghozta a vegyésznek is a maga differenciálegyenleteit, legelőször 1850-ben Wilhelmly megállapításában, amely szerint cukor invertálásánál a cukormennyiség időegység alatti csökkenése $\left(\frac{dz}{dt}\right)^a$ koncentrációval arányos. Ostwald később örömmel jegyezte

Matematikai Kutatóintézet (Budapest)

te meg, hogy a reakciósebesség eme egyenlete volt az első alkalom, hogy kémiai folyamat lefutását a matematika nyelvén fogalmazták meg."⁹

Ez a XX. század közepének kémiaoktatásban már régen nem így volt. Az 1962/63-as tanévben például, amely a Veszprémi Vegyipari Egyetemen bevezetett metodikai kísérletnek, az „oktatási reformnak” harmadik évét jelentette, a tantervek szerint az I. évfolyamon minden napra jutott matematikafoglalkozás.¹⁰ Az előadásokon, szemináriumokon, gyakorlatokon a hallgatók a matematikai analízisnek a vegyésztechnológusok számára fontos fejezeteit sajátították el. Ezek az ismeretek adtak alapot a fizikai kémia, a géptan, majd a vegyipari műveletek tárgyak megértéséhez.

Az említett tanév első féléves előadásait Varga Dezső egyetemi docens, rektorhelyettes tartotta. A második félévben hallgathattuk Fejes Tóth László előadásait. Az egy- és többváltozós függvényekre vonatkozó differenciál- és integrálszámítási feladatok, vagy a függvénysorok részletezése közben alkalmanként saját kutatási területeiről is ejtett szót. Emlékezetes volt a Fourier-sorok (a 2π szerint periodikus függvények speciális függvénysora) ismertetésekor elhangzott megjegyzése: „szárnypróbálgatásaimat a Fourier-sorok területén kezdtem.” 1942-ben jelent meg egyik dolgozata e témában a Matematikai és Természettudományi Értesítőben, akkor még

Fejes László néven „A lehülés Fourier-soráról” címmel.¹¹ A téma részletei iránt érdeklődőknek az eredeti cikkekre utalunk, itt pusztán a problémafelvetést idézzük: „Fourier klasszikus művében, a *Théorie analytique de la chaleur*-ben, a következő hőtani problémát veti fel: Merítsünk egy a sugarú szilárd homogén gömböt, amelyben a hőmérséklet csak a középponttól mért r távolságtól függ, egy 0°C hőmérsékletű ugyancsak homogén közegbe. Meghatározandó a gömb belsejében a $\mathbf{V}(\mathbf{r}, t)$ hőmérséklet mint $\mathbf{r}$ -nek és a bemelegítés pillanatától eltelt t időnek a függvénye, ha a $\mathbf{V}(\mathbf{r}, 0) = \mathbf{V}(\mathbf{r})$ kezdeti hőmérséklet eloszlás adva van.” Ebben a munkájában hálóját fejezte ki Fejér Lipótnak eredményei iránt tanúsított érdeklődéséért és több értékes megjegyzéséért. A „lehülés Fourier-sora” elnevezést is professzorának köszönte meg, akiről előadásai során többször is megemlékezett. Egy másik alkalommal a „legsűrűbb gömbelhelyezés” problémáját vetette fel. A kérdés arról szólt, hogy hogyan lehet a térben egyenlő nagyságú gömböket a legsűrűbben elhelyezni. „Ez a probléma a fizikusokat és a kémikusokat is izgatja. Természetesen sejtjük, mikor kapunk legsűrűbb gömbelhelyezést, csakhogy a matematikus egészen addig nem mondhatja ki, hogy ez és csak ez a megoldás, amíg precíz matematikai eszközökkel ezt be nem bizonyította.” – mondta egy későbbi interjújában.¹² Ezek a kérdések és megoldásaik meghaladták az egyetemi matematika anyagot, felvetésükkel azonban érdeklődést tudott kelteni a tárgy iránt és miközben felvillantotta a matematika szépségeit, némi bepillantást engedett az őt foglalkoztató területekre is.

Ezek közül a területek közül kiemelkedtek diszkrét geometriai kutatásai. A síkon, a gömbfelszínen és a térben való elrendezésről, valamint a szabályos testekről szóló könyvei: „Lagerungen in der Ebene, auf der Kugel und im Raum”¹³ és „Regular Figures”¹⁴ nagy nemzetközi elismerést hoztak számára. Itthon pedig létrejött környezetében (Veszprémben és a budapesti Matematikai Kutatóintézetben) a magyar diszkrét geometriai iskola. A Révai Új Lexikon folytatásában megjelent Magyarország a XX. században kiadvány Természettudományok kötetében a Matematika fejezet így méltatja: „A diszkrét geometria jelentős mértékben magyar tudomány, létrehozásában oroszánrésze van Fejes Tóth Lászlónak.”¹⁵

A Bolyai János Matematikai Társulat és a Kossuth-klub közös rendezésében „Mi a diszkrét geometria?” címmel 1963. március 23-án tartott előadásában elhangzottak szerint: „A diszkrét szó mai közhasználati jelentése eltér a szó matematikai jelentésétől. A matematikában egy diszkrét ponthalmazon szeparált pontokból álló diszkontinuos halmazt értünk, amilyen például egy pontrács, ellentétben mondjuk egy körlap összes pontjából álló ponthalmazzal. A diszkrét geometria elnevezés tehát arra utal, hogy itt nem folytonos geometriai halmazok vizsgálatáról van szó.”¹⁶

Egy másik előadásában, az MTA Matematikai Osztályának nyilvános osztályülésén a diszkrét geometria különböző kutatási területeit csoportosította a következő alcímek alatt: „körelhelyezések, extrémális pontrendszerek a gömbön, stabili-

tási kérdések, sejtalmazokra vonatkozó izoperimetrikus problémák (pl. hogyan kell egy „nagy” síkidomot adott számú, egységnyi területű, de szabadon változó alakú lemezekkel a legjobban kitölteni?), körfelhők, poliéderekre vonatkozó szélsőérték-problémák, állandó görbületű terek legsűrűbb kitöltése gömbökkel.”¹⁷

Bronz mellszobra az egyetem aulájában (Raffay Béla alkotása)

pongasztalnál vezették le a vizsgáztatás fáradságait. A korábbi évfolyamok azt is mesélték, hogy egy alkalommal, amikor hófúvások benitották meg a közlekedést, ő pontosan megérkezett az órára Balatonalmádiból síléccel. A Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatóinak évkönyve szerint: „*Ifjúságunk lendület, mozgékonyság, ízes tréfiák tekintetében bizony mögötte marad.*”¹⁸

Fejes Tóth László tudományos eredményeit a matematika egyéb területein és a természettudományokban sikeresen használták fel. Könyvei nemcsak széles alapot teremtettek a diszkrét geometriai szemléletmód számára, hanem nagyszámú nagyon érdekes kutatási feladat felvetésével matematikusok generációiban keltettek érdeklődést az új terület iránt. Munkásságát számos elismeréssel értékelték mind Magyarországon, mind külföldön. Az MTA akadémiai tagság mellett levelező tagja

Fejes Tóth Lászlónál az tudott eredményesen vizsgázni, aki a kiadott matematikai példatár valamennyi feladatát – még a nagyon tehetséges is a lehető legtöbbet – előzetesen, gyakorlasként otthon megoldotta. A vizsgákat a tankörök hátsó padsoraiban bárki végighallgathatta. A felsőbb évfolyamosoktól az a hír szivárgott ki, hogy aki a vizsga során rá tudja venni a professzort, hogy például egy függvény elemzése során odamenjen hozzá a táblához, az már biztosan nem bukhat meg. Nála tapasztalhattuk meg először az előkollokválás lehetőségét. Az előkollokválás a teljes évfolyam előtt a T-2 nagy előadásban, még a vizsgaidőszak megkezdése előtt zajlott. A bátor jelentkezőnél jó pontnak számított, ha a tábláig vezető lépcsősoron nem lassan, lépésben haladt, hanem az utat lehetőleg futva tette meg. Ilyenkor megjegyezte, hogy a fiataloknak így kell mozogni. A professzor maga nagyon szerette a sportot: kerékpározott, sízett, tornászott. Kollokváltatás után Varga Dezső docenssel az aulában felállított ping-

volt a Lipcsei Szász Tudományos Akadémiának (1966), a Braunschweigi Tudományos Társaságnak (1978). Elnöki, majd tiszteletbeli elnöki tisztséget töltött be a Bolyai János Matematikai Társaságnál (1972). Kitüntetései: Kossuth-díj (1957), Szocialista Munkáért Érdemérem (1960), Állami Díj I. fokozat (1973), Munka Érdemrend arany fokozat (1975, 1982), Gauss-emlékérem (Braunschweig, 1977), Szele Tibor-emlékérem (1977), Pro Universitate Vesprimiensis emlékérem (1978), Szocialista Magyarorszáért Érdemrend (1985), Akadémiai Aranyérem (2002).

1983-ban vonult nyugállományba, nyugdíjasként a Matematikai Kutatóintézet tanácsadójaként dolgozott. 2005. március 17-én 90 éves korában Budapesten hunyt el. Bronz mellszobrát, Raffay Béla alkotását, 2016. november 10-én a Veszprémi Vegyipari Egyetem aulájában avatták fel.

JEGYZETEK

- ¹ Meskó Gábor: Általános és szervetlen kémia tanszék. In: *Veszprémi Vegyipari Egyetem jubileumi évkönyve*. Veszprém, 1974. 51.
- ² László Zoltán: Matematika tanszék. *Veszprémi Vegyipari Egyetem jubileumi évkönyve*. Veszprém, 1974. 102.
- ³ Fejes László: A szabályos testek, mint szélsőértékfeladatok megoldásai. *Mathematikai és természettudományi értesítő* (1942) 61. évf. 2. sz. 471–477.
- ⁴ Hargittai István beszélgetése Fejes Tóth Lászlóval. *Magyar Tudomány* (2005) 3. sz. 318.
- ⁵ Staar Gyula: A geometria szerelmese. Beszélgetés Fejes Tóth László akadémikussal. *Természet Világa* (1986) 117. 3. sz. 118.
- ⁶ Fejes Tóth László: Isoperimetric Problems Concerning Tesselations. *Acta Mathematica* 1963.
- ⁷ Pach János. *Magyar Tudomány* (2005) 7. sz.
- ⁸ Czingeráber János: A kezdetektől napjainkig. Nemezc Ernő fél évszázada, *Új Horizont* különszám (1999) 5.
- ⁹ Szabadváry Ferenc: *Az analitikai kémia módszereinek kialakulása*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1960. 350.
- ¹⁰ Matematika Tanszék. In: *A Veszprémi Vegyipari Egyetem Értesítője, 1962–63. tanév*. Veszprémi Vegyipari Egyetem, Veszprém, 40.
- ¹¹ Fejes László: A lehülés Fourier-soráról. *Mathematikai és természettudományi értesítő* (1942) 61. évf. 2. sz. 478–495.
- ¹² Staar Gyula: A geometria szerelmese. Beszélgetés Fejes Tóth László akadémikussal. *Természet Világa* (1986) 117. 3. sz. 119.
- ¹³ Fejes Tóth László: *Lagerungen in der Ebene, auf der Kugel und im Raum*. Springer-Verlag Berlin, Heidelberg, New York (1953, 1972)
- ¹⁴ Fejes Tóth László: *Regular Figures*. Pergamon Press, Oxford, London, New York, Paris 1964. (németül Leipzig, 1965.)
- ¹⁵ *Magyarország a XX. században*. IV. kötet, Matematika (1999) 40.
- ¹⁶ Fejes Tóth László: Mi a „diszkrét geometria?” *MTA Matematikai Fizikai Tudományok Osztályának Közleményei* (1963) 13. köt. 3. sz. 229–238.
- ¹⁷ Fejes Tóth László: Újabb eredmények a diszkrét geometriában. *MTA Matematikai Fizikai Tudományok Osztályának Közleményei* (1963) 13. köt. 4. sz. 341–354.
- ¹⁸ *Kémcsőkefe, Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatóinak évkönyve*. Veszprém, 1956. 18.

Ami a „címeres könyvből” kimaradt

FÖLDESI FERENC

A VESZPRÉMI SZEMLE 2015/3. SZÁMÁBAN JELENT MEG Veszprém város címeréről és pecsétjéről szóló írásom, illetve a kiadvány recenziója a Séd folyóirat 2015/tél számában (Lagzi Gábor: Címerben a város). Ugyan a témában a mindennapi kutakodást befejeztem, de a források keresését egy adott kutatási témában nem lehet „csak úgy letenni”. Hiába kezdünk el egy másik kutatást, a szemünk sarkába még „beúsznak” az előző kutatási téma anyagai, jelen esetben címeres képek, esetleg írások.

A kézirat leadásakor például még nem volt előttem ismert, hogy milyen szervezetek – civil és gazdasági – használják a város címerét? Amiről ismeretem volt a teljeség igénye nélkül: a városi címer látható például a Veszprém megyei Jogú Város tűzoltóságának szerkocsijain. A Veszprém város rendőrségén is nagy beceje van a címeres karjelzésnek, melyet a közrendvédelmi állomány használ szolgálati öltözetén.

A közelmúltban találkoztam a városi polgárőrség karjelzésével is, melynek központi eleme a város címere. Időközben a Polgármesteri Hivataltól kapott tájékoztatása szerint 1991–2016 között 144 darab engedélyt adtak ki a városi címer használatára. Ezek közül 20 engedélyt magánszemély részére, 45-öt civil szervezetek számára, 41 gazdasági társaság igényelt és kapott engedélyt, továbbá 21 intézmény, valamint 17 közigazgatási szerv kapott hozzájárulást a címer megjelenítésére. A fenti engedélyek döntő többsége alkalomhoz, kiadványhoz, rendezvényhez kötődő eseti vagy határozott idejű volt. A

Veszprém címere a Veszprém városi tűzoltóság szerkocsiján.

Fotó: szerző

A városi rendőrkapitányság rendvédelmi állomány karjelzése a város címerével

tájékoztatás szerint 2013 óta (!) a címer használata iránti kérelem nem érkezett a Városházára, jellemzően azóta a város logója iránti kérelmet nyújtanak be.

Bizonytalan voltam abban is, hogy vajon van-e valamilyen szabály a két pecsét – az „öregbik” és a kisebbik – használatára? Ekkor még azt írtam a publikációm 21. oldalán: „*használatukra szabályt nem találtam*”. Pedig volt, és meglehetősen elég korán szabályozták.

A városi közgyűlés 1771. június 10-iki jegyzőkönyvében olvasható: „*Determináltatik [Meghatároztuk], hogy a város kisebbik pöcsétye valamint eddig a notariusnál állott, levelek, passztusok pöcsételésre nézve, úgy ezután is annál legyen. Bíró úr in instanti [tüstént] rezignállya [átadja] és magánál haszonvételre [értsd: használatra] nézve ne tartsa. Az öregbik pöcséttel Ház és más ollyatén levelek pöcséttellessenek.*”² Vagyis általános szabály volt – és maradt is –, hogy a kisebbik pecsétet a város jegyzője, míg a nagyobbik pecsétet a város főbírája, később polgármestere használta aláírásának hitelesítésére. De ettől korábbi az a szabályozás, hogy a pecsétek használatáért az ügyfél díjat fizessen. A tanács rendeletét 1731. június 25-én hozta, és a felsorolásban ez szerepel: „*A város ordinans [elrendelő, elintéző] pöcsétyétül 16 garas.*”²

A publikációm 32–33. oldalán írtam az 1903. évi címerjavaslatokról, ismertettem a bíráló Tagányi Károly véleményét is. Itt lehetett olvasni azon városi címerjavaslatról is, melyen egy páncélos vitéz látható, kezében zászlós kopjával, aki négy dombon vágat. A város ajánlása szerint a címeralak Szent László király. Tagányi elutasította a „fantasztikus” (értsd: félresikerült) címerjavaslatot, pontról pontra cáfolta meg a hibás, a heraldika szabályainak is ellenmondó elképzelést. Természetesen kerestem a felterjesztett címerjavaslat rajzát az MNL Veszprém Megyei Levéltárában, illetve a Magyar Nemzeti Levéltárban is. Az utóbbinál csak hosszas levélváltás és némi vita után tudtam csak elfogadni – de nem belenyugodni –, hogy a rajz nincs meg.

Már a kiadvány megjelenése után egy veszprémi középület leírását kerestem, megnézve minden kiadványt, képeskönyvet, fotóalbumot. Majdhogynem unottan lapozgattam, pörgettem a lapokat egy városi idegenforgalmi kiadványban, amikor megláttam egy, a fenti leírásnak megfelelő fotót. Igen, az ominózus, a keresett címerterv! A kép aláírása: „*Veszprém pecsétje 1902-ből.*”

A kiadvány 1973-ban jelent meg a Panoráma útikönyvek sorozatban.

Az elutasított címer rajza.

Forrás: Veszprém. Szerk.

*dr. VAJKAI Aurél. Panoráma,
2. átd. kiad. Budapest, 1987. 59.*

Természetesen a szövegből nem derül ki, hogy a kötetet szerkesztő dr. Vajkai Aurél (vagy a fejezet szerzője) miből gondolta, hogy ez a város pecsétje és címere, hiszen ekkor még az 1971-ben szabályozott és az 1906-ban elfogadott címer, valamint pecsét volt a város hivatalos jelképe. De sebj, így legalább megmaradt egy hibás címerterv és értelmezhetővé vált Tagányi Károly 1903. évi részletes bírálata is. (Csak zárójelben jegyzem meg: a kötet 49. oldalán közölnek egy pecsétlenyomatot „*A városi pecsét a XVIII. századból*” aláírással. Nos, ez is hibás, ugyanis a közölt fotón a nemesi közösség pecsétlenyomata a „*Sigillum nobilitatis Wesprim 1789*” körirattal látható.)

Fafaragás az elutasított címeréről. Készítette Bán Ferenc (1912–2004), aki húsz évig volt a város anyakönyvvezetője. A címerfaragvány a család tulajdonában van.

Fotó: Zachár Zsolt

Volt információm a következőben bemutatott címerrajzról, de nem tudtam sehogy a nyomára bukkanni. Itt is egy véletlen segített a korábban csak részleteiben látott címer megtalálásában. Így örömmel egészítem ki a korábban leírtakat ezzel az új információval: Veszprém város címere látható a Magyar Nemzeti Levéltár, Bécsi kapu tér 2–4. szám alatti épületének egyik festett üvegablakán, ami – a többiekkel együtt – Róth Miksa művészi munkája. Minderről részletesen olvasható a MNL Országos Levéltár hírei között. Most ebből idézek röviden.

A címerek az MNL Országos Levéltárában³

Csánki Dezső, az Országos Levéltár főigazgatója 1928 őszén arra kérte – a levéltár belső díszítésére addig is különös figyelmet és gondot fordító – gr. Klebelsberg Kuno vallás- és közoktatásügyi minisztert, engedélyezze, hogy „*az Országos Levéltár földszinti, illetve emeleti csarnokainak és lépcsőházának ablakaira, az ezen csarnokok, illetve lépcsőház falaira festett képekkel és művészi díszítésekkel kapcsolatban, mintegy egységes bezárásul, mérsékelt díszítéssel, üvegfestmények kerüljenek, mégpedig ez ablakok felső részére, kisebb ablakoknál egy-egy, nagyobb ablakoknál három-három, a régi Nagy-Magyarország városait ábrázoló címerekkel, különös tekintettel arra, hogy az Orsz. Levéltárban elhelyezett oklevelek és iratok a régi egész Nagy-Magyarországra vonatkoznak, s a városok címerei ezen régi szeretett haza ezeréves előkelő kultúráját legkifejezőbben képviselik és hirdetik.*” A miniszter a kérésnek eleget tett, továbbá felszólította a főigazgatót, hogy Róth Miksa iparművészről az ablakok elkészítésére vonatkozó költségvetést is kérjen.

Csánki 1928. november 10-én hivatalosan is felterjesztette a miniszter által már korábban megtekintett és jóváhagyott, az ablakokon megjelenítendő címereket, összefoglaló tervezetet és a költségvetést. Egyúttal tájékoztatta Klebelsbergert arról

is, hogy a kérdéses városi címereket e célra választott és az Országos Levéltárban dolgozó címerfestővel az Országos Levéltár költségén festeti meg, szakszerű utasítással és ellenőrzés mellett. Majd jelzi, hogy az első 18 darab színes címerrajzot már át is adta.

Csánki Dezső gr. Klebelsberg Kunó miniszterhez címzett felterjesztésének melléklete nemcsak felsorolta azokat a településeket, amelyek címerét az üveglablakokra megfestetni javasolta, de röviden indokolta is, hogy melyik szekkó témájával vannak összefüggésben és ezért pontosan hova kerüljenek azok: Veszprém címere a 2. emeleti csarnok ablakára került Szombathely és Pécs mellé.

Az Országos Levéltárnak ugyan volt megbízott címerfestője Hanuszik László személyében, és Csánki Dezső azt írta gr. Klebelsberg Kunónak, hogy levéltári címerfestővel készítteti el a rajzokat,

Veszprém város címere a Magyar Nemzeti Levéltár üveglablakán. Fotó: szerző

Városi címerek a Magyar Nemzeti Levéltár 2. emeleti folyosóján – Szombathely, Pécs, Veszprém.

Fotó: szerző

első 18 címerrajzot. A további címerrajzokat több részletben kapta meg: december 12-én újabb tizenegyet, 1929. március 7-én 15-öt, április 10-én egyet, április 15-én nyolcat, május 3-án pedig az utolsó hatot. Róth 1929. október 11-én valamennyi címerrajzot visszajuttatta a levéltárba.

A kutatás adatai és a lapokon található azonosítók egyértelművé teszik, hogy Breth Béla címerrajzai alapján készítették el Róth Miksa műhelyében a levéltár festett üveglakait. Az 1981-ben levéltárba került rajzok a Róth-műhelyben készült egyértelműsítő rajzok lehetnek: amikor a Breth-féle rajzokon a színek nem voltak jól

a főigazgató mégsem öneki adta a megrendelést, hanem Breth (1934-től Csáky) Bélának.

A főigazgató 1928. október végén bízta meg Breth Bélát a címerek megrajzolásával (rajzonként 6 pengő fizetése ellenében), aki több részletben tett eleget a megbízásnak. Breth október 31-én már 19 címerrajzot átadott dr. Mályusz Elemér levéltárnoknak, aki azokat szakmailag ellenőrizte és egy híján jóváhagyta. A rajzoló 1929. január 19-én újabb 15 címerrajzot nyújtott be, amelyet dr. Herzog József főlevéltárnok ellenőrzött, majd április 6-án egy, április 13-án nyolc, április 22-én pedig az utolsó hat címerrajzot is átadta Mályusznak felülvizsgálatra.

Csánki már 1928. november 2-án levélben kérte Róth Miksát, hogy adjon árajánlatot a címeres ablakok megfestésére. A művész november 7-én 29.600 pengős, részletekben fizethető ajánlatot nyújtott be, és még aznap kézhez kapta az

*Építőik kútja a város (hiányos)
címerével. Fotó: szerző*

meghatározhatók, akkor készítettek egy címerskiccet, amelyre beírták a pontos színeket. Ez is oka lehet, hogy címerskicce nem készült minden címerrajzról, csak a problémás színűekről.

A figyelmetlenségem miatt maradt ki az eredeti írásomból az „Építőik kútja”. A kissé elhanyagolt – de napjainkban szépen felújított –, üzemen kívüli ivókút Veszprém-ben a Stadion út és az Egyetem út kereszteződése mellett, a parkban áll. A kút felirata: *Veszprém város építőinek tiszteletére a város lakossága. 1971. június 6.* Az alkotó: R. Kiss Lenke. A kút északi oldalán látható a város 1906-ban elfogadott címere, igaz, kissé módosítva, hiszen a címertakarókat ugyan felvéste a művész, azonban a sisakkoronából kiemelkedő banderális huszárt – bizonyára helytakarékosági okból – már kihagyta.

JEGYZETEK

¹ VeML V.102.a. 4. kötet, 229. oldal

² VeML V.102.a. 1. kötet, 132. oldal

³ Reisz T. Csaba: Városi címerek újonnan előkerült rajzai az Országos Levéltárban

Forrás:

http://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/varosi_cimerek_ujonnan_elokerult_rajzai_az_orszagos_leveltarban, Letöltés ideje: 2016. 10. 25.

A veszprémi Szent Imre Római Katolikus Elemi Iskola története

MOLNÁR JÁNOS

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTTI ISKOLAÉPÜLETEK KÖZÜL már csak a nagyobbak vannak meg, de közülük sem mind iskolaként működik. A kisebbek más funkciót kaptak (Szent László iskola, a reformátusok iskolája, Kopácsy iskola), vagy alaposan átalakították, lebontották (Szent Imre iskola, Szent Anna iskola, evangélikusok iskolája, zsidó iskola), rájuk csak a korosabb veszprémiek emlékeznek. Néha már pontatlanul. Érdemes lenne emléküket megörökíteni. Ezért kezdtem el írni a Szent Imre iskoláról. Ide jártam az 1., 3. és 4. osztályba. Halvány emlékeim még az írás közben felidéződtek.

A két világháború között Veszprémben egyházi elemi iskolák működtek: evangélikus, református, zsidó és katolikus. A katolikus fiúiskolák a következők voltak: Szent László, Szent Imre, Szent Anna, Kopácsy és a temetőhegyi Szent István iskola. Ez utóbbiban a kezdetektől fogva, 1939-től lányosztályokat is szerveztek.

Iskolai értesítőt évente adtak ki, amelyben a tanév fontosabb eseményei és adatai találhatóak. Majdnem kizárólag ezek szolgáltattak munkámhoz forrásul. Értesítőt csak az iskolák államosításáig adtak ki. 1948 után az iskolára vonatkozó anyagot nem találtam.

Jelentős segítséget kaptam az egyházi és az állami levéltár, a megyei könyvtár helyismereti részlegének munkatársaitól. Meg kell említenem feleségemet, akitől segítséget és biztatást kaptam. Nélküle ezt az írást nem készíthettem volna el. Köszönet érte.

Az iskola építése

Az 1920-as évek közepétől fokozatosan emelkedett a katolikus fiúiskolába beiratkozott tanulók száma:

1925/26. tanévben 488

1926/27. tanévben 520

1927/28. tanévben 554

1928/29. tanévben 621

Ebben az időben a Tisztviselőtelepen (Újtelepnek¹ is hívták, a mai Jutasi úttól

keletre eső családi házas terület) megkezdődött a telkek árusítása és vele együtt az építkezés. Könnyen kiszámítható volt, hogy innen egyre növekvő számú tanköteles korú gyermek fog iskolába jelentkezni. Az iskolafenntartó döntési helyzetbe került.

1928. szeptember 9-én az iskolaszék ülésén két tervet terjesztett elő Suly László világi elnök: a Szent Anna iskolát emeletráépítéssel bővíteni és az újtelepi gyerekeknek új iskolát építeni. Ez utóbbi helyéről többféle javaslat hangzott el. Az Újtelep vagy a belváros ehhez közel eső része jöhetett számításba. Több hely keresése után a Gráner udvar² végében lévő helyre készítették elő az iskola építését. Ezt a telket a város ingyen adta iskolaépítés céljára. 18 000 pengő államsegélyt kaptak a Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter által irányított iskolaépítési akció keretéből, valamint a római katolikus hitközség 12 000 pengő hozzájárulása tette lehetővé az építkezést. Az anyagiak előteremtéséért sokat tett dr. Rott Nándor megyés püspök, Strausz Antal kanonok, Bokrossy Jenő műszaki tanácsos, Suly László földbirtokos, az iskolaszék világi elnöke.

Az iskolaépítésre felhívó alábbi hirdetést a Veszprémi Hírlapban tették közzé 1929-ben.³

„A veszprémi r. k. iskolaszék Veszprémben a Kereszt utca 4. szám alatt építendő két tantermes elemi iskola építési munkálataira nyilvános versenytárgyalást hirdet.

A versenytárgyaláson részt venni óhajtok felhívatnak, hogy szabályszerűen lezárt, pecséttel ellátott ajánlataikat „Ajánlat a veszprémi r. k. két tantermes iskola építésre” címmel 1929. július 25-én délután 4 óráig Suly László iskolaszéki elnökhöz (Anna tér 1.) adják be.

A tervek és a kiírási művelet 1929. július 15-től kezdve a veszprémi városi mérnöki hivatalban megtekinthetők, illetve ugyanott 5 pengőért megvásárolhatók.

Bánatpénzül az ajánlati összeg 5%-a teendő le takarékkönyvben, készpénzben vagy óvadékképes értékpapírban Veszprém város adóhivatalánál és az erről szóló bizonylat az ajánlathoz csatolandó.

Az ajánlatok 1929. július 25-én délután 5 órakor bontatnak fel az építési bizottság által az Anna-iskolában. Az ajánlatok felbontásánál az érdekeltek vagy megbízottjaik jelen lehetnek. Ajánlattevők ajánlataikkal a végleges döntésig maradnak kötelezettségben.

Az iskolaszék fenntartja magának a jogot, hogy a beérkezett ajánlatok között szabadon választhasson, és egyes munkanemeket kikapcsoljon.

Veszprém, 1929. július 9-én

Veszprémi r. k. iskolaszék.”

A felhívás eredményeként Linczmayer György műépítész tervei alapján készült az iskola. A munka kivitelezője Takács János építész volt.

Ugyancsak a Veszprémi Hírlapban jelent meg az új iskola tanítói állására kiírt pályázat is.⁴

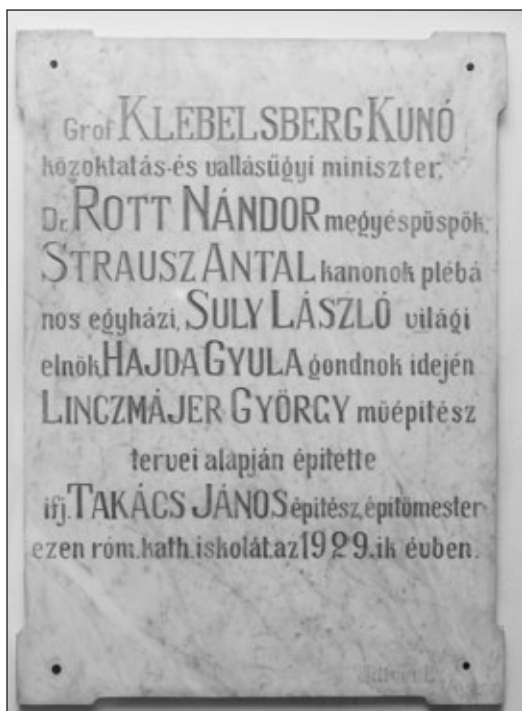
„A veszprémi római katolikus iskolaszék egy újonnan szervezett férfitanítói állásra pályázatot hirdet. Javadalma törvényes. Lakás természetben, mely áll két szoba és mellékhelyiségekből. Kötelességeit a díjlevél felsorolja. A kommün alatti magatartás igazolandó. A kérvényhez megcímezett és felbélyegzett válaszboríték csatolandó. Veszprém egyházmegyében kiváló eredménnyel működő tanítók előnyben részesülnek. A kérvények folyó évi október 1-ig Gaál [Gaal] Sándor igazgatóhoz beküldendők.

Iskolaszék.”

A pályázatot Nacsády József és Czinger Antal tanítók nyerték el.

Az iskola felszentelése 1930. november 4-én történt. Jelen voltak többek között: dr. Körmeny-Ékes Lajos főispán, Horváth Lajos alispán, dr. Berky Miklós polgármester, dr. Lukcsics József egyházmegyei főtanfelügyelő, Szokolszky Rezső királyi

tanfelügyelő, dr. Simon György prelátus, dr. Radványi Viktor apát, Strenner Antal prépost-kanonok, Bontz József kanonok, Suly László az iskolaszék világi elnöke, valamint az iskolaszék tagjai, a tanítótestület, sok szülő. A vendégeket „Isten hozott!” feliratú virággal, fenyőgallyal díszített kapunál Serák József kanonok-plébános várta. Dr. Rott Nándor megyés püspököt Hencsey Miklós 1. osztályos tanuló köszöntötte, s a nagyobb fiúk ének-

*Az iskolaépítés emlékére, az 1930 novemberében felszentelt iskola átadására felállított emléktábla, a szanáláskor a mai Laczkó Dezső Múzeumba került. Jelenleg az alsó falán található.
Fotó: LDM*

kara a Pápai Himnuszt énekelte Bálint Péter tanító vezetésével. A megyés püspök megszentelte, megáldotta az iskolaépületet. Ünnepi beszédében az iskola hivatását fejtegette. Mit fog tenni a Szent Imre Római Katolikus Elemi Iskola a veszprémi gyerekekkel? Neveli őket a szülők szándéka szerint az Úr félelmére. Megtanítja őket imádkozni, az engedelmségre, a fegyelemre, a tiszteletadásra. A szülők koronája az istenfélő gyermek. Boldogok lesznek a szülők, ha látják fejlődni ezen erényeket a gyermekeikben, amelyek Szent Imrének is dicső erényei voltak. A főpásztor körútjain sokszor hangsúlyozta – miként itt is –, hogy a templom a felnőttek iskolája. Bátran nevezhetjük az iskolát a kicsinyek templomának. Veszprémben a templomok mellé épültek az iskolák: a Szent Anna-templom mellé a Szent Anna Iskola, a Szent László-templom mellé a Szent László Iskola és most a piaristák Szent Imre-templomához a Szent Imre iskola.

Az épület falán márvány emléktáblán örökítették meg azok nevét, akik sokat tettek az iskola felépítése érdekében.

Hamarosan kiderült, hogy a Tisztviselőtelepen lakó gyermekeknek messze esik a Gráner udvarban felépült iskola és a Szent Anna iskola is. Különösen télen szenvedtek ettől a gyerekek. A helyi újságban ismeretlen szerző a megyés püspöktől ezért templomtól és iskolát kér a Tisztviselőtelepre (utóbb az Újtelep elnevezés honorált meg).⁵

Az elemi iskola hatóságai

Egyházmegyei főhatóság: Dr. Rott Nándor megyés püspök

Egyházmegyei főtanfelügyelő: Dr. Lukcsics József ny. r. egyetemi tanár, apát-kanonok

Királyi tanfelügyelő: Szokolszky Rezső

Iskolaszék

Egyházi elnök: Serák József kanonok-plébános

Világi elnök: Suly László

Jegyző: Gaál (Gaal) Sándor igazgató-tanító

iskolaszéki tagok: Anty Illés, Benacsek Béla, Bertalan László, Biczó Károly, Bokrossy Jenő,

Botár Béla, Bódör Béla, dr. Csolnoky Ferenc, Csomai Imre, Fekete Gyula, dr. Fojt Jenő, Gubicza Lajos, Haidekker László, Hajda Gyula, Havas Jakab, dr. Hegedüs László, dr. Horváth Béla, Hübner Béla, Jósza Ernő,

Jung Ádám, Kanczler János, Klein György, dr. Kőszeghy József,

dr. Kovács István, Kránitz Kálmán, Lányi József, dr. Lukcsics József,

dr. Moldoványi Jenő, dr. Nagy László, Palotay Ferenc, Próder Károly,

dr. Radványi Viktor, Radocza Vince, Rhé Gyula, Schneider Vilmos,
dr. Simon György, dr. Szeiberling Rezső, Szigethy Ferenc, Szokolszky
Rezső, Tóth Árpád és Wolfram János.

Az alábbiakban a további tanévekben bekövetkezett személyi változásokat
jelzem:

1931/32. tanév

világi elnök: dr. Jánosi József

1932/33. tanév

királyi tanfelügyelő: Kehrer Károly

1933/34. tanév

királyi tanfelügyelő: darufalvi Krehnyai Béla

1935/36. tanév

egyházmegyei főhatóság: dr. Rott Nándor megyés püspök

egyházmegyei főtanfelügyelő: Engelhardt Ferenc kanonok

h. egyházmegyei főtanfelügyelő: dr. Beóthy István apátkanonok

egyházi elnök: Serák József kanonok-plébános

világi elnök: dr. Jánosi József

igazgató-tanító: Gaál (Gaal)Sándor

1936/37. tanév

esperes tanfelügyelő: Serák József kanonok-plébános

királyi tanfelügyelő: dr. Gallay Rezső

1937/38. tanév

egyházmegyei hatóság: dr. Rott Nándor megyés püspök

egyházi főtanfelügyelő: dr. Gutheil Jenő kanonok

esperes-tanfelügyelő: Serák József prépost, kanonok-plébános

királyi tanfelügyelő: dr. Piatsek Rezső

1938/39. tanév

egyházmegyei hatóság: dr. Simon György káptalani helynök

1939/40. tanév

egyházmegyei hatóság: dr. Czapik Gyula megyés püspök

királyi tanfelügyelő: dr. Békefi József

1941/42. tanév

esperes tanfelügyelő: dr. Beóthy István apátkanonok, adminisztrátor

1942/43. tanév

esperes tanfelügyelő: dr. Babics Endre kanonok-plébános

1943/44. tanév

egyházmegyei hatóság: Mindszenty József megyés püspök

Az iskola tanítói és megbízatásai

- Czinger Antal: c. igazgató-tanító, tanít az iparos tanonciskolában, a kölcsönkönyvtár őre és pénztárosa, 1940-ben nyugdíjba vonult.
- Nacsády József: osztálytanító, tantestületi jegyző, tanít még az ismétlő iskola 1–3. osztályában, leventeoktató, gazdaságtant tanít az ipariskolában, az egyházközségi tanács tagja és jegyzője, a Katolikus Népszövetség titkára, a vármegyei iskolán kívüli népművelési bizottság választott tagja és a városi iskolán kívüli népművelési albizottság titkára, az Actio Catholica tanácsosa, 1936. szeptembertől 1941. októberig igazgató-tanító.
- Horváth Gyula: az iparos tanonciskola igazgatója, a Veszprém város iskolán kívüli népművelési albizottság titkára, több népművelő előadást tartott és szervezett különböző társadalmi egyesületben.
- Magyar Ferenc: az egyházmegyei Actio Catholica központban tevékenykedett.
- Szatlmayer János: az egyházmegyei tanítóegyesület alelnöke, az egyházmegyei tanítók fegyelmi tanácsának és a 3-as bizottság tagja, a Katolikus Kör jegyzője, a Katolikus Népszövetség veszprémi helyi igazgatója és pénztárosa, a városi iskolán kívüli népművelési albizottság elnöke, a veszprémi Esperesi kerület Tanító Egyesület és a Veszprém Vármegyei Általános Tanító Egyesület veszprémi járáskörének elnöke, pedagógiai és szépirodalmi cikkeket írt rendszeresen.
- Mohos Zoltán. az egyházközség képviselő-testületében a tantestület képviselője, Actio Catholica előadássorozatot rendezett.

Néhány adat a Szent Imre iskola osztályairól

- 1929/30. tanév 1. osztályba beiratkozott: 65 fő   tanító: Nacsády József
 osztályozott tanuló: 57
 betegség miatt nem osztályozható: 2
 elköltözött: 6
 kitűnő tanuló: 6 (10,5%)
 bukott tanuló: 4 (7%)
     1-2 tárgyból: 1
     több tárgyból: 3
3. osztályba beiratkozott: 52   tanító: Czinger Antal
 osztályozott tanuló: 47

elköltözött: 5 kitűnő: 4 (8,5%) bukott: 1 (2,1%) több tárgyból: 1	
1930/31. tanév 1. osztályba beiratkozott: 41 fő osztályozott: 41 kitűnő: 1 (2,4%) bukott: 6 (14,6%) 1-2 tárgyból: 5 több tárgyból: 1	tanító: Nacsády József
2. osztályba beiratkozott: 56 fő osztályozott: 51 elköltözött: 5	tanító: Czinger Antal
1931/32. tanév 1. osztályba beiratkozott: 56 fő osztályozott: 51 betegség miatt nem osztályozható: 3 elköltözött: 3 kitűnő: 4 (7,8%) bukott: 1 (1,9%) 1-2 tárgyból bukott: 1	tanító: Nacsády József
2. osztályba beiratkozott: 50 fő osztályozott 47 betegség miatt nem osztályozható: 1 elköltözött: 1 meghalt: 1 kitűnő: 2 (4,2%) bukott: 2 (4,2%) több tárgyból: 2	tanító: Czinger Antal
1932/33. tanév 1. osztályba beiratkozott: 58 fő osztályozott: 50 betegség miatt nem osztályozható: 4 elköltözött: 4 kitűnő: 2 (4%) bukott: 2 (4%)	tanító: Nacsády József

- 1-2 tárgyból: 1
több tárgyból: 1
2. osztályba beiratkozott: 49 fő
osztályozott: 48
elköltözött: 1
kitűnő: 6 (12,5%)
bukott: 3 (6,25%)
1-2 tárgyból: 1
több tárgyból: 2
- tanító Czinger Antal
- 1933/34. tanév 1. osztályba beiratkozott: 65 fő
osztályozott: 57
hiányzás miatt nem osztályozható: 3
elköltözött: 5
kitűnő: 6 (10,5%)
bukott: 3 (5,2%)
1-2 tárgyból: 2
több tárgyból: 1
- tanító: Nacsády József
2. osztályba beiratkozott: 44 fő
osztályozott: 42
elköltözött: 2
kitűnő: 4 (9,5%)
bukott: 6
1-2 tárgyból: 1
több tárgyból: 5
- tanító: Czinger Antal
- 1934/35. tanév 1. osztályba beiratkozott: 51 fő
osztályozott: 47
elköltözött: 4
kitűnő: 2 (6,3%)
bukott: 2 (4,2%)
1-2 tárgyból: 2
- tanító: Nacsády József
2. osztályba beiratkozott: 55 fő
osztályozott: 51
elköltözött: 4
kitűnő: –
- tanító Czinger Antal

bukott: 4

1-2 tárgyból: 3

több tárgyból: 1

1935/36. tanév 1. osztályba beiratkozott: 49 fő

tanító: Nacsády József

osztályozott: 45

elköltözött: 4

kitűnő: 5 (11,1%)

bukott: 3 (6,6%)

1-2 tárgyból: 3

2. osztályba beiratkozott: 50 fő

tanító: Czinger Antal

osztályozott: 46

kitűnő: 3 (6,5%)

bukott: 6 (13%)

1-2 tárgyból: 3

több tárgyból: 3

1936/37. tanév 1–2. osztályba beiratkozott: 50 (22+28) fő

tanító: Czinger Antal

osztályozott: 55

elköltözött: 2

kimaradt: 2

magántanuló: 1

kitűnő: 2 (9%) + 4 (14,2%)

bukott: 2+2

1-2 tárgyból: 0+2

több tárgyból: 0+2

3–4. osztályba beiratkozott: 53 fő

tanító: Horváth Gyula

osztályozott: 55

elköltözött: 2

magántanuló: 1

kitűnő: 3 (11,5%) + 2 (8,3%)

bukott: 1 (3,8%) + 1 (4,1%)

1-2 tárgyból: 1+0

több tárgyból: 0+1

1937/38. tanév 1. osztályba beiratkozott: 53 fő

tanító: Czinger Antal

osztályozott: 47

1-2 tárgyból: 5+2
több tárgyból: 0+2

3. osztályba beiratkozott: 56 fő tanító: Horváth Gyula
osztályozott: 54
elköltözött: 1
betegség miatt nem osztályozható: 1
kitűnő: 3 (5,5%)
bukott: 18 (33,3%)
1-2 tárgyból: 9
több tárgyból: 19

1940/41. tanév 1–2. osztályba beiratkozott: 55 (35+20) fő tanító: Magyar Ferenc
osztályozott: 51 (32+19)
elköltözött: 1+1
betegség miatt nem osztályozható az 1. osztályból: 1
hiányzás miatt nem osztályozható az 1. osztályból: 1
kitűnő: 4 (12,5%) + 1 (5,2%)
bukott 4 (12,5%) + 7 (36,8%)
1-2 tárgyból: 1+5
több tárgyból: 3+2

3–4. osztályba beiratkozott: 70 (37+33) fő tanító: Horváth Gyula
osztályozott: 62 (33+29)
betegség miatt nem osztályozható: 0+1
mulasztás miatt nem osztályozható: 1+1
elköltözött: 3+2
kitűnő: 4 (12,1%) + 3 (10,3%)
bukott: 7 (21,2%) 3+9 (31%)
1-2 tárgyból: 2+7
több tárgyból: 5+2

1941/42. tanév 1–2. osztályba beiratkozott: 62 (41+21) fő, tanító: Magyar Ferenc
osztályozott: 55 (36+19)
elköltözött: 1+2
hiányzás miatt nem osztályozható: 2
elköltöztek: 5
kitűnő: 3
bukott: 5 (13,8%) + 2 (10,5%)

1-2 tárgyból: 4+2
több tárgyból: 1+0

3–4. osztályba beiratkozott: 57 (37+20) fő, tanító: Szatlmayer János
osztályozott: 57
elköltözött: 3
kitűnő: 6 (6,2%) + 3 (15%)
bukott: 1 (2,7%) + 0
1-2 tárgyból: 1+0

1942/43. tanév 1. osztályba beiratkozott: 55 fő tanító: Magyar Ferenc
osztályozott: 54
hiányzás miatt nem osztályozható: 1
kitűnő: 1 (1,8%)
bukott: 4 (7,4%)
1-2 tárgyból: 3
több tárgyból: 1

3–4. osztályba beiratkozott: 62 (31+31) fő, tanító: Szatlmayer János
osztályozott: 58 (29+29)
elköltözött: 1+1
betegség miatt nem osztályozható: 1 (3. osztályos)
magánvizsgát tett a 4. osztályból: 1

1943/44. tanév 1. osztályba beiratkozott: 60 fő tanító: Magyar Ferenc
osztályozott tanuló: 49
elköltözött: 3
mulasztás miatt nem osztályozható: 8
kitűnő: 1 (2%)
bukott: 4 (8,1%)
1-2 tárgyból: 2
több tárgyból: 2

3. osztályba beiratkozott: 59 fő, tanító: Szatlmayer János
osztályozott: 57
elköltözött: 1
mulasztás miatt nem osztályozható: 1
kitűnő: 14 (24,5%)
bukott: 2 (3,5%)
több tárgyból bukott: 2

1947/48. tanév 3. osztályba beiratkozott: 70 fő   tanító: Kerényi László
osztályozott: 66
elköltözött: 3
kimaradt: 1

4. osztályba beiratkozott: 62 fő   tanító: Mohos Zoltán
osztályozott: 59
betegség miatt nem osztályozható: 1
eltávozott: 2

Az értékelés két szélső pólusát vizsgálva könnyen megállapítható, hogy a kitűnő és a bukottak száma, aránya az egyes tanítók osztályozását jellemzi. A kitűnőek aránya leggyakrabban 5-10% között változik. Egyetlen osztályt találtam, ahol nem volt kitűnő tanuló. Csupán két osztályban kiugróan magas az arányuk. 20% feletti.

A bukások száma általában kevesebb a kitűnőeknél. A 28 tanulócsoportban tíz helyen találtam magasabb bukási arányt a kitűnőeknél. Öt osztályban magas, 20% feletti. A rekordot 36,8% tartja, ami nagyon irreálisnak tűnik. Ennyi év után azonban az okok vizsgálatának eredményessége reménytelennek tűnik. Kettő bukás nélküli osztályt találtam.

Melyek a buktató tárgyak?

1. osztályban: olvasás, írás, számtan,
2. osztályban: helyesírás és nyelvi magyarázat, fogalmazás, írás, számtan,
3. osztályban: helyesírás és nyelvi magyarázat, olvasás, írás, számtan,
4. osztályban: számtan, földrajz, helyesírás és nyelvi magyarázat.

Érdekes, hogy az 1–3. osztályban az anyanyelvi tárgyak dominálnak a leggyengébb eredményt produkáló tárgyként. A 4. osztályban jelenik meg a földrajz és a számtan. Az anyanyelvi tárgyakhoz sok otthoni gyakorlás szükséges. Abban az időben a szülők nagyon elfoglaltak voltak, sokat dolgoztak. Nem nagyon értek rá gyermekeik iskolai előmenetelével foglalkozni. Iskolázottságuk, műveltségük sok esetben kevésbé volt elegendő ehhez.

Tantárgyak

Az elemi népiskolák egyes osztályaiban tanított tantárgyakat, az 1925. május 14-én elfogadott elemi népiskolai tanterv alapján, az óraszámok megadásával, az alábbi összeállítás tartalmazza.

Általános óraterv osztott elemi népiskolák számára

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hit- és erkölcsstan	4	4	4	4	4	4
Magyar nyelv	10	10	10	9	7	7
a) <i>Beszéd- és értelemgyakorlatok</i>	4	3	3	2	–	–
b) <i>Olvasás és olv. tárgyalás</i>	–	4	4	3	3	3
c) <i>Írás</i>	6	1	1	1	2	2
d) <i>Fogalmazás</i>	–	1	1	2	–	–
e) <i>Helyesírás és nyelvi magy.</i>	–	1	1	1	2	2
Számolás és mérés	5	5	5	5	4	4
Földrajz	–	–	–	2	2	2
Történelem	–	–	–	–	3	2
a) <i>Történelem és alkotmánytan</i>	–	–	–	–	2	2
b) <i>Polgári jogok és kötelességek</i>	–	–	–	–	1	–
Természeti és gazd. ismeretek	–	–	2	2	4	5
a) <i>Természetrajz, gazd. és háztartástan</i>	–	–	2	2	2	2
b) <i>Vegytan- és term.tan</i>	–	–	–	–	1	2
c) <i>Egészségtan</i>	–	–	–	–	1	1
Rajzolás	–	1	1	1	1,5	1,5
Éneklés	1	1	1	2	1,5	1,5
Kézimunka	–	1	1	1	1,5	1,5
Testgyakorlás	2	2	2	2	1,5	1,5
Összesen	22	24	26	28	30	30

Az iskola fegyelmi helyzetét általában jónak értékelték a tanítók. A tanulók viselkedése a tantermekben, a folyosón és az udvaron megfelelő. Az iskolán kívüli magatartásról már nem mondható el ugyanez. Ennek javítása érdekében a szülők támogatását kérték a szülői értekezleten. A családok többsége segítette az iskola munkáját. Csak kevés család nem értékelte eléggé az iskola erőfeszítését. Általában onnét

kerültek ki a gyakori mulasztók. Az iskola kötelességszerűen megtette a szükséges intézkedést az igazolatlan mulasztókkal szemben. Az iskolai értesítőben minden tanév végén közölték a szülőkkel és a tanulókkal szembeni fontosabb elvárásokat (lásd: 1. sz. melléklet)

A tanulók munkájának értékelése

A püspöki kar 1925. évi október hó 14. tanácskozmányán megállapított rendszabályok V. fejezet 31. § szerint:

Az erkölcsi magaviselet jelzésére 1 – dicséretes, 2 – jó, 3 – tűrhető.

Szorgalom: 1 – ernyedetlen, 2 – dicséretes, 3 – változó, 4 – hanyag.

Előmenetel: 1 – kitűnő, 2 – jeles, 3 – változó, 4 – hanyag.

Ált. tanulm. eredmény: 1 – kitűnő, 2 – jeles, 3 – jó, 4 – elégséges, 5 – elégtelen.

Írásbeli dolgozatok külalakja: 1 – csinos, 2 – tiszta, 3 – rendes, 4 – kevésbé rendes, 5 – rendetlen.

Az értékelési szabályzatot az iskolai értesítőben közölték.⁶

Az egyes tanévek fontosabb eseményei

A tanév szeptemberben Veni Sanctével kezdődött és júniusban Te Deummal fejeződött be.

Évente március 15-én hazafias ünnepélyt szerveztek. Az ünnepi megemlékezést valamelyik tanító tartotta.

Tavasszal fontos esemény volt a Szívgyárda új tagjainak az avatása. Erről a szervezetről ma már csak kevesen tudnak valamit. (lásd: 2. sz. melléklet.)

Májusban vagy júniusban anyák napi megemlékezést tartottak.

Megható esemény volt a tanulók első áldozása, ami legtöbbször Úrnapján volt. A Szent László-templomban valamelyik hitoktató szolt a szülőkhöz és a tanulókhöz. A szentáldozás után a tanítók az irgalmas nővérekhez vezetik a gyerekeket. Itt gyönyörűen elrendezett, dúsan megterített asztalok várják őket. Hálás köszönetet mondanak a vendéglátó Mária Társulat tagjainak, az irgalmas nővéreknek és a kedves szülőknek.

Október 6. gyászünnepély az aradi vértanúk emlékére.

1930. Szent Imre év, a herceg halálának 900 éves évfordulója tiszteletére. Ez a 20. század első nagy ünnepe. (A veszített világháború, a szenvedést hozó vörös diktatúra, a trianoni országcsönkítés, a gazdasági válság mély nyomot hagyott a nemzetben. Ezért a Szent Imre ünnepekre az egész ország nagyon készült.) Veszprém azonban kimaradt az országos ünnepekből.

Május 25-én a Szent Imre téren a helyi ifjúság részvételével dr. Rott Nándor

megyés püspök mondott szentmisét. Ugyanezen a napon emlékeztek a világháborús hősökre is.

November 9-én a szívgárdisták tartottak ünnepélyt a Legényegylet zsúfolásig megtelt nagytermében. Megjelent dr. Rott Nándor megyés püspök, Simon György prelátus-kanonok, Lukcsics József apátkanonok. Megelégedéssel nézték Pohárnok Jenő: Glóriás herceg c. színművét, amelyet a tanulók adtak elő sikerrel.

1932. június 11-én erkölcsi és anyagi sikerrel adták elő a színházban Lévai: Kis menekültek c. ifjúsági irredenta darabját. A gyermekszereplők nagyszerű rátermettséget mutattak. A tisztas bevétele a tanítói jóléti intézményekre fordították.

1932. október 26-án a tanítóság tisztelgő látogatást tett Kehrer Károlynál, az újonnan kinevezett királyi tanfelügyelőnél.

1932. október 30-án Szokolszky Rezső c. királyi tanfelügyelő nyugdíjba vonult.

1932. november 9. Nacsády Józsefet a családjában fellépő fertőző betegség miatt 6 hétre eltiltották a tanítástól. Helyettesítette Stefanits Emília tanítónő.

1935. április 8-án Rákóczi Ferenc dicső fejedelem halálának 200 éves évfordulója alkalmával iskolai ünnepélyt tartottak a Szent Anna iskolában és a Szent László iskolában. Ünnepi beszédet mondott Czinger Antal és Magyar Ferenc tanító.

1935. június 2. Debrecen–Nagycsere tanyák elemi iskoláiból 40 tanuló érkezett városunkba. Tanulóink családja otthon vendégül látta őket. Többen jelentkeztek vendéglátónak, mint az érkezők száma. Megtekintették városunk nevezetességeit, és még aznap tovább utaztak.

1936. április 23. Meghalt Krehnyay Béla királyi tanfelügyelő.

1936. június 7-én a katolikus egyházközség a Szentháromság téren gyermek felajánlási ünnepséget szervezett. A szülőknek háromnapos ájtatosságot tartottak. Célja, a gyerekek értékeire rámutatni. A szülők gondolkodása, vallási felfogása, erkölcsi meggyőződése döntő szerepet játszik a gyermekek nevelésében. Az ünnepségen a város valamennyi elemi és középiskoláinak mindkét nembeli diákja részt vett.

1936. szeptember 1. 40 évi szolgálat után Gaal Sándor igazgató-tanító nyugdíjba vonult. Sokat fáradozott a város zenei- és énekkultúrájának a fejlesztéséért. Megbecsülés övezte. Tanítói munkájáért a megyés püspök is elismerését fejezte ki. Emlékét a tantestületi tanácssteremben elhelyezett fényképén örökítették meg. Utóda Nacsády József lett.

1936. november 3. Dr. Lukcsics József egyházi főtanfelügyelő búcsúzott. Saját kérésére mentette fel a megyés püspök. Utódja Engelhardt Ferenc kanonok lett.

1938. április 29-én a Szent Jobb érkezett városunkba a hercegprímással. Az ifjúság egyenruhás csapata kísérte őket a Szentháromság térre. A tanulóknak az aranyvonatot is megmutatták a belső vasútállomáson.

Tanügyi kiállítás nyílt Székesfehérváron. 23 kérdésre adott válaszok ismertették

a város iskoláinak életét 1868-tól kezdve. A tanítók rendszerezték a megye iskoláiból érkező válaszokat. A kiállításra a tanulók füzetzeit, kézimunkáit is elküldték.

1939. szeptember 23. Dr. Czapik Gyula az új megyés püspök megérkezett. A tanulók sorfalat álltak a bevonulás útvonalán. Október 1-jén a színházban tisztelegtek az új főpásztor előtt, aki meleg szavakkal köszönte meg a fogadtatást.

Novemberben a tanítók honvédelmi statisztikai összeíráson voltak. Ezért a tanítás egy hétig szünetelt.

A Szent Imre Róm. Kath. Elemi Iskola épülete a háborús sérülések nyomaival.

Fotó: archív

Az 1940. évi XX. törvény alapján az elemi iskolák nyolc osztályra való bővítését írta elő a feltételek megléte esetén. A háborús idő azonban lassította a törvény érvényesítését. Veszprémben a fiúiskolák közül a Szent Anna és a Szent István iskolában indult a 7. osztály 1942/43. tanévben.

1941. október 4-én, Budapesten meghalt Serák József kanonok-plébános, az iskolaszék egyházi elnöke.

1941 decemberében katonai szolgálatra vonult be Magyar Ferenc tanító. Szerecsés beosztása és szorgalma folytán az órai többségét meg tudta tartani.

1942/43. tanévben megkezdődött a tanítók és a hitoktatók hadba vonulása. Helyettesítésük komoly nehézséget okozott.

A vármegyei tiszti főorvos 1942. szeptember 25-ig, később október 1-ig iskolai szünetet rendelt el gyermekbénulásos járvány miatt.

Nacsády József kétévi távollét után lemondott igazgató-tanítói állásáról. Utódja Bálint Péter lett.

A háború miatt a tanítás 1943. november 1-jén kezdődött és 1944. március 31-ig tartott. Április 1-jén évvizsga és bizonyítványosztás történt ünnepélyes tanévzáró nélkül. A tantestület javaslatát fogadták el: csak a legszükségesebb tantárgyakkal foglalkozzanak az előírtnál magasabb óraszámban. Az 1. osztályok kivételével minden osztályban azt a legfontosabb alapismeretet nyújtották, amelyekre a következő években építeni lehet.

Az 1946/47. tanévtől a katolikus fiúiskola kettévált: kegyesrendi (piarista) és egyházközségi általános iskola lett. Ugyanis a 6650/ME sz. rendelet a nyolcosztályos gimnáziumot négyosztályossá tette.⁷ Ezért az iskolában üres tantermek lettek volna, a tanárok egy részének nem tudtak volna órákat adni. A kegyesrendi általános iskola alsó tagozata a Szent Imre iskolába járt váltakozó műszakban. Tanítóik: 1. osztály: Slavitsek Márta, 2. osztály: Magyar Ferenc, 3. osztály: Kerényi László, 4. osztály: Mohos Zoltán. Az iskolák államosításakor a kétféle általános iskola megszűnt.

Vallásos és hazafias nevelés

A nevelésben az egyházhoz való hű ragaszkodás és az önzetlen hazaszeretet eszméi vezérelték a tanítókat. A vallásos érzés kialakítása és megerősítése szempontjából a növendékekre annyi vallási gyakorlatot raktak, amelyet felnőtt korban is nehézség nélkül megtarthattak. Közös szentgyónást és szentáldozást tanévente négyszer végeztek: a tanév kezdetekor, karácsonykor, húsvétkor és a tanév végén. A tanulók a téli hónapokban csak vasár- és ünnepnapokon, az őszi és a tavaszi hónapokban pedig naponta hallgattak szentmisét. Az egyházi körmeneteken a tanítóik vezetésével vettek részt.

Az egyházi iskola hitvallásos iskola. Ezért a tanmenetek összeállítása, az ismeretanyag közlése és minden tanítói, nevelői munka a gyakorlati vallásos életre való felkészítést szolgálta.

A tanítók az életben, tetteikben szívük mélyéig katolikusok. Hit- és erkölcsi életük minden területen példás. Biztos vallásos hittel teljesítették hivatásukat. A család a szív, a tanító az ész, a pap a kegyelem pedagógiáját hozza. Ez a három ad teljes egészet.

A háborús években a hitoktatók egy részének bevonulása után is sikerült a hittanórákat teljes számban hitoktatókkal megtartani.

A szülők elfoglaltsága nőtt. A katonának bevonult apák kiesett keresetét pótolni

kellett. Az anyagi viszonyok romlása, a sebesült vagy meghalt hozzátartozók, a háborúba vezényeltek utáni aggodalom feldúlta a családok nyugalalmát. Lazult a gyerekek felügyelete. Az iskolai fegyelem romlásáról szólnak a beszámolók.

Az 1937/38. tanévtől minden osztályban nemzeti zászlót helyeztek el az egyház-község és a családok hozzájárulása révén. Célja: vésődjön a gyermeki lélekbe a sokszor vérrel öntözött trikolor tisztelete. Ünnepekre meghívták az I. világháborúban részt vett szülőket, hozzátartozókat. Nekik a hőöket megillető tisztelet is járt. Az iskolák különös gonddal szervezték a hőök napi megemlékezést május utolsó vasárnapján.

Egészségi állapot és testi nevelés

A testi nevelés új feladatként jelent meg a 30-as években. Az alsóbb osztályokban játékkal és mesével szolgálták ennek megvalósítását. Ősszel és tavasszal az udvart használták testnevelés céljára. A téli időszakban hiányzott a tornaterem.

A tanulók egészségi állapota a szórványosan előforduló betegségektől eltekintve jó volt. Dr. Koháry József és dr. Haidekker Nándor városi tisztii főorvosok rendszeresen végezték az egészségügyi vizsgálatot. Kérésre alkalmanként is megvizsgálták a beteggyanus tanulókat. Rendszeresen megtartották a szemvizsgálatot. Májusban elvégték a tanulók újraoltását.

Az egészségügyi bizottság járvány miatt bezáratta az iskolát: 1931 novemberében 2 hétre, 1932. február 24-én ismét, 1935 márciusában pedig 10 napra influenza-járvány miatt. Májusban enyhe lefolyású kanyarójárvány volt az 1. osztályban.

A tisztii főorvossal együttműködő zöldkeresztes nővérek tisztaságvizsgálatot tartottak az 1942/43. tanévben. Ugyanebben a tanévben a városi tisztii orvos rendelkezése alapján a városban 115 gyerek, később 178 tanuló részesült naponta 2 dkg zöldkeresztes cukoradagban. A háború miatt a rossz közellátás, a szegénység nyomán előálló alultápláltság indokolta az intézkedést.

Szakmai értekezletek

Minden hónapban a tanév elején megjelölt napon tanítótestületi értekezet volt. A tanítói szakszerű eljárás módozatainak megbeszélése mellett fő célt az képezte, hogy a nevelés és tanítás minden ágára kiterjedő egységes eljárással a tanító munkáját minél összehangoltabbá tegye. Az 1935/36. tanévben különös figyelemmel és gonddal foglalkoztak az új tanterv szellemével és annak utasításaival. Beható tanácskozás tárgyává tették a tanulók erkölcsi magaviseletét, szorgalmát és előmenetelét.

A Vármegyei Általános Tanítóegyesület járásköri gyűléseket szervezett. A Szent

Imre Római Katolikus Elemi Iskola tanítói a szakmai értekezleteken való megjelenésükön kívül a következő feladatot vállalták:

1930. június 5. A Vármegyei Általános Tanítóegyesület díszközgyűlés. Az ifjúság iskolán kívüli nevelése címmel előadást tartott Nacsády József.

1933. február 9. Az olvasás, a beszéd- és értelemgyakorlatról előadást és mintatanítást tartott Nacsády József a papnövendékeknek.

1935. február 1. Havi tantestületi gyűlés. Jellemnevelés az iskolában – előadó: Czinger Antal.

1935. február 21. Nacsády József az 1. osztályban beszéd- és értelemgyakorlatból mintatanítást tartott a tanítónőképző 5. évfolyam hallgatóinak.

1935 novemberében Balatonfüreden a balatoni kultuszt erősítő, terjesztő tanfolyamon volt Nacsády József.

1936. február 6. Nacsády József számtanból, beszéd- és értelemgyakorlatból mintatanítást tartott a papnövendékeknek.

1936. február 13. Czinger Antal tartott mintatanítást olvasásból a papnövendékeknek.

1936. május 9. A tanítótestület kirándulást tett az ajkai üveggyárba és a csinger-völgyi bányába. Az itt folyó termeléssel ismerkedtek.

1936. június 2. Nacsády József a Luttor-féle reformírásról tartott előadást.

1938. április 23. Pedagógiai szemináriumon Nacsády József ismertette Marcell Mihály: Bontakozó élet című munkáját.

Szülői értekeztet

A tanulók korának megfelelő csoportosításban osztályonként tartották a szülői értekeztetet. Általában tanévente kétszer. Helye a Szent Anna Iskola vagy a Szent László Iskola, később a Szent István Iskola. A tanítók keresték a kapcsolatot a szülői házzal. Nem annyira tanulmányi, inkább nevelési szempontból tartották ezt szükségesnek. Minden osztálytanító a nevelésre vonatkozó elveket tárja a jelenlévő szülők elé. Ezekről eszmecserét folytattak, hogy a gyerekek erkölcsi életén javítsanak. Örömmel állapították meg, hogy a szülők szívesen, nagy számban jelentek meg a szülői értekezteten. Mindig volt egy-egy aktuális témában előadás. A Szent Imre iskola tanítói a következő előadásokat tartották:

1931. december 8. Előadó: Czinger Antal

1932. november 30. A szülők hibái a nevelésben. Előadó: Czinger Antal

1933. május 21. Útravaló a nyárra. A nagy szünet. Előadó: Nacsády József

1935. november 24. Mennyiben jöhet a szülői ház az iskolai nevelés segítségére? Miképpen segíthet az iskola a gyermekek eldurvulásán? Előadó: Czinger Antal

Kirándulás

A kirándulások szervezésekor az élményszerzés volt a fő célkitűzés. A megye határát nem lépték át, a környék nevezetességeivel ismerkedtek. Legtöbbször balatoni hajókirándulás is szerepelt a programban. Veszprémből vonattal utaztak Balatonalmádiba, ott hajóra szálltak. A Fonyód–Badacsony és vissza, máskor a Balatonalmádi–Balatonfüred–Balatonföldvár–Siófok–Balatonalmádi útvonalat járták be. A hajózás, a zalai, a somogyi és a veszprémi táj látványa nagy élményt jelentett a tanulóknak. Többen ekkor látták először a Balatont. Néha egy-egy szülő is velük tartott. Megnézték a települések nevezetességeit: Tihanyban I. Endre sírját, IV. Károly emlékszobáját. Balatonfüreden ittak a savanyúkút vizéből. Siófokon látták a Sió-csatornát, a rózsaligetet.

1930. április 22-én a fűzfői papírgyárba látogattak. Egy mérnök mutatta meg a gyártás egyes fázisait. Nem csak a tanulóknak, hanem a kísérő tanítóknak is hasznos ismeretet adott ez a kirándulás.

1930. május 31-én a Badacsony tetején gyönyörködtek a kilátás szépségében. Ekkor megemlékeztek a madarak és a fák napjáról. Jártak a Kisfaludy-emlékházban. A hegytetőről leérve friss gulyás várta a kirándulókat a cserkész tábor helyén. Utána helybeli fiatalokkal futballoztak.

1934. szeptember 29-én a Somlón voltak.

Minden évben a város környékére tett séta, kirándulás során emlékeztek meg a madarak és a fák napjáról. Évente más-más tanító méltatta a napot.

Jótékonyosság

A két világháború közötti időszak természetes aktusa volt a jótékonyosság. A társadalom jelentős része mai szemmel nézve hihetetlenül szegény volt. A gyerekek alultápláltak, sokan éheztek, hiányos volt a ruházatuk. Nem egy családban több gyerekre egyetlen pár cipő jutott, amit felváltva viseltek. Ezért a téli időszakban nem minden gyerek tudott naponta iskolába járni. Az ajándékozás nélkül többen el sem jutottak volna iskolába a hiányos öltözkükből. Természetes dolog volt, hogy a jobb módú diák a tízoraikat megfizette éhező társával. Erre a tanítók és az egyház is buzdította őket.

Jótékonykodó szervezetek: a Városi Szegényügyi Bizottság, az egyházközség, a székes káptalanok, a Szent Ferenc III. rendje, a Szent Vince Társulat, a Katolikus Kör, a Veszprémi Takarékpénztár, a Veszprém Vármegyei Takarékpénztár, az Egyházmegyei Könyvkereskedés, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége.

Jótékonykodó magánszemélyek:

Anty Illés,

Balázs Istvánné, Bíró János, Bodajki Lajos, Bodiss Józsefné, Bodó Ferencné, Bogánovits János, Bálint Péterné, özv. Benkő Jánosné, Bognár Kálmán, Bokrossy Elemérné, Botár Béla, Breyer Józsefné,

Czeczey Imre,

Dóczi Ferenc, dr. Dréhr Imre államtitkár,

Ersing Jánosné,

Farkas Dezsóné, Fekete Gyuláné, Filip József, dr. Frick Mihály, Fú Ferencné,

Gaal Sándorné, Galambos Józsefné, Géczy János,

Gyepes Mihály,

Héjj Gyula, Herczeg Istvánné, Hidvégi Antal, Horváth Györgyné, Horváth Lajos, Huber Jánosné, Hübner Béla ny. pénzügyi főtanácsos,

Jagodits Józsefné,

Kádi Gábor, Kádi Gáborné, Kecskés Lajos, Kozma Ferenc, Krausz Ferencné, Krebsz Tivadarné,

Dr. Létmányi Antal,

Marczinka Béláné, Mihályi János, Molnár Benőné,

Dr. Nagy László városi főjegyző, dr. Nagy Lászlóné, Nagy Ödönné, Németh János, Neumayer Károlyné,

Pakrócz Ákosné, Pintér Jánosné, Prohászka László, Puchinger Jánosné, Puchinger Lajos

Ritmüller Dénesné, Róland Károly, Roszkovetz Józsefné,

Sándor Jánosné, Scherlein Béla, Schmiedt Lajosné, Schröder Györgyné, Segesdi Imréné, Segesdy Imre, Seyer Antal, Simon József, Striczky Józsefné,

Szalmásy Antalné, dr. Szeiberling Rezső, vitéz Székely János, Szlabey Dezső, Szlotta József, Szlotta Józsefné, Szokolszky Rezső királyi tanfelügyelő,

Tasner Gézőné, Tihanyi László, Tóth Gyula, Tóth Gyuláné, Tóth Vendelné,

Wolf Lajosné.

A felsorolt szervezetek és magánszemélyek alsó- és felsőruhát, télikabátot, cipőt, pénzt adományoztak. Serák József kanonok és a Városi Szegényügyi Bizottság időlegesen cipőjavító műhelyt állítottak fel, ahol a rászoruló tanulók cipőit ingyen javították meg. Ezzel sok iskolai hiányzást előztek meg. Mások élelmet osztottak, rendszeresen ebédet, „tejtízórait” adtak, tanszereket vásároltak. Az ipartestület megszervezte, hogy a szegény gyerekek ingyen nyíratkozhattak.

Befejezés

1948. az egyházi iskolák államosításának éve. A Szent Imre Római Katolikus Elemi Iskola sem kerülhette el a sorsát. Az I. Számú Állami Általános Fiúiskola az államosításkor az állami polgári fiúiskolából, a Szent Imre Római Katolikus Elemi Iskolából és az evangélikus népiskolából alakult.

A Szent Imre Iskola leltár szerinti átadása 1948. augusztus 16-án történt. Az iskola részéről Bálint Péter igazgató-tanító volt az átadó és az épületet átvette a veszprémi állami általános és polgári fiúiskola igazgatója, Frank Zoltán.

Az alábbiakban közöljük az átadás-átvételkor készült leltárt.

A Szent Imre Iskola leltár szerinti átadása, átvétele.

2 tanterem, a volt szolgálati lakás romos állapotban.

Átadásra kerülő bútortárgyak és felszerelés:

asztal fiók nélkül	1 db
szék	1 db
szekrény	2 db
kétüléses pad	54 db
többüléses pad	2 db
tábla állvánnyal	2 db
fogas	2 db
kályha	2 db
krétatartó	2 db
papírláda (rossz)	1 db
számológép	2 db
Veszprém város térképe	1 db
villanylámpa zsinórral	5 db
szemléltető kép	38 db
ebből kicsi	27 db
ebből nagy	11 db
WC kefe	1 db
vödör	1 db
lábtörölő rács	1 db
létra	1 db
kis fejsze	1 db
kis nemzeti zászló	1 db

Veszprém, 1948. szeptember 16.

átadó: Bálint Péter igazgató-tanító
átvevő: Frank Zoltán igazgató

Az iskola épülete az 1950-es évek elején. A kerítés hiányzó részeit a bombázások során megsemmisült kőépületek törmelékeivel rakták be. Fotó archív

Az államosított iskolák hamarosan elhanyagolt és hiányos állapotba kerültek. A Gráner udvari iskolában is jól láthatók voltak a háború okozta károk. Az épület helyreállítására, a padlózat és a tetőzet kijavítására 4949 Ft segélyt kértek a minisztériumtól. A két tanterem nem volt használhatatlan állapotban, ott folyamatosan volt tanítás. De a szolgálati lakást 1949-ben rommá nyilvánították. Erről a polgármester értesítette az igazgatót. Elrendelte, hogy a bontási engedély alapján a munkát azonnal meg kell kezdeni. A bontás azonban valamilyen oknál fogva elmaradt. Az épület teljes felújítása 1953-ban megtörtént. Itt lakott Ihász Ernő szegődményes iskolatakarító. Jóval később – számomra ismeretlen időpontban – a 2. Számú Általános Iskolához csatolták. Tanítás, napközi otthonos foglalkozás folyt az épületben.

1980-ban a Veszprémi Ingatlankezelő Vállalat a Győriterv Veszprémi Irodájától a Gráner udvari iskola tervdokumentációját rendelte meg. Kérték, hogy a helyszíni felmérés terjedjen ki az épület szerkezeti vizsgálatára, a felújítás illeszkedjen a városközponti rekonstrukció körébe. Hasznosítási javaslatot is vártak. Megállapították, hogy az épület jó állagú, de a szigetelése nem megfelelő, a padlója tönkrement, a földem teherbírása megvizsgálandó. A javaslat szerint üzlet céljára megfelelő felújítás után alkalmas. Az átépítési tervet Selyem Anikó készítette. Ruttkay Gyula építész kezdeményezésére az épület északi homlokzatán lévő vöröskő tago-

Az iskola északi homlokzatát díszítette a vöröskő mellvéd, a díszítő körvésetek mellett rávésve az elemi iskola rom. kath. szavak. Az 1960-as átépítés során megmenetett vöröskő épületdekoráció az átalakított iskolaépület nyugati oldala mellett futó lépcsőt díszíti. Fotó: Földesi F.

zatokat gondosan kibontották és a felújított ház nyugati beton támfalába emlékként beépítették a múltra emlékeztető feliratot: RÓM. KAT. ELEMI ISKOLA.

A felújított épületben 1984. szeptember 6-án nyílt meg a Pápai Húsipari Vállalat húsboltja. A bolt 1997-ig működött. Azután alkalmi árusítás folyt, főként ruhaféléket lehetett itt vásárolni. 2001 februárjától Kereskedelmi és Hitelbank működik az épületben.

1. sz. melléklet

Figyelmeztetés a Szülőknek

Figyelmeztetjük a Szülőket, hogy ragályos betegségből felgyógyult gyermekeik mindaddig nem jöhetnek iskolába, míg teljes felgyógyulásukat orvosi bizonyítvánnyal nem igazolják, szintúgy nem látogathatják az iskolát a ragályos betegségben levő gyermekek egészséges testvérei sem mindaddig, míg a beteg családtag fel nem gyógyul, amit szintén orvosi bizonyítvánnyal kell igazolni.

Figyelmeztetjük még arra is a szülőket és a tanköteles gyermekek iskoláztatásáért felelős egyéneket, hogy az 1921. XXX. t. c. végrehajtására kiadott 130.700 VIII./a számú VKM. rendelet értelmében tanköteles gyermekeiket –büntető rendelkezések terhe mellett – a jelzett beíratási napokon feltétlenül írassák be.

Figyelmeztetés a tanulóknak

Kedves Gyermekek! Engedelmesek és szófogadók legyetek jó szüleiteknek. Másokkal szemben illedelmesen viseljétek magatokat s a szünidőben is eljárjatok

templomba Szüleitek tudta és engedelmé nélkül hazuról soha el ne távozzatok. Szerény, magatokhoz illő játékot játszatok. Veszedelmes helyen ne fürödjétek. Az éneklő madarakat és azok fészkeit ne bántsátok, mert ki ezt teszi, rossz szívet áru el. A szünidőben is fordítsatok egypár órát tanulásra, olvasgassátok el gyakran iskolának ezen szabályait.

A jó iskolás gyermek életrendje. A jó gyermek katolikus Anyaszentegyházunknak hű fia és szeretett hazánkban hasznos polgára akar lenni. Csak úgy lesz hasonló azon anyák gyermekeihez, akiknek Krisztus Urunk azt mondta: „Hagyjátok a kisdedeket hozzám jönni, mert ilyeneké az Isten országa.” Ezért a jó Istenbe vetett hitel, nemcsak földi boldogulását, hanem mennyei boldogságát is keresi. Otthon szülei körében, a templomban, az iskolában és iskolán kívül Isten parancsolatai szerint viselkedik.

Otthon:

1. Szüleit, nagyszüleit szereti és nekik engedelmeskedik, mert a gyermek Isten után szüleinek köszönhet legtöbbet.

2. Reggeli, déli és esti imádságát mindenkor ájtatosan elvégzi, még akkor is, ha a harangszó az utcán éri, amikor kalapját levéve imádkozik. Evés előtt és evés után is imádkozik. Este pedig lelkiismeretét megvizsgálja, és a bánatot felkelti.

3. Nemcsak lelki, hanem testi tisztaságára is figyel. Ezért legalább minden reggel megmosakszik, de jó, ha ezt este is megteszi. Fogait minden reggel, valamint minden evés után megmossa. Mindig zsebkendőjét használ. Földre nem köpköd. Ruházatát rendben tartja.

4. Az iskolában feladott leckét megtanulja, s írásbeli dolgozatait elkészíti. Könyveit és tanszereit rendben és tisztán tartja. A napi tanításhoz szükséges könyveket és tanszereket már előző este, lefekvés előtt az iskolatáskába teszi.

4. Templomba mindenkor imakönyvvel megy. Ott imádkozik és énekel, amint ezt tanítóitól tanulta. Gondol a jelenlevő Út Jézus Krisztusra. Ájtatos lélekkel vesz részt az istentiszteleten.

Iskolában:

6. Az iskolában a tanítási idő megkezdése előtt vagy templomba menetel előtt egy negyedóránál előbb nem jelenik meg, de el sem késik.

7. Az iskola folyosóján zaj nélkül jár. Mielőtt a tanterembe lép, megtisztogatja lábujját, leveszi kalapját és „Dicsértessék a Jézus Krisztus” köszöntéssel lép a tanterembe. Akkor leül a helyére és illedelmesen várja a tanítás kezdetét, avagy a templomba menetel idejét. A tanteremben papírdarabokat és ételmaradékot nem szór el sem a pad alá, sem pedig máshová. A padokat, bútorokat és taneszközöket nem rongálja.

8. Az iskolában figyel tanítójára és hitoktatójára, nekik mindenben engedelmeskedik. Ők tanítják és nevelik Isten dicsőségére, édes hazánk javára. Ezért szeresse és tisztelje őket.

Iskolán kívül:

9. Az utcán illedelmesen viselkedik. Az iskolából párosan indul haza, s úgy megy az utcán is csendesen beszélgetve. Tisztelendő uraknak, előljáróknak, rokonoknak és minden ismerősnek köszön. A legszebb köszöntés így hangzik. „D.J.K!”

10. Játék közben sem feledkezik meg arról, hogy Isten mindent lát. Személyválogatás nélkül szeretettel játszik minden társával. Játékait és barátait úgy választja meg, hogy ezekből is lelke látja hasznát. Egészségére és testi épségére mindenkor vigyáz. Iskolatársait testvéreinek tekinti, szereti őket és mindenben segítségükre van.

11. A jó gyermek szeszesitalokat nem iszik, nem dohányzik még akkor sem, ha erre bárki is bízta. A szeszes ital és a dohány mérgező. A gyermek testét és lelkét is megöli.

12. Kocsmát és mindazon helyeket, ahol isznak, táncolnak, a jó gyermek kerüli. Tánc a zárt és poros szobában a tüdőre igen veszélyes. Gyermekeknek a testgyakorlás és játék való. Ezek a testet edzik és a lelket nemesítik, ha a gyermek előljáróinak tanítása szerint jár el.

Kedves gyermekem! Ha mindezeket megszívleled s így élsz, akkor kedves leszel Isten és az emberek előtt. Akkor növekedni fogsz testben és lélekben. És akkor megáld az Isten. Hasznos polgára leszel a hazánknak. Akkor te is arra segíted a hazát, hogy ez a szép Magyarország ismét régi dicső fényében ragyogjon.

2. sz. melléklet

Néhány szó a Szívárdáról⁸

Ki alapította a Szívárdát? Kifejlődött formájában és jelen célkitűzésével senki. Nem ember által kigondolt, előre megtervezett szervezkedési mód. A nehéz anyagi helyzettel küzdő Szívújság terjesztésére vállalkozó elemi iskolás gyermekek önkéntes rikkancs-csapatából indult ki. A Szívújság ezen első kis rikkancsait „Jézus Szíve postagalambjainak” nevezték. Hamarosan fölszaporodott a számuk a fővárosban, majd vidéken is. Aztán fölkapták a gárdista nevet.

Lassan komolyan kellett venni őket, s egyesületi formában foglalkozni velük. ekkor lépett a Szívárda azon fejlődési útra, amelyen jelen alakjáig eljutott. Fejlődése meghatározható. Egyik helyen a rendszeres gyűléseket kezdi, másik helyen behozzák az

egységes jelvényeket, másutt ünnepélyes felvételt tartanak, majd megkezdik az erénygyakorlatos cédulákat osztani, közös szentáldozásokon vesznek részt, ismét máshol zászlóra gyűjtenek. Így alakult ki lassan a Szívgyárda. Tehát nevelési eszköz az új formákban ébredező vallásos életre. Az egész társadalomra akar hatni a gyermekek családján keresztül.

Tehát jó viseletűeknek, szolgálatkészeknek, szeretetteljesnek kel lenniük. A gárda azon dolgozik, hogy a gyermek otthon, a családban minél jobb legyen. E célból a heti parancsokat is a családi élet köréből veszi és otthon gyakoroltatja a gyermekkel. Többször ünnepélyeket (apák és anyák napja stb.) tartanak, amelyekre a szülők is hivatalosak. Itt összeismerkednek a szülők és a gárdavezető. Eszmecserék indulhatnak meg. Erre jó hatással vannak a gyermekek szereplései.

Az élet azt igazolja, hogy a Szívgyárda jó úton halad. Már nem kevés vallásilag kihűlt családba vitte vissza a gyermek révén a vallásos szellemet, a vallásos hitet. A Szívgyárda magasztos célja: neveljen vallásos gyermekeket és vigye be a családokba is ezt a szellemet.

Dr. Egyed Lajos

(Részlet az 1933/34. tanév iskolai értesítőjében közölt írásból.)

JEGYZETEK

¹ VARGA 2009. = VARGA Béla: *Veszprém város lexikona*. Veszprém, 2009. 842–843.

² VARGA 2009. 269.

³ *Veszprémi Hírlap* 1929. július 14.

⁴ *Veszprémi Hírlap* 1929. szeptember 15.

⁵ *Veszprémi Hírlap* 1931. február 22.

⁶ *A veszprémi róm. kath. elemi fiúiskoláknak értesítője az 1929–1930. tanévről*. Összeáll. Gaal Sándor. Veszprém, 1930.

⁷ 1945. augusztus 16-án napvilágot látott az ideiglenes kormány 6650/1945. ME sz. rendelete, amely kimondta, hogy „a népiskola I–VIII. és a gimnázium, illetőleg a polgári iskola I–IV. osztálya helyett »általános iskola« elnevezéssel új iskolát kell szervezni.” Az ezt követő – 37.000/1945. sz. – vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet egységesen az általános iskola 5. osztályává minősítette a gimnázium és a polgári iskola első osztályát. A rendelet aláírója dálnoki Miklós Béla, az Ideiglenes Nemzeti Kormány elnöke volt.

⁸ *A veszprémi róm. kath. elemi fiúiskoláknak értesítője az 1933–1934. tanévről*. Összeáll. Gaal Sándor. Veszprém, 1934.

Veszprém meteorológiai viszonyai 2015-ben¹

KOVÁCS GYŐZŐ GYULA

A 2015-ÖS ÉV SOK SZEMPONTBÓL NEVEZETES TÉRSÉGÜNK-BEN. Újabb melegrekordot állított fel, Európában a második legmelegebb év volt, míg Magyarországon a harmadik legmelegebb évné bizonyult. (Csak a 2014-es és a 2007-es év előzi meg a rangsorban.) Veszprémben ez a rangsor kicsit másként alakult, ugyanis 2015 minden eddigi rekordot megdöntött, az éves középhőmérséklet 11,4°C-nak adódott, 1,4°C-kal volt magasabb, mint az 1981–2010 közötti, ún. sokéves átlag. Ilyen meleg év térségünkben még nem fordult elő, hajszállal előzi az említett 2007-es évet és 0,15°C-kal melegebb 2013-nál is. Ez az év is egyértelműen bizonyítja éghajlatunk melegebb tendenciáját, tehát az úgynevezett „globális felmelegedés” nem lesz, hanem van. Országosan ez a melegebb az 1900-tól kezdődő adatson 1,3°C, míg globálisan „csak” 0,9°C ami azt jelenti, hogy a melegebb üteme nálunk gyorsabb, mint a Föld egészére nézve.

Az év 2,6°C-kal enyhébb januárral kezdődött, de február, március és április is melegebb volt a sokévi átlagnál. Igazából nem is volt tél, alig néhány nap csökkent a hőmérséklet az átlag alá, míg voltak olyan napok, főként januárban, amikor a hőmérséklet 8-10 fokkal a sokévi átlag fölött alakult. Kevesebb téli és kevesebb fagyos nap fordult elő a 2014–2015-ös télen, és ez a tendencia 2015 decemberében is folytatódott. 2015-ben 5 olyan nap volt, amikor a csúcshőmérséklet is fagypontra maradt. A városban még ettől is „szomorúbb” a kép, csupán 3 téli nap fordult elő.

A város belső területei egyébként is melegebbek, érvényesül a városi hő-sziget jelenség. A városi éghajlati állomás adatai szerint kerekén 12°C volt az évi középhőmérséklet, 0,6°C-kal melegebb, mint a külső területeken (repülőtéri adat), ami elsősorban a nyári hőségnapokon okozott sok kellemetlenséget, nem egyszer elviselhetetlen hőmérsékletet. Az átlagos hőmérsékletű tavaszt forró nyár követte, öt hős hullámos időszakkal, az eddigi legmelegebb júliusi és a harmadik legmelegebb augusztusi középhőmérséklettel. Mindkét hónap középhőmérséklete 23,0°C-nak adódott, július 0,2°C-kal felülmúlta a 2006-os értéket, az augusztus (bár 2,8°C-kal meghaladta a sokévi átlagot) 2,1°C-kal elmaradt az 1992-es 25,1°C-os rekord középértéktől. A meleg nyárhoz még az átlagnál magasabb hőmérsékletű szeptem-

bert is hozzávehetjük. Ugyan nem döntött rekordot, de 17-én a napi középhőmérséklet elérte, sőt a városban meg is haladta a 25°C-ot, ami az elmúlt 45 évben „csak” két esetben fordult elő, 2008-ban a hónap elején.

Az év folyamán 73 nyári nap fordult elő ($T_{\max} \geq 25^\circ\text{C}$), 31 hőségnap ($T_{\max} \geq 30^\circ\text{C}$) és 2 forró nap (augusztusban), amikor a hőmérséklet meghaladta a 35°C-ot. A városban 80 nyári, 45 hőség és 16 forró napot számoltunk, ebből is látható, hogy a városi hő-sziget jelenség nyáron hatékonyabban jelentkezik, mint a téli, vagy akár a tavaszi-őszi hónapokban. Ami a hőségriadós napokat illeti, számuk rekordot döntött. A hűvösebb május után júniusban 1, júliusban 11, augusztusban 13 és szeptemberben 1 napon haladta meg a napi középhőmérséklet a 25°C-ot. Az év legmelegebb napján, augusztus 12-én a napi középérték 29,3°C-nak adódott, míg a napi maximum 37,5°C volt. Nem dőlt meg az éves abszolút hőmérsékleti rekord, de több napon dőltek meg napi maximum rekordok. És nem csak a maximumok voltak magasak, a minimum hőmérsékletek is sok esetben a sokévi átlag fölött alakultak. Emlékezzünk a „trópusi éjszakák” kifejezésre, amikor éjszaka sem hűlt 20°C alá a hőmérséklet.

Csapadék tekintetében 2015-öt akár átlagos évnak is nevezhetnénk, ha az éves csapadékmennyiséget nézzük, hiszen térségünkben 605 mm eső esett, ez annyi, mint az elmúlt 30 év átlaga, de eloszlása meglehetősen szeszélyes képet mutat. Januárban a sokévi átlag több mint másfélszerese hullott, 11 napon havazott, és a hónap első illetve utolsó napjaiban pár centis hótakaró is kialakult. Februárban a sokévi átlag háromnegyede, márciusban és áprilisban egynegyede hullott, így a tavasz közepére már csapadékhiány kezdett mutatkozni.

Májustól szeptemberig a havi csapadékösszeg az átlag körül ingadozott, de az eloszlása meglehetősen szeszélyesnek mutatkozott. Ezt az időszakot néhány nagyobb, zivatarral kísért csapadék, illetve kisebb, elenyésző mennyiségű csapadékok jellemezték. Októberben a csapadékmennyiség meghaladta a 150 mm-t, ez az átlagos mennyiség háromszorosa. Majd következett két száraz hónap, hiszen novemberben a sokévi átlag 15%-a (6 mm), decemberben pedig az 5%-a esett és csupán egy nap mutatkozott gyenge hóesés, mérhető mennyiség nélkül. Ugyanakkor december kitűnt a ködösségével, hiszen 20 nap volt ködös, fele a 2015-ben összesen megfigyelt 40 ködös napnak.

2015-re nem volt jellemző a mondás, hogy Veszprém szeles város, ugyanis az átlagos szélesebbség közel 1 méter per másodperccel elmaradt a sokévi átlagtól. A legszelesebb hónap az április volt, de a legerősebb szellőkések ekkor sem érték el a 95, a városban a 85 km/órás értéket. A múlt évben 2145 órát sütött a nap, 10 százalékkal többet, mint a sokévi átlag.

Enyhe volt a JANUÁR, középhőmérséklete plusz 1,8°C-nak adódott, ez 2,6 fokkal magasabb, mint a sokévi átlag. A szokásosnál enyhébb hőmérsékletről tanúskodnak

a küszöbnapok is. Fagyos napból az átlagos 24 helyett 19-et jegyeztünk fel. Téli napból, amikor a maximum hőmérséklet is nulla fok alatt marad, a szokásos 12 helyett négy volt. Zord nap, amikor a minimum hőmérséklet mínusz 10 fok alá süllyed, csak egy fordult elő, január 1-én. Ekkor mínusz 10,3°C-ig süllyedt a hőmérséklet, ezzel ez lett a hónap, de egyúttal az év legalacsonyabb minimum értéke. A hónap leghűvösebb napján, 7-én a napi középérték mínusz 5,8°C-nak adódott és a délutáni hőmérséklet sem emelkedett mínusz 4,5°C fölé. 8-tól 23-ig egy enyhe periódus következett, a napi középértékek általában 4-6 fokkal a sokévi átlag fölött alakultak, de 10-én 9,4 fokkal volt magasabb az időszakra jellemző értéknél. Ekkor a napi, de egyben a havi maximum hőmérséklet 13,3 fok volt, hasonló meleg ezen a napon 2007-ben és 1998-ban fordult elő. 24-ét követően a hőmérsékletek a sokévi átlagnak megfelelően alakultak.

Január jelentős csapadéktöbbletet hozott, a szokásos mennyiségtől 70 százalékkal több, 57 mm hullott. Az átlagos 10 nap helyett 14 alkalommal esett, és 11 napon havazott. *„A megyében csütörtökön délután több helyen havazott. Volt, ahol az ónos esőt váltotta a hó. A katasztrófavédelem tájékoztatása szerint csak szállingózott a hó Veszprém-ben. A mínuszok, a havazás és a csúszós utak ellenére nem volt szükség komolyabb intézkedésre”* – tájékoztatta a NAPLÓT a Veszprém Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság ügyeletes január 2-án, pénteken. 6-án, kedden arról írt az újság, hogy *„az erős havazás miatt hétfőn délután a rendőrség lezárta a 82-es főút Zirc és a megyehatár közti szakaszát a 7,5 tonnánál nagyobb járművek előtt. Ugyanakkor a hóesés hétfőn délutánig a távolsági tömegközlekedésben nem okozott fennakadásokat, a vonatok Veszprém megyében problémamentesen, pontosan közlekedtek. Az autóbusz-közlekedés megyénkben szintén menetrend szerint, akadálymentesen zajlott. Néhány elcsúszásos utcai balesetről számolt be a mentőszolgálat.”*

Összefüggő mérhető hótakaró a hónap első napjaiban, illetve 25-től a hónap végéig borította a talajfelszínt. A maximális hóvastagság 30-án elérte a 8-10 centimétert. *„Hófehér ajándékkal lepelt meg minket a tél csütörtökön. Délre sűrű pelyhekben hullani kezdett a hó, betakarta a tájat, városokat, falvakat, szétterült a csend mindenütt. Szép, de nehezebb vele az élet.”* – tudósított a megyei lap január 30-án. Ködös nap négy volt, az átlagos szélesség 3,5 m/sec-nak adódott. Szeles nap, amikor a szélesség értéke eléri vagy meghaladja a 12 m/sec-ot, 17 volt, míg viharos nap, amikor 15 m/sec fölötti a szélesség, 10 napon fordult elő. A legerősebb szellőkések 4-én és 11-én érték a 80 km/órás értéket. A napsütéses órák száma 51.

FEBRUÁR középhőmérséklete 1,5°C-nak adódott, ez 0,8 fokkal magasabb az időszakra jellemzőnél és 0,3 fokkal alacsonyabb az előző januárnál. A hónap első harmada az átlagtól hűvösebb volt, 7-én a napi középhőmérséklet 4,3 fokkal volt alacsonyabb az átlagtól. 8-án reggel volt a leghűvösebb, ekkor mínusz 5,8°C-ig süllyedt a hőmérő higanyszála. A hónap második harmadát az átlag körüli ingado-

zás jellemezte, míg az utolsó harmadban a napi középértékek 2-3 fokkal az átlag fölött alakultak. A havi csúcshőmérséklet 21-én 10,9°C-kal tetőzött. Fagyos napból 22-öt jegyeztünk fel, míg téli- és zord nap egy sem fordult elő. A városban, februárban is megfigyelhető volt a „hő-sziget” jelenség, a havi középérték 2,2°C-nak adódott, ez 0,7 fokkal magasabb a repülőtéri értéknél. Itt 20 napon volt fagy, a havi minimumot 18-án jegyeztük fel mínusz 6,1°C-os értékkel. A hőmérséklet 21-én 11,4 fokon tetőzött.

A bő csapadékú január után februárban kevesebb esett, a repülőtéren 22,6 mm, a városban 25,7 mm, ez a mennyiség a sokévi átlag 75 százaléka. Négy napon havazott, de ezek a havazások nem voltak számottevőek. Hófúvás okozott gondot a Bakonyban február 8-án vasárnap. Délután 70-90 kilométer per órás széllelkések okoztak nehézséget a 82 főúton és a térség több mellékútján. Hiába takarították le a közútkezelő társaság gépei a havat, a viharos szél a korábban leesett havat megbontotta és felhordta az útra. *„Kora délelőtt kezdődött a hóesés a megyében, a Bakonyt délután már tíz centiméteres hó takarta. Szerencsére a vasárnapi viharos erejű szél hétfő délelőttre mérséklődött, így a hófúvásokat mindenhol sikerült felszámolni, mire az intenzív havazás elkezdődött. Hétfő este újra erősödött a szél, amely nehezítette a hóeltakarítást.”* – írta a NAPLÓ február 10-én. A hónap első öt napján még borította mérhető hó a talajfelszín, a maximális hóvastagság nem haladta meg a 4-5 centimétert. A hónap átlagos szélessége 3,1 m/sec-nak adódott, 9 szeles és 6 viharos napot jegyeztünk fel. A legerősebb széllelkés 8-án délután volt, 76 km/órás értékkel. A napsütéses órák száma 75, ez a sokévi átlagnak megfelelő érték.

MÁRCIUS egy fokkal volt melegebb az átlagnál, 6,0°C-os középhőmérséklettel. A város belső területein ez az érték 6,5°C-nak adódott. A hónap eleje volt az enyhébb, ekkor a napi középhőmérsékletek 2-3 fokkal haladták meg az időszakra jellemző értéket. 6-ától a hőmérséklet az átlag körül ingadozott, de a pozitív eltérések voltak túlsúlyban. A havi minimum hőmérséklet 8-án a városban mínusz 4,0°C, a repülőtéren mínusz 3,4°C volt. 11 napon fagyott és 20 napon haladta meg a délutáni hőmérséklet a +10 fokot. 26-án volt a legmelegebb 17,6°C-os csúcshőmérséklettel. A havi csapadékösszeg a repülőtéren 7,5 mm, a városban 11,2 mm volt, ez a sokévi átlag 22 százaléka. 10 csapadékos nap volt, általában 1 mm alatti mennyiséggel. A „rekordot” 30-a tartja, ekkor a városban 3,5 mm eső esett. A szélesség átlaga 3,3 m/sec-nak adódott, 12 szeles és 7 viharos napot jegyeztünk fel. A legerősebb széllelkés 27-én délután fordult elő 86 km/órás értékkel. A napsütéses órák száma 170.

ÁPRILIS is enyhébb volt az átlagosnál, igaz „csak” 0,3 fokkal, középhőmérséklete a városban 11,3°C-nak, a repülőtéri mérőállomáson 10,6°C-nak adódott. A hónap első harmada kimondottan hűvös volt, a napi középértékek 4-5 fokkal maradtak el az időszakra jellemző értékektől. 4-én reggel fagyott, mínusz 0,9°C-os minimum értékkel. *„Szeszélyes, de nem rendkívüli az utóbbi napok időjárása, közölte Lakatos*

Mónika, az OMSZ éghajlati szakértője. Elmondta, március utolsó és április első napjai országos átlagban 0,7 fokkal voltak hűvösebbek a szokásosnál, a hőmérsékleti maximumok pedig közel egy fokkal maradtak el a megszokottól. Ezek az eltérések nem szélsőségesek, a térség éghajlati változékonyságával magyarázhatók.” – írta a NAPLÓ április 4-én, szombaton. Hetedikéig a délutáni csúcshőmérsékletek is rendre 10 fok alatt maradtak. A második harmad meglehetősen melegnek bizonyult, a középhőmérsékletek 6 fokkal lépték túl a jellemző értéket, de 16-án 9,3 fokkal volt melegebb a napi átlagnál. Ezen a napon a délutáni csúcshőmérséklet 26,1°C volt, így ez lett az évben az első nyári nap, amikor a hőmérséklet elérte vagy meghaladta a 25 fokot. A városi állomáson 27,3°C-ig emelkedett a hőmérséklet. Együttal új napi hőmérsékleti csúcs is született, mivel ezen a napon korábban ilyen meleg nem volt. A korábbi csúcst 2009-ben jegyeztük fel 23,0°C-os értékkel. Hasonlóan meleg volt 1906-ban is ezen a napon, az angolkisasszonyok kertjében 23,2°C-ot mutatott a hőmérő délután egy órakor.

A megszokottnál jóval szárazabb volt 2015 áprilisa. A repülőtéren 6,7 mm, a városban 7,3 mm esett, ez az érték a sokévi átlag 17 százaléka. A hat csapadékos naptól öt alkalommal a lehullott mennyiség nem érte el az 1 millimétert. 3-án gyenge hózápor volt, mérhető mennyiség nélkül, 13-án pedig zivatar volt csapadék nélkül. A hónap meglehetősen szeles volt, az átlagos sebesség 4,3 m/sec-nak adódott. 18 szeles és 13 viharos napot jegyeztünk fel, a legerősebb szellőkés 2-án este volt 94 km/órás értékkel. A napsütéses órák száma 264.

MÁJUS 0,2 fokkal hűvösebb volt az átlagnál, középhőmérséklete a repülőtéren 15,1°C-nak, a város belső területein 15,6°C-nak adódott. A napi középhőmérsékletekre a nagyfokú ingadozás volt a jellemző. A hónap első fele volt az enyhébb, ekkor a hőmérséklet egyes napokon 2-4 fokkal is meghaladta a jellemző értéket. 5-én és 6-án a délutáni csúcsertékek 26 fok fölött tetőztek, de a legmelegebbnek 19-e bizonyult 27,4°C-os maximum hőmérséklettel. A városban ezen a napon 28,8°C-ot mutatott a hőmérő. A leghűvösebb nap 12-e volt 5,4°C-os minimum hőmérséklettel. A hónap során, a repülőtéren négy, a városban hat napon haladta meg a napi csúcserték a 25 fokot (nyári nap).

Május csapadékosabb volt az átlagnál. Átlagosan 97 mm eső esett, ez 50 százalékkal több, mint a sokévi átlag. A hónap első felében még a csapadékhiány volt a jellemző, erre utal a NAPLÓ május 19-én kelt tudósítása: „A lassan nyárisra forduló időben nincsenek könnyű helyzetben a gazdák, a csapadék mennyisége lényegesen elmarad az ilyenkor megszokottól. Egy hete ugyan felhőszakadás, jégeső és vihar kíséretében megérkezett az eső a Dunántúlra, ám ez nem pótolja az áprilisban elmaradt csapadékmennyiséget.” Három napon jegyeztünk fel zivatart, míg 22-én felhőszakadás volt, rövid idő alatt közel 30 mm eső esett, a megyében több alkalommal kellett beavatkozniuk vízkárok miatt a katasztrófavédelem szakembereinek. Az

átlagos szélesebbesség 3,2 m/sec-nak adódott, 16 szeles és 9 viharos napot jegyeztünk fel. A legerősebb széllokések 7-én hajnalban és 20-án késő délután érték a 76 km/órás értéket. A napsütéses órák száma 244 volt.

JÚNIUS is szaporította az átlagostól melegebb hónapok számát, középhőmérséklete a repülőtéren 19,5°C-nak, a városban kerekén 20,0°C-nak adódott, ami 1,2 fokkal haladja meg a jellemző értéket. Különösen a hónap első felében volt melegebb a sokévi átlagnál, átlagosan 4-6 fokkal haladta meg a napi közép a 30 éves átlagot. A hónap legmelegebb napján, 14-én a napi középhőmérséklet 25°C-nak adódott, a maximum hőmérséklet pedig 29,8°C-on tetőzött. A városban 31,2°C-ot mutatott a hőmérő. A hónap második felében a középértékek 1-3 fokkal elmaradtak az átlagtól és a napi maximum értékek is csak kevéssel haladták meg a 20 fokot. A leghűvösebb reggel 21-én volt 9,6°C-os értékkel, míg 23-án a délutáni maximum „csak” 17,2°C-on tetőzött. Hasonlóan hideg ezen a napon legutóbb 1999-ben fordult elő, akkor 17,3°C volt a napi maximum. A legalacsonyabb maximum érték ezen a napon 1996-hoz kötődik, akkor mindössze 13,0°C-ot mutatott a hőmérő.

Nyári nap 15, a városban 19 fordult elő. Hőség nap (amikor a maximum hőmérséklet meghaladja a 30 fokot) a reptéren nem volt, míg a városban ötször fordult elő. A hónap legmelegebb napjaira (11. és 15. közötti időszakra) az ÁNTSZ másodfokú hőségrisztást² adott ki hóhullám miatt. „A veszprémi önkormányzat tájékoztatása szerint a hőségrisztás idején hideg ivóvizet osztanak a város forgalmas közterein, a VKSZ Zrt. pedig naponta többször locsolja a frekventált utakat. A riasztás hétfő éjjelig van érvényben.” – tudósított a NAPLÓ június 12-én, pénteken. Veszprémben, a városi éghajlati állomás (sziklatető) adatai alapján 12-én: 24,0°C, 13-án: 24,7°C, 15-én: 25,4°C volt a napi középérték.

Júniusban is kevesebb eső esett az átlagnál, átlagosan 50-55 milliméter, ez a jellemző mennyiség 85 százaléka. Összesen öt csapadékos nap volt és ugyancsak ötször volt zivatar, de nem mindegyiket kísérte csapadékhullás. 9-én a zivatart heves felhőszakadás kísérte, a városban 36 mm, a repülőtéren 43 mm eső esett. Júniusban az átlagos szélesebbesség 2,9 m/sec-nak adódott, 9 szeles napot jegyeztünk fel, viharos nap nem volt. A legerősebb széllokések nem haladták meg az 50 km/órás értéket. A napsütéses órák száma 314 volt.

JÚLIUS 2,4 fokkal volt melegebb a sokévi átlagnál, középhőmérséklete a városban 23,6°C-nak, a reptéri állomáson 23,0°C-nak adódott. Országos átlagban ez volt a második legmelegebb július 1901 óta, a repülőtéren állomás közel 50 éves történetében ilyen meleg július még nem fordult elő. A korábbi rekord 2006-ban volt, akkor 22,8°C volt a havi középérték. Mindössze 9-én és 10-én, valamint 26-tól a hónap végéig adódott a normálnál alacsonyabb napi középhőmérséklet, ezeket leszámítva a hónap során minden nap átlagosan 4-6 fokkal melegebb volt a megszokottnál. 22 nyári napot és 14 hőségnapot jegyeztünk fel, míg forró nap a repülőtéren állomáson

nem volt, ott a csúcshőmérséklet 7-én 34,9°C volt. A városban ugyancsak 22 nyári nap volt, ezen belül 19 hőségnap és hat forró napot jegyeztünk fel. A legmelegebb nap szintén 7-e volt, 36,8°C-os csúcshőmérséklettel. Harmadfokú hősérgiasztás³ országosan 15 napon volt érvényben.

Veszprémben nyolc olyan napot jegyeztünk fel, amikor a napi középérték elérte, vagy meghaladta a 27 fokot, míg 13 napon volt a napi középhőmérséklet 25 foknál magasabb. „*Harmadfokú hősérgiasztást rendelt el az országos tisztifőorvos péntektől hétfő délutánig*” – írta a Napló július 18-án, szombaton. „*A megyeszékhely frekventáltabb útjait és járdáit is locsolóautók öntözték pénteken, mondta Károlyi Zoltán, a VKSZ Zrt. városüzemeltetési igazgatója. Hozzátette, a locsolóautók hétvégén is járnak majd az utakat. A hőségre való tekintettel valamennyi ivókút működik a városban, amelyekre a cég szakemberei kiemelt figyelmet fordítanak. A mostani hőség idején a kertészek is többször öntözik a növényeket és a virágokat Veszprémben.*” 6-án, 7-én, 22-én és 23-án megdőlt a napi középhőmérséklet korábbi rekordja. 7-én reggelre 22,4°C-ig süllyedt a hőmérséklet, ez is napi rekord, ennyire enyhe éjszaka ezen a napon nálunk még nem fordult elő.

Júliusban közel 50 mm eső esett, ez a sokévi mennyiség 80 százaléka. Nyolc csapadékos nap volt, ebből öt zivataros, jelentős mennyiségű, 20 millimétert meghaladó csapadéku nap egy volt. Az átlagos szélesebbesség 2,4 m/sec-nak adódott, 10 szeles és négy viharos napot jegyeztünk fel. A legerősebb szellőkés a 8-i zivatart kísérte, 90 km/órás értékkel. A napsütéses órák száma 289, kevéssel elmaradt a sokévi átlagtól.

AUGUSZTUST is a forróság jellemezte. Ez volt a harmadik legmelegebb augusztus⁴ az elmúlt 115 évben. Középhőmérséklete 23,0°C-nak adódott, ez 2,8 fokkal magasabb a sokévi átlagnál. A város belső területein 23,5°C volt. A napi középhőmérsékletek legtöbb esetben 6-8 fokkal haladták meg az időszakra jellemző értéket, csupán 18–23. között volt egy átmeneti hűvösebb periódus. Nyári naptól 23 volt, 16 hőségnapot jegyeztünk fel és két napon, 12-én és 13-án a csúcshőmérséklet meghaladta a 35 fokot. A forróság a városban intenzívebb volt, tíz hőségnapot jegyeztünk fel, 12-én 37,5°C-on tetőzött a napi és egyben a havi maximumhőmérséklet. Másodfokú hősérgiasztás országosan öt napon, harmadfokú 10 napon volt érvényben. Veszprémben a napi középérték 14 alkalommal haladta meg a 25 fokot és nyolc napon a 27 fokot. A legmelegebb napi közép 12-én 29,3°C-nak adódott. A hónap érdekessége még, hogy 1-én 10,2°C-ig csökkent a hőmérséklet, míg 13-án 22,4°C volt a napi minimum.

A hónap folyamán 67 mm eső esett, ez a sokévi átlagnak megfelelő mennyiség. A csapadék zöme 15. és 20. között hullott le, négy napon volt zivatar, 17-én a napi csapadékösszeg 36 milliméternek adódott. Augusztusban alig fújt a szél, a középérték 1,9 m/sec-nak adódott, 6 szeles és 2 viharos napot jegyeztünk fel, egy napon pedig köd volt. „*Őszti idéző köd volt tegnap reggel megyénkben*” – írta a NAPLÓ

augusztus 19-én, szombaton. *„Mindössze kettő-három méteres távolságra lehetett ellátni pénteken reggel sok helyen a Balatonnál és a megyeszékhelyen is. A köd dél előtt lassan mindenütt feloszlott. Ennek az oka, hogy éjszaka 15-16 Celsius-fokra lehült a hőmérséklet, a talaj és a tó hőmérséklete viszont magasabb volt ennél. Hajnalban párolgott a talajból és a Balatonból a nedvesség, illetve a víz, majd ez a pára a hideg levegőben kicsapódott.”* A legerősebb szellőkést 13-án délután volt 68 km/órás értékkel. A napsütéses órák száma 292.

SZEPTEMBER 4-éig az átlagnál magasabb volt a hőmérséklet, elsején a csúcserték 31,5°C-on tetőzött. (A városban kerekén egy fokkal volt melegebb.) 5-étől hét hűvösebb nap következett, majd 13. és 20. között a szokásosnál ismét melegebb napok jöttek. 17-én a napi középhőmérséklet 25,0°C-nak adódott, ez 10,6 fokkal magasabb az időszakra jellemzőnél. Ilye magas érték ezen a napon a korábbi években még nem fordult elő. A hónap utolsó napjait erős lehülés jellemezte, 22-én 5,7°C-ig csökkent a hőmérséklet. Összességében a havi középérték 16,2°C-nak (a városban 16,8°C-nak) adódott, ez 0,7 fokkal haladja meg a sokévi átlagot.

Szeptemberben 76 mm csapadék hullott, 20 százalékkal több az átlagnál. *„Hátráltatja az őszi munkákat a szárazság.”* – írta a Napló szeptember 23-án. *„Szomjaznak a földek. Az őszi talajmunkák előkészítése csúszhat a gazdáknál, mivel az idei nyár rendkívül forrónak bizonyult, ám csapadék nem hullott nagyobb mennyiségben. A földek aszályosak, a területek megműveléséhez ezért sokkal több energiára, pénzre és időre lesz szükség, ha nem jön néhány nap csendes eső.”* Különösen csapadékos volt 4-e és 25-e, mindkét nap csapadékösszege meghaladta a 30 millimétert. Szeptember 26-án, szombaton pedig arról írt az újság, hogy *„csapadékot hozott a csillagászati ősz. Csaknem egyhavi csapadék hullott pénteken a megyében, a következő napokban hűvösebb, esősebb időjárás várható. A megye egyes részein harminc-negyven milliméter eső hullott pénteken, a közlekedést az erős szellőkések is nehezítették.”* Két elenyésző csapadéku zivataros napot jegyeztünk fel. Az átlagos szélesség 3,5 m/sec-nak adódott, 11 szeles és hét viharos nap volt. A legerősebb szellőkések 17-én elérték a 65 km/órás értéket. A napsütéses órák száma 208.

OKTÓBER az átlagosnál hűvösebben indult, majd 4–7. között a jellemzőnél enyhébb napok következtek. 4-e lett a hónap legmelegebb napja 21,2°C-os hőmérséklettel. 8-án újabb lehülés kezdődött, 12-én a napi középhőmérséklet csaknem 8 fokkal maradt el a sokévi átlagtól. Ezen a napon a délutáni csúcshőmérséklet is 8 fok alatt maradt, másnap (13-án) reggelre fagyott, a minimum hőmérséklet mínusz 0,4°C-ig süllyedt. 15-től a napi középhőmérsékletek az átlag körül ingadoztak, fagy nem volt, de a maximum hőmérsékletek sem emelkedtek 15 fok fölé. Egyedül 25-én emelkedett a hőmérséklet 16,3°C-ig. Október 0,8 fokkal hűvösebb volt az átlagnál, középértéke 9,5°C-nak (a városban 9,8°C-nak) adódott.

Csapadékos volt az október, 158 mm eső esett, ez háromszorosa a szokásos

mennyiségnek. 5-étől 20-ig szinte minden nap esett, 4 napon a csapadékmennyiség meghaladta a 10 millimétert. 19-én 56 millimétert mértünk, ez egyhavi értéknek megfelelő mennyiség. Zivatar illetve havazás nem volt, de kilenc havas napot jegyeztünk fel. Gyenge volt a légmozgás, az átlagos szélesség 1,9 m/sec-nak adódott, 3 szeles és egy viharos nap volt. A legerősebb szellőkés 20-án volt 54 km/órás értékkel. A napsütéses órák száma 155.

NOVEMBER az átlagostól hűvösebben indult, de ezt követően 7–22. között a megszokottnál jóval melegebb volt az idő. A napi középhőmérsékletek 4-6, időnként 8-10 fokkal múlták felül az időszakra jellemző értékeket. A hónap legmelegebb napján (10-én) a középhőmérséklet 16,3°C-nak adódott, ilyen meleg térségünkben ezen a napon még nem fordult elő. A korábbi maximum 1977-ben volt 12,7°C-os középértékkel. A havi maximumot 8-án mértük 21,4°C-os értékkel. Ez is csúcsbeállítás, legutóbb 2002. november 15-én emelkedett ilyen magasra a hőmérséklet. 21-e után gyors lehűlés kezdődött, amelynek a mélypontja 25-én volt, a minimum hőmérséklet mínusz 5,2°C-ig csökkent és a napi középhőmérséklet is nulla fok alatt maradt. Összességében november 3,4 fokkal volt melegebb az átlagnál, középértéke a repülőtéri állomáson 7,7°C-nak, a városban 8,4°C-nak adódott. A hónap folyamán, a reptéren kilenc, a városban hat fagyos napot jegyeztünk fel, téli nap nem volt.

November meglehetősen csapadékszegény hónapnak bizonyult. 6 mm eső esett, ez a szokásos mennyiség 15 százaléka. November 3-án még arról olvashattunk, hogy csúszik a vetés az októberi nagy esőzések miatt. *„A gazdálkodók többsége néhány napja dolgozik a rendkívül nedves földeken. Az őszi kalászosok kevesebb, mint felét sikerült elvetni. Az idej extrém időjárás nem kedvez a mezőgazdaságnak, sok helyen még a kukorica is lábon áll.”* Öt csapadékos nap volt és egy napon, 28-án gyengén havazott. (Az „első hó” mindig kitüntetett figyelmet érdemel!) A hónap átlagos szélessége 2,7 m/sec volt, tíz szeles és hat viharos napot jegyeztünk fel. A legerősebb szellőkés 14-én és 29-én elérték a 60 km/órás értéket. Novemberben 99 órát sütött a nap, ez 30 órával haladja meg a sokévi átlagot.

DECEMBER havi középértéke 2,6°C volt, és ennyivel is haladta meg a sokévi átlagot. A hőmérséklet 28-áig 2-3 fokkal az időszakra jellemző fölért alakult, csak 30-án és 31-én mértünk ettől alacsonyabb értéket. A legmelegebb napnak elseje bizonyult 8,8 fokos napi középértékkel, míg a havi maximumot 28-án mértük 13,6°C-os értékkel. Ettől melegebb ezen a napon csak egyszer, 1987-ben fordult elő, akkor 14,8°C-ig emelkedett a hőmérő higanyszála. A leghűvösebb 31-én volt, mínusz 8,7°C-os minimum hőmérséklettel és mínusz 1,3°C-os maximummal. A napi középérték mínusz 5,8°C-nak adódott. A hónap során 14 fagyos és egy téli napot jegyeztünk fel, zord nap nem volt.

December még az előző hónapnál is szárazabbnak bizonyult. Az átlagos 37 milliméter csapadék helyett „csak” 1,5-3 mm esett, zömében ködszitalásból. Rekord

számú, húsz ködös napot jegyeztünk fel, havazásos nap nem volt. A hónap szélviszonyai is kedveztek a ködképződésnek, a havi átlagos szélsébség 1,7 m/sec-nak adódott és kettő szeles napot jegyeztünk fel, viharos nap nem volt. A legerősebb szellőkés 2-án kevéssel meghaladta a 40 km/órás értéket. A napsütéses órák száma 46, kevéssel a sokévi átlag felett alakult.

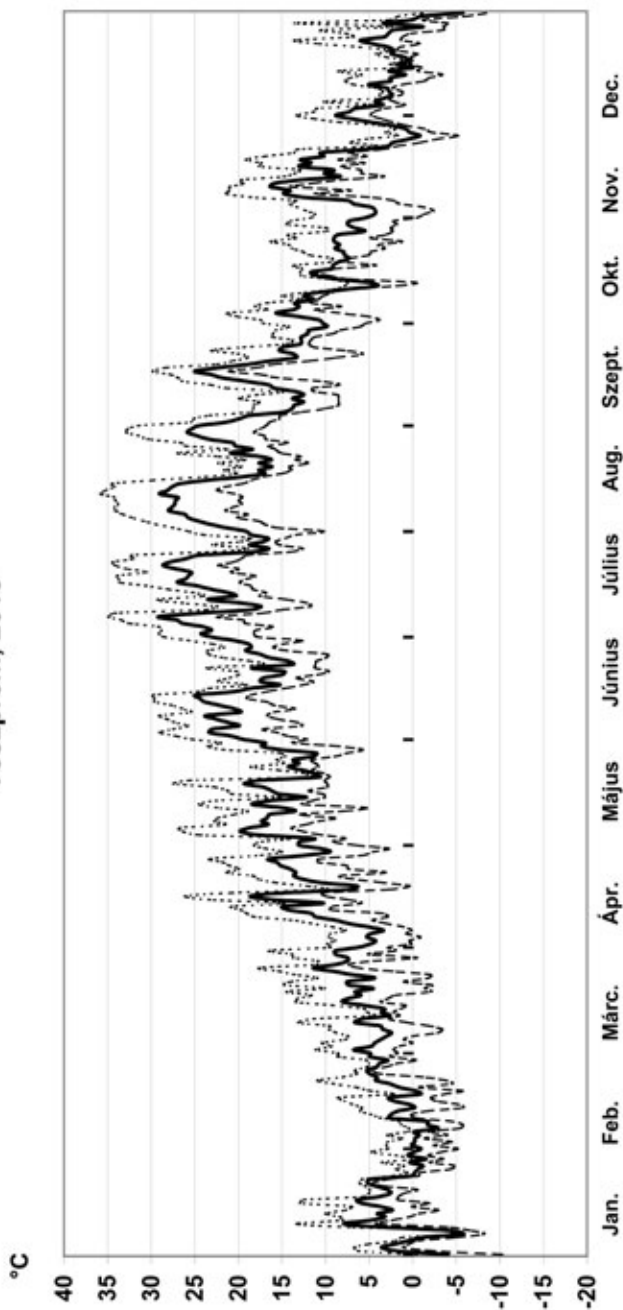
IRODALOM

- Vincze Enikő: 2014/2015 telének időjárása. *Léggör* 60. (2015) 1. sz.
Marton Annamária – Kovács Tamás: 2015 tavaszának időjárása. *Léggör* 60. (2015) 2. sz.
Vincze Enikő: 2015 nyarának időjárása. *Léggör* 60. (2015) 3. sz.
Marton Annamária – Hoffmann Lilla: 2015 őszének időjárása. *Léggör* 60. (2015) 4. sz.
Hoffmann Lilla: 2015/2016 telének időjárása. *Léggör* 61. (2016) 1. sz.
Hoffmann Lilla: A 2015. év időjárása. *Léggör* 61. (2016) 1. sz.
Kovács Tamás – Lakatos Mónika: Hőhullámok nyara (http://met.hu/ismeret-tar/erdekes-segek_tanulmanyok/index.php?id=1398) letöltve: 2015. 09. 17.
A NAPLÓ (Veszprém megyei napilap) jelzett számai

JEGYZETEK

- ¹ Az elemzés a Veszprém-szentkirályszabadjai repülőtéren lévő meteorológiai állomás (OMSZ) és a városi éghajlati állomás (Harmat utca, „sziklatető”) adatainak felhasználásával készült.
- ² Másodfokú hőségriasztás, amikor a napi középhőmérséklet legalább három egymást követő napon eléri vagy meghaladja a 25°C-ot.
- ³ Harmadfokú hőségriasztás, amikor a napi középhőmérséklet legalább három egymást követő napon eléri, vagy meghaladja a 27°C-ot.
- ⁴ 1890-ben is nagyon meleg volt az augusztus, középhőmérséklete 24,1°C-nak adódott. 17-én délután egy órakor 36,6°C-ot mutatott a hőmérő. Ezt az értéket Nagy Iván, a Gazdasági Egyesület titkára jegyezte fel, aki néhány hónappal korábban vette át a meteorológiai műszereket Bolgár Mihálytól, a Piarista Gimnázium tanárától és végezte a méréseket, megfigyeléseket.

A napi hőmérséklet évi menete
Veszprém, 2015

..... Maximum hőmérséklet   — Középhőmérséklet   - - - Minimum hőmérséklet

Adatforrás: Országos Meteorológiai Szolgálat, Veszprém-repülőtér

Összeállította: Kovács Győző Gyula

Hőmérsékleti adatok összesítése - Veszprém, 2015

2015		jan	feb	márc	ápr	máj	jún	júl	aug	szept	okt	nov	dec	Év:
Havi középhőm. °C		1,8	1,5	6,0	10,6	15,1	19,5	23,0	23,0	16,2	9,5	7,7	2,6	11,4
Abszolút maximum	°C	13,3	10,9	17,6	26,1	27,4	29,8	34,9	35,8	31,5	21,2	21,4	13,6	35,8
Abszolút minimum	nap	10	21	26	16	19	14	7	12	1	4	8	28	
Maximum átlag	°C	4,8	4,9	11,1	16,1	20,0	24,5	28,5	28,9	21,0	13,5	12,8	6,1	16,0
Abszolút minimum	°C	-10,3	-5,8	-3,4	-0,9	5,4	9,6	11,7	10,2	5,7	-0,4	-5,2	-8,7	-10,3
Minimum átlag	°C	-1,3	-2,0	1,1	4,8	10,1	13,9	17,3	17,2	11,8	5,6	3,5	-0,2	6,8
Nyári napok száma /mix. ≥ 25°C/		0	0	0	1	4	15	22	23	8	0	0	0	73
Hőség napok száma /max. ≥ 30°C/		0	0	0	0	0	0	14	16	1	0	0	0	31
Forró napok száma /max. ≥ 35°C/		0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
Fagyos napok száma /min. ≤ 0,0°C/		19	22	11	1	0	0	0	0	0	1	9	14	77
Téli napok száma /max. ≤ 0,0°C/		4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	5
Zord napok száma /min. ≤ -10,0°C/		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

Adatforrás: Országos Meteorológiai Szolgálat, Veszprém-repülőtér

Összeállította: Kovács Győző Gyula

**CSAPADÉK ÉS NEDVESSÉG ADATOK ÖSSZESÍTÉSE
VESZPRÉM - 2015**

2015	Csapadék		Napok száma										Relatív nedvesség	
	Összeg (mm)	24 órai max. dátum	≥0,1	≥1,0	≥5,0	≥10,0	≥20,0	≥50,0	Hava- zás	Ziva- tar	Köd	Átlag %	24 órai min. dátum	
			mm											
jan	56,8	24,5	14	8	3	2	1	0	11	0	4	84,8	68	13
febr	22,6	7,7	8	7	1	0	0	0	4	0	4	82,6	65	20
márc	7,5	2,6	10	4	0	0	0	0	2	0	0	67,5	52	18
ápr	6,7	5,0	6	1	1	0	0	0	1	1	0	55,5	38	21
máj	96,8	28,3	13	8	6	4	2	0	0	3	0	72,4	54	10
júni	57,2	43,0	9	5	4	2	1	0	0	5	0	64,6	51	8
júli	48,7	17,5	8	6	3	2	0	0	0	5	0	60,7	42	5
aug	67,3	36,0	7	5	3	2	2	0	0	4	1	62,9	32	12
szept	75,8	31,9	8	6	3	2	2	0	0	2	0	70,0	52	1
okt	158,4	56,0	13	10	6	5	3	1	0	0	9	88,4	66	1
nov	5,7	3,1	6	2	0	0	0	0	1	0	2	74,1	60	14
dec	1,5	1,0	6	1	0	0	0	0	0	0	20	92,4	68	30
Év:	605,0	56,0 okt., 19.	104	62	28	19	11	1	19	20	40	73,0	31,8	aug., 12.

Adatforrás: Országos Meteorológiai Szolgálat, Veszprém-repülőtér

Összeállította: Kovács Győző Gyula

BIBLIOGRÁFIA

**Veszprém helytörténeti könyveinek
bibliográfiája
(2011–2016)**

PÁKOZDI ÉVA SZILVIA

JELEN BIBLIOGRÁFIA FOLYTATÁSA A KORÁBBAN MEGJELENT HASONLÓ CÍMŰ összeállításoknak. Az anyaggyűjtés során továbbra is fontosnak tartottuk, hogy a szorosan vett várostörténeten túl, a városban működő intézmények tevékenységét is bemutassuk, illetve a városban rendezett konferenciákról is tudósítsunk. Ez utóbbi témákban azonban éltünk a válogatás jogával, csak olyan munkák kerültek a bibliográfiába, amelyek veszprémi kötődést is mutatnak (pl. közlik a konferencia programját, helyszíneit) vagy a város közgyűjteményei esetében a gyűjteményről általánosságban tájékoztatnak. Felvettük továbbá a városhoz kötődő személyek életéről, tevékenységéről szóló, vagy életének valamely jeles évfordulójára megjelent kiadványokat. Irodalmi munkák csak abban az esetben kerültek be, ha témájukban közvetlenül kötődnek a városhoz.

2011

125 éves a Veszprémi Ipartestület / [... összeáll., szerk. Molnár Jenő]. – [Veszprém] : Veszprémi Ipartestület, 2011. – 23 p.

Aedes jubilat : tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi újraszentelésének tiszteletére / [szerk. Karlinszky Balázs, Varga Tibor László]. – Veszprém : Boldog Gizella Főegyházmegyei Gyűjtemény : Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, 2011. – 274, [2] p. – (A veszprémi egyházmegye múltjából ; 23.)
“100 éve történt ... Konferencia a veszprémi székesegyház újraszentelésének évfordulóján” című 2010. október 14-én megrendezett tudományos szimpóziumon elhangzott előadások anyaga.

Asztalos István

Jubileumi évkönyv, 1711–2011 : beszélgetőkönyv : Lovassy László – volt Piarista – Gimnázium / írta, szerk. Asztalos István. – Veszprém : Lovassy László Gimnázium, 2011. – 323, [4] p.

Barabás Téglakő Kft. (Veszprém)

Barabás Téglakő térburkoló és falazóelem az otthonos Magyarorszáért : referencia kiadvány, 2011. – Veszprém : Barabás Téglakő Kft., 2011. – [78] p.

A **Buhim-völgyi Szalon**, 51–100 : 2006–2011 / [összeáll., szerk. Bószéné Szatmári-Nagy Anikó]. – Veszprém : Buhim-völgyi Szalon Kulturális Egyesület, [2011]. – 103 p.

Egyesületi élet a Cserháton, 1911–2011. „Veszprémi Cserháti Társaskör” : szilánkok az egykori polgári egyesület történetéből / Csiszár Miklós. „Veszprém-Cserháti Társaskör Kulturális Egyesület 2006–2011” / Édes Gyuláné. – Veszprém : Veszprém-Cserháti Társaskör Kulturális Egyesület, 2011. – 111 p.

Emlékkötet Laczkó Dezső születésének (1860–1932) 150. évfordulójára / [szerk. S. Perémi Ágota]. – Veszprém : Veszprém Megyei Múzeumi Igazgatóság, 2011. – 176 p.

Építők Természetbarát Sportegyesület (Veszprém)

A 35 éves Építők Természetbarát Sportegyesület jubileumi évkönyve / [szerk. Szilágyi László]. – Veszprém : Építők Természetbarát Sportegyesület, 2011. – 213 p.

Erdélyi Gyula (1892–1949)

Veszprém város története a török idők alatt / írta Erdélyi Gyula. – [Hasonmás kiad.]. – Budapest : Históriaantik Könyvesház, 2011. – 217, [1] p.
Eredeti kiad.: Veszprém : Egyházmegyei Ny., 1913.

Fotóművészeti Nyári Egyetem (2011) (Veszprém)

Fotóművészeti Nyári Egyetem : Veszprém, 2011 / [írta, szerk. Győri Lajos] – Budapest : MAFOSZ, 2011. – 79 p.

Hlavay József Országos Környezettudományi és Műszaki Diákkonferencia (2010) (Veszprém)

Hlavay József Országos Környezettudományi és Műszaki Diákkonferencia :

konferencia kiadvány, 2010, 2011 / [... szerk. Csányi-Tornynos Eszter]. – [Veszprém] : Pannon Egyetem Mérnöki Kar, 2011. – 123 p.

Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia (2011) (Veszprém, Keszthely)

2011. évi Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia : Pannon Egyetem : konferencia kötet / a kötetet szerk. Sasné Grósz Annamária, Üveges Viktória. – Veszprém : Pannon Egyetem, 2011. – 212 p.

Jakab Réka

Levéltárismerető : vezető az állandó kiállításhoz / írta és szerk. Jakab Réka. – Veszprém : Veszprém Megyei Levéltár, 2011. – 24 p. – (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai ; 23.)

Jákói Bernadett

Sétál a család Veszprémben : városismereti sétakönyv Veszprém óvodás korú gyerekeknek és családoknak / összeáll. Jákói Bernadett. – Veszprém : Deák Ferenc Általános Iskola és Központi Műhely : Bakony-Balaton Környezetvédelmi Oktatóközpont, 2011. – [10] p.

Kiss Endre

Tények és árnyak – avagy a Királyné könnyei / Kiss Endre. – Veszprém : Kiss és Társa, 2011. – 439 p.

Kovács Zsolt

Zoomutató : a Veszprémi Állatkert útmutatója = Zooguide : a guide to Veszprém Zoo / [írta, szerk. Kovács Zsolt]. – Veszprém : Kittenberger Kálmán Növény- és Vadaspark, [2011]. – 87 p.

Kovács Győző Gyula

Veszprém időjárása és éghajlata II. : meteorológiai megfigyelések a piarista gimnáziumban 1884–1890 : Bolgár Mihály emlékezete / Kovács Győző Gyula. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány, 2011. – 316 p. – (Veszprémi Szemle könyvek ; 4.)

Lichtneckert András (1951)

A Veszprémi Piarista Gimnázium története az alapítástól az államosításig, 1711–1948 / Lichtneckert András, Tölcséry Ferenc. – Veszprém : Lichtneckert András : Veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjainak Baráti Köre, 2011. – 442 p. – (Monográfiák és forráskiadványok Veszprém történetéből ; 4.)

Literatura na swiecie / [Andrzej Sosnowski, Marcin Szuster sekretarz redakcji]. – Warszawa : Instytut Książki, 2011. – 406 p.

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

A veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjai Baráti Körének 2011. évi tájékoztatója. – [Veszprém] : [A veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjai Baráti Köre], [2011]. – 40 p.

A **művelődéstörténet** és a pedagógia vonzásában : tanulmányok Tölgyesi József 70. születésnapjára / [szerk. Csiszár Miklós, Mihalovicsné Lengyel Alojzia, Némethné Farkas Gabriella]. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány, 2011. – 192 p.

Oviból suliba / [bev. Szauer István]. – [Veszprém] : Viza Kft, [2011]. – 31 p.

Potzner Ferenc

A veszprémi székesegyház 1907–1910 közötti átépítésének iratai : VÉL J/6 13–15. doboz és J/8 E/102. ATJ 1–2. / kész. Potzner Ferenc, Varga Tibor László. – Veszprém : Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, 2011. – p. [6], 201–244. – (A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár segédletei. Segédletek ; 4.)

Rakos Miklós (1947)

Egy veszprémi hegedűs családfa ágai / Rakos Miklós. – Veszprém : Sempre, 2011. – 87 p.

Tizenöt éves a szociálismunkás-képzés a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskolán : 1995–2010 / szerk. Albert József. – Veszprém : Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, 2011. – 189 p.

Varga Róbert

A veszprémi ködszurkáló : vallomások Latinovits Zoltánról / [írta, szerk.] Varga Róbert. – Veszprém : Pannonprint, [cop. 2011]. – 97 p.

Veszprém [Kart. dok.] : turisztikai térkép. – Budapest : Stiefel Eurocart, 2011. – 1 térkl. : 45x64 cm

Veszprém a második világháborúban : [Gizella Napok, 2011, Veszprém] / [vál., szerk. Csiszár Miklós]. – Veszprém : EKMKKI, 2011. – 167 p. – (Múltidéző sorozat)

Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola

A Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola 2010/2011. tanévi értesítője : [az 1895-ben alapított iskola értesítője a 116. tanévről] / [szerk. Kolláthné Botkó Judit]. – Veszprém : Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola, 2011. – 187 p.

A **veszprémi Szent Margit templom** / [szerk. Karlinszky Balázs, Varga Tibor László]. – Veszprém : Árpád-házi Szent Margit Plébánia, 2011. – 24 p.

2012**Bakony Fotóklub (Veszprém)**

50 éves a Bakony Fotóklub / [szerk. Láng Tibor]. – Veszprém : Bakony Fotóklub, 2012. – 96 p.

Corde aperto : tanulmányok Kredics László nyolcvanadik születésnapjára / szerk. Hermann István, Karlinszky Balázs, Varga Tibor László. – Veszprém : Veszprémi Főegyházmegye ; Veszprém Megyei Levéltár, 2012. – 344 p.

Hlavay József Országos Környezettudományi és Műszaki Diákkonferencia (2012) (Veszprém)

Hlavay József Országos Környezettudományi és Műszaki Diákkonferencia : konferencia kiadvány, 2012 / [... szerk. Csányi-Tornyos Eszter]. – [Veszprém] : Pannon Egyetem Mérnöki Kar, 2012. – 87 p.

Húsz éves a Mestermű Galéria : a második évtized : [jubileumi évkönyv] / [összeáll. Hegyeshalmi László, Praznovszky Mihály] ; [fotó Szelényi Károly]. – Veszprém : Mestermű Galéria, 2012. – 47 p.

Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia (2012) (Veszprém, Keszthely)

2012. évi Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia : Pannon Egyetem : konferencia kötet : [2012. november 14, Veszprém, Keszthely] / ... szerk. Hangos Katalin, Dulai Tibor. – Veszprém : Pannon Egyetem, 2012. – 188 p.

Jákói Bernadett

Sétál a család : városismereti sétakönyv alsó tagozatos gyermekek és családjuk részére / összeáll. Jákói Bernadett. – Veszprém : Deák Ferenc Általános Iskola és Központi Műhely : Bakony-Balaton Környezetvédelmi Oktatóközpont, 2012. – [16] p.

“**Kék Madár**“ évkönyv 2012 : a “mesés hármás”: gyermek – pedagógus – szülő : [Kék Madár program 20 éves, 1992–2012] / [szerk. Darabos Györgyi, Jegesné Rémesi Irén]. – Veszprém : Kék Madár Alapítvány, 2012. – 144 p.

A **keresztény nevelés** és oktatás múltja, jelene és jövője Veszprémben : a 2012. április 21-én tartandó egyháztörténeti konferencia programja és előzetese / [írták Farkas István et al.]. – Veszprém : KÉSZ Veszprémi Csoportja : Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola, [2012]. – 36 p.

Kinizsi Bank (Veszprém)

Kinizsi Bank : 2011 : éves jelentés. – Veszprém : Kinizsi Bank, 2012. – 24 p.

Kollányi Ferenc (1863–1933)

A veszprémi püspök királyné-koronázási jogának története / írta Kollányi Ferencz. – [Hasonmás kiad.]. – Budapest : Históriaantik Könyvesház, 2012. – [6], 152 p.

Eredeti kiadása: Veszprém : Egyházmegyei Ny., 1901.

Kovács Tibor (1961)

Jutastól Szentendrőig : altiszt- és tiszthelyettesképzés a magyar haderőben / Kovács Tibor, Földesi Ferenc. – Budapest : Zrínyi, cop. 2012. – 208 p.

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

Évkönyv, 2011–2012 : Lovassy László Gimnázium / írta és szerk. Asztalos István. – Veszprém : Lovassy László Gimnázium, 2012. – 103 p.

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

A veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjai Baráti Körének 2011–2012. évi krónikája. – [Veszprém] : [A veszprémi Lovassy és volt Piarista Gimnázium Öregdiákjai Baráti Köre], [2012]. – 47 p.

Műszaki Kémiai Napok (2012) (Veszprém)

Műszaki Kémiai Napok 2012 : ... Veszprém, ... 2012. április 24–26. : konferencia kiadvány = Conference of Chemical Engineering : conference proceeding / összeáll. és szerk. Mizsey Péter, Bokrossy-Csiba Mária, Törösvárné Kovács Zsuzsanna. – Veszprém : Pannon Egyetem Műszaki Informatikai Kar Műszaki Kémiai Kutató Intézet, [2012]. – 354, [4] p.

Nagy Balázs Vince

Padányi Biró Márton veszprémi püspök 1757-ben készített lélekösszeírása Veszprémről : forráskiadvány / Nagy Balázs Vince. – Veszprém : Veszprém Megyei Levéltár, 2012. – 288 p. + 2 térk. – (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai ; 27.)

Országos Felsőoktatási Környezettudományi Diákkonferencia (13.) (2012)
(Veszprém)

XIII. Országos Felsőoktatási Környezettudományi Diákkonferencia : konferencia kötet : program és előadás összefoglalók : Veszprém, 2012. április 6–7. / [szerk. Selmeczy Géza Balázs és Üveges Viktória]. – Veszprém : Pannon Egyetem, 2012. – 228 p.

Polinszky 90 : 90 éve született dr. Polinszky Károly, a Veszprémi Vegyipari Egyetem alapítója : [2012. március 19.] / [szerk. Tomanicz Éva]. – Veszprém : Veszprémi Vegyészekért Alapítvány, 2012. – 36 p.**Poór Ferenc (1947)**

A szellemi paradicsom fogságában : tíz év Jehova Tanúi veszprémi gyülekezetében / Poór Ferenc. – Veszprém : Poór Ferenc, 2012. – 186 p.

Rózsa Úti Általános Iskola (Veszprém)

A Rózsa Úti Általános Iskola jubileumi évkönyve, 1987–2012 / [szerk. Németh Csilla, Poór Zsuzsánna, Sándor László]. – Veszprém : Rózsa Úti Általános Iskola, 2012. – 60 p.

Stefaniak, Piotr (1970)

A titkos szentség : Veszprémi Boldog Ilona OP élete, 1200–1240/70 = Ukryta świętość : opowieść o błogosławionej Helenie z Veszprém OP, 1200–1240/70 / Piotr Stefaniak. – Veszprém : [Szaléziánus Érseki Turisztikai Központ], 2012. – 130 p.

Táncsics Mihály Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium (Veszprém)

Digiévkönyv 2011/2012 tanév : értesítő a 2010/2011-es tanévről / szerk. Nagy Dóra. – Veszprém ; Budapest : Táncsics Mihály Szakközépiskola ; DigiÉvkönyv Kft., 2011 [2012]. – 1 db CD-ROM

Varga Róbert

Vastaps : nagy idők nagy tanúi között / Varga Róbert. – Veszprém : Veszprémi Petőfi Színház, 2012. – 167 p.

Véghely Dezső (1840–1897)

Emléklapok rendezett-tanácsu Veszprém város közigazgatási életéből / Véghelyi[!Véghely] Dezső. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostarténeti Közhasznú Alapítvány, 2012. – [476] p. – (Veszprémi Szemle könyvek ; 5.)
Tartalom: Véghely Dezső (1840–1897) életrajza / Csiszár Miklós. – p. 7–30.

Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola

A Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola 2011/2012. tanévi értesítője : [az 1895-ben alapított iskola értesítője a 117. tanévről] / [szerk. Kolláthné Botkó Judit]. – Veszprém : Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola, 2012. – 130 p.

2013

Berkeny János Sámuel (1765–1822)

Veszprém : városképek 1817–18-ból = townscapes from 1817–18 / Berkeny ; [írta és szerk. Gopcsa Katalin] ; [grafika Makai Betti]. – Veszprém : Laczkó Dezső Múzeum, 2013. – 2 p., [20] fol.

Bordács Andrea (1964)

Szilágyi László / Bordács Andrea. – Veszprém : Miklós utca 18. Művészekért Alapítvány, 2013. – 119 p.

Cserhát / szerk. Márkusné Vörös Hajnalka. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2013. – 269 p. – (Veszprémi kaleidoszkóp ; 1.)

Földesi Ferenc (1952)

Az alkotmány védbástyái : az 1860–61. évi Veszprém vármegyei alkotmányos mozgalomról, és a Honvédegyeletről / Földesi Ferenc. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostarténeti Közhasznú Alapítvány, 2013. – 343 p. – (Veszprémi Szemle könyvek ; 6.)

Hogya György (1923)

Égésügyünk építőkockái Veszprémben / Hogya György. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostarténeti Közhasznú Alapítvány, 2013. – 153 p.

Huszár Józsefné

Nőkkel kerek a világ : szellem és értékrend a Venőke tevékenységében / [írta Huszár Józsefné Júlia]. – [Budapest] ; [Veszprém] : Optimal Advice Kft. : Veszprémi Nők Kerekasztala Egyesület, [2013]. – 29 p.

Ízek és emlékek szakácskönyve Veszprémből, a Cserhátról / [... vál. és szerk. Palkóné Jády Melitta]. – Veszprém : MNL Veszprém Megyei Levéltára : EKMK, 2013. – 85 p.

Jákói Bernadett

Sétál a család Veszprémben : városismereti sétakönyv óvodás korú gyerekek és családjuk részére : 2013 / összeáll. Jákói Bernadett. – Veszprém : Deák Ferenc Általános Iskola és Központi Műhely : Bakony-Balaton Környezetvédelmi Oktatóközpont, 2013. – [15] p.

Kovács Győző Gyula

Veszprém időjárása és éghajlata III. : időjárási szélsőségek, elemi csapások, (1890–1895) : hóvihár, kánikula, tűzvész, jégeső / Kovács Győző Gyula. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostartó Kézműves Alapítvány, 2013. – 288 p. – (Veszprémi Szemle könyvek ; 8.)

Kulcsár Ágnes (1953)

Kulcsár Ágnes. – Veszprém : Művészetek Háza, 2013. – 120 p. – (Vár ucca műhely könyvek ; 26.)

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

Évkönyv, 2012–2013: Lovassy László Gimnázium / írta és szerk. Asztalos István. – Veszprém : Lovassy László Gimnázium, 2013. – 125 p.

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

Évkönyv, 2013–2014 : Lovassy László Gimnázium / írta és szerk. Asztalos István. – Veszprém : Lovassy László Gimnázium, 2013. – 133 p.

Magyar Biofizikai Társaság. Kongresszus (24.) (Veszprém)

A Magyar Biofizikai Társaság XXIV. Kongresszusa : Veszprém, 2013. augusztus 27–30. / [társszervezők Pannon Egyetem Műszaki Informatikai Kar, MTA Veszprémi Területi Bizottsága] ; [szervezőbiz. Vonderviszt Ferenc et al.]. – [Budapest] : [Magyar Biofizikai Társ.], [2013]. – 118 p.

Maróti Rezső (1937)

Elfelej/te/tett évtized : 1980–1990 : emlékek, tények, történések / Maróti Rezső. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostartó Kézműves Alapítvány, 2013. – 181, [2] p. – (Veszprémi Szemle könyvek ; 7.)

Műszaki Kémiai Napok (2013) (Veszprém)

Műszaki Kémiai Napok 2013 : ... Veszprém, ... 2013. április 23–25. : konferencia kiadvány = Conference of Chemical Engineering : conference proceeding / összeáll. és szerk. Mizsey Péter, Bokrossy-Csiba Mária, Törösváryné Kovács Zsuzsanna. – Veszprém : Pannon Egyetem Műszaki Informatikai Kar Műszaki Kémiai Kut. Int, [2013]. – 274 p.

Nagy Imre

VeszprémFest : Premium Music Festival / [text written by Imre Nagy] ; [transl. by Bence Nagy]. – Veszprém : VeszprémFest Nonprofit Public Event Organizer Ltd., [2013]. – 125 p.

Nagy Imre

VeszprémFest : Premium Music Festival / [szöveg: Nagy Imre]. – Veszprém : Veszprémi Ünnepi Játékok Nonprofit Közhasznú Kft, [2013]. – 125 p.

Országos Tudományos Diákköri Konferencia (31.) (2013) (Veszprém).

Közgazdaság-tudományi szekció

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Közgazdaságtudományi szekció : programfüzet : Veszprém, 2013. április 18–20. / [rend., közread. a] Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Kar. – Veszprém : PE Gazdaságtudományi Kar, 2013. – 98 p.

Padányi Biró Márton (1696–1762)

Padányi Biró Márton veszprémi püspök végrendelete, 1762 / ... készítette Hermann István, Jakab Réka = Testamentaria dispositio domini Martini Biró de Padány episcopi Wesprimiensis de anno 1762 / ad edendum praeparaverunt Stephanus Hermann, Réka Jakab. – Veszprém : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2013. – 140 p. + mell. – (Veszprém Megyei Levéltár kiadványai ; 31.)

Pannon Egyetem (Veszprém)

Tudományos képzés műhelyeinek támogatása a Pannon Egyetemen : TÁMOP-4.2.2-B-10/1-2010-0025. – Veszprém : Pannon Egyetem, 2013. – 59 p.

Pannon Egyetem (Veszprém). Hallgatói Önkormányzat

Választások 2013 : a választáson induló képviselőjelöltek bemutatkozása : te kit választanál? – Veszprém : PE Hallgatói Önkormányzat, 2013. – [20] p.

Pannon Egyetem (Veszprém). Mérnöki Kar. Vegyészmérnöki és Folyamatmérnöki Intézet. Vegyipari Műveleti Intézeti Tanszék
50 év a művelettan oktatás és az ipar szolgálatában : Pannon Egyetem Mérnöki Kar Vegyészmérnöki és Folyamatmérnöki Intézet Vegyipari Műveleti (Intézeti) Tanszék, 1963–2013 / [szerk. Rippelné Pethő Dóra]. – Veszprém : PE Mérnöki Kar Vegyészmérnöki és Folyamatmérnöki Intézet Vegyipari Műveleti Tansz., 2013. – 32 p.

Rainer Pál (1957)

Emlékező terek, a helyek emlékezete : Hősök Kapuja / [szöveg Rainer Pál, Tóth G. Péter]. – Veszprém : Laczkó Dezső Múzeum, 2013. – 48 p.

Sebő József

Dicsalóm avagy Veszprém mint Széphalom ellenpólusa / Sebő József. – Veszprém : Művészetek Háza, 2013. – 223 p. – (Vár ucca műhely könyvek ; 30.)

SÉF Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola (Veszprém)

SÉF Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola : Siker Érvényesülés Fejlődés : felvételi és képzési tájékoztató, 2014/2015. – Veszprém : “SÉF” Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola, 2013. – 24 p.

Szíjj Ferenc, K.

Túl a Kárpátokon : avagy ötvenhatról másképpen : egy résztvevő visszaemlékezései és gondolatai / K. Szíjj Ferenc. – [Veszprém] : Paczolay Gyula, 2013. – 61 p.

Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár (Veszprém)

A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár fond- és állagjegyzéke / szerk. Karlinszky Balázs. – Veszprém : Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, 2013. – 45 p. – (A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár segédletei. Segédletek ; 5.)

Zámbó István Emlékkiállítás : Zámbó István, 1932–2007 / [összeáll. Baráth Péterné Naményi Teréz et al.]. – Veszprém : Veszprém Város Vegyeskara Egyesület, [2013]. – 12 p.

2014

75 év, 75 emlék : a Veszprémi Dózsa György Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola, a volt Szent István Elemi Népiskola jubileumi évkönyve / [főszerk.

Bencsik Józsefné]. – Veszprém : Veszprémi Dózsa György Német Nemzetiségi Nyelvtanító Általános Iskola, 2014. – 160 p.

Darcsi István

Veszprém két választás között, 2010–2014 / Darcsi István, Donát Tamás. – [Veszprém] : Veszprém Televízió Kft., cop. 2014. – 81, [2] p., [15] t.

Demény Antal

Gyulafehérvártól Veszprémig / Demény Antal. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2014. – 151, [1] p. – (Veszprémből Veszprémbe ; 1.)

“Édes érzékenység“ : tanulmányok Ányos Pálról / szerk. Pintér Márta Zsuzsanna. – Budapest ; Veszprém : Gondolat K., : PE Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, 2014. – 220 p.

Géczi János (1954)

Szélbe burkolt város / Géczi János. – Veszprém : Művészetek Háza, 2014. – 374 p. – (Vár ucca műhely könyvek ; 31.)

Gerendás Lajos

A Veszprém-völgyi alapítólevél / Gerendás Lajos. – Balatonfüzfő : Önkormányzat, 2014. – 24 p. – (Balatonfüzfői honismereti füzetek ; 7.)

Herczegh Géza (1888–1954)

A m. kir. veszprémi 31. honvéd gyalogezred, a 31. 46. és a 79. honvéd menet zászlóalj, valamint a 31/I. népfőlkelő zászlóalj története : [a veszprémi honvédek hadtörténete] / írta és a vázlatokat megrajzolta Herczegh Géza. – Hasonmás kiad. – Veszprém : Veszprémi Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság : Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány, 2014. – 448 p.
Eredeti kiadás: Cegléd : A volt 31. Honvéd Gyalogezred Bajtársi Szövetség, 1936.

Hlavay József Országos Környezettudományi és Műszaki Diákkonferencia (2014) (Veszprém)

Hlavay József Országos Környezettudományi és Műszaki Diákkonferencia : konferencia kiadvány, 2014 / [... szerk. Csányi-Tornyos Eszter]. – [Veszprém] : Pannon Egyetem Mérnöki Kar, 2014. – 120 p.

Horváth Dezső (1852–1914)

Száraz csontokba élő lelket... : Horváth Dezső veszprémi evangélikus lelkész

naplója, 1883–1913 / [közli Szalontai Árpád] ; [szerk. ... Isó Gergely]. – [Veszprém] : Veszprémi Evangélikus Egyházközség, [2014]. – 118, [2] p.

Horváth Lajos (1941)

Horváth Lajos festőművész / [fotó Molnár László]. – Veszprém : [Horváth Lajos], 2014. – 58 p.

Hriszto Botev Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola (Veszprém)

A 40 éves Hriszto Botev Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola jubileumi évkönyve, 1974–2014. – Veszprém : [Hriszto Botev Német Nemzetiségi Nyelvoktató Általános Iskola], [2014]. – 103 p.

Jakab Réka (1974)

A Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára / [írta Jakab Réka]. – [Budapest] : Magyar Levéltárosok Egyesülete, [2014]. – 14, [2] p. – (Magyarország levéltárai)

Jakab Réka (1974)

Veszprém város 18. századi történeti topográfiája / Jakab Réka. – Székesfehérvár : Enigma 2001 K, 2014. – 45 p. – (Műhelytanulmányok a műemléki topográfiához ; 1.)

Karlinszky Balázs (1980)

Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár / [írta Karlinszky Balázs]. – [Budapest] : [Magyar Levéltárosok Egyesülete], [2014]. – 15, [1] p. – (Magyarország levéltárai)

Laczlavik György (1975)

Kettős pecsét alatt : Várday Pál esztergomi érsek, királyi helytartó : 1483–1549 / Laczlavik György. – Pécs ; Budapest : Kronosz : Magyar Történelmi Társulat, 2014. – 156 p. – (Sziluett : korszerű történelmi életrajzok)

Litkei-Szabó Anita

Rejtett kincsek : a veszprémi várbörtön története / Litkei-Szabó Anita, Varga Erika, Németh-Egry Emőke. – [Veszprém] : Veszprémi Törvényszék, 2014. – 16 p.

Monumenta ecclesiae Vesprimiensis 1437–1464 : a Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár középkori oklevelei / szerk. Dreska Gábor, Karlinszky

Balázs. – Veszprém : Veszprémi Főegyházmegye, 2014. – 346, [2] p. – (A Veszprémi egyházmegye múltjából ; 25.)

Navracsics Tibor (1934)

“Az életet, ím, megjártam” / Navracsics Tibor. – Veszprém : Veszprém Megyei Neveléstörténeti Társaság, 2014. – 199 p. – (A pedagógia jeles személyiségei Veszprém megyében ; 1.)

Pannon Egyetem (Veszprém). Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar

Bölcsészet- és társadalomtudomány a Pannon Egyetemen Veszprémben. – Veszprém : PE Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, [2014]. – 30 p.

A **polgármester** és városa : Dr. Komjáthy László 1911–1929 / [szerk. Csiszár Miklós] ; [írta Földesi Ferenc, Csiszár Miklós]. – Veszprém : Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2014. – 127 p.

Poór Ferenc (1947)

50 év Thália szolgálatában : a Veszprémi Petőfi Színház állandó társulatának története / [Poór Ferenc]. – Veszprém : Veszprémi Petőfi Színház, 2014. – 200 p.

Ruszt József (1937–2005)

Budapesti Kamaraszínház, Veszprém, Zalaegerszeg, 1994–2005 / Ruszt József ; [szerk. Nánay István, Tucsni András]. – Zalaegerszeg : Hevesi Sándor Színház, [2014]. – 248 p.

Sétál a család Veszprémben : a zsidó múlt nyomában / szerk. Máthé Éva, Nagyné Kozma Ildikó. – Veszprém : EKMK, [2014]. – 29, [3] p.

Stenge Csaba, B.

A veszprémi Pumák : a veszprémi 101. vadászrepülő ezred története / [szövegeket írta B. Stenge Csaba]. – Veszprém : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2014. – [17] p.

Tehetségmenedzsment a Pannon Egyetem Gazdaságtudományi Karán : az esettanulmányi versenyek története, 2001–2014 / [szerk. Fehérvölgyi Beáta, Hargitai Dávid]. – Veszprém : PE Gazdaságtudományi Kar, 2014. – 64 p.

Veszprém 2013–2014 : városkalauz térképpel = Veszprém : city Guide with map / [... szöveg Veszprém Polgármesteri Hivatal]. – 5. kiad. – Budapest : Activity-Hungary K., [2014]. – 28, [2] p.

Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola és Közigazgatási Szakközépiskola

A Veszprémi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola 2013/2014. tanévi értesítője : [az 1895-ben alapított iskola értesítője a 119. tanévről] / [szerk. Barák Róbert]. – Veszprém : Veszprémi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola, 2014. – 119 p.

Vetési Albert Gimnázium (Veszprém)

A Vetési Albert Gimnázium jubileumi évkönyve : 1989–2014 / [szerk. Szántai Erzsébet]. – Veszprém : Vetési Albert Gimnázium, 2014. – 238 p.

2015

Cholnoky Mozgásművészeti Stúdió : 25 éves / [fotó Molnár Beáta] ; [írta Górné Fazekas Ágnes et al.]. – [Veszprém] : [Cholnoky Mozgásművészeti Stúdió], [2015]. – [50] p.

Donát Tamás

Újratervezés / Donát Tamás. – [Veszprém] : Veszprém Megyei Sportszövetség, 2015. – 190 p.

Felhősi Nóra

A Szent Anna Szeminárium iratai : VÉL I.1.5. és VÉL III. 1.f.2. = Acta Seminarii Sanctae Annae, Rationes Seminarii Sanctae Annae / Rajczi Pál kéziratos segédletének felhasználásával készítette Felhősi Nóra. – Veszprém : Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár, 2015. – 163 p. – (A Veszprémi Érseki és Főkáptalani Levéltár segédletei ; 8.)

Horváth Éva

A Jeruzsálemhegyi Baráti Kör huszonöt éve / Horváth Éva. – Veszprém : Jeruzsálemhegyi Baráti Kör, 2015. – 137 p.

Huszár Józsefné

Erős nők a sziklán : főhajtás az 1000 éves Veszprém 1000 arcú asszonyai előtt / [szerző Huszár Józsefné Júlia]. – Veszprém : Veszprémi Nők Kerekasztala Egyesület, 2015. – 121 p.

“**Imádkozzék** édes hazánkért...!” : levelek Laczkó Dezső piarista házfőnökhöz, főgimnáziumi igazgatóhoz, a Veszprémvármegyei Múzeum igazgatójához az I. világháború idejéből, 1914–1919 / összeáll. Rainer Pál. – Veszprém : Laczkó Dezső Múzeum, 2015. – 180 p.

Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia (2015) (Veszprém)

2015. évi Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia : Pannon Egyetem, 2015. november 18 : konferenciakötet / ... szerk. Ható Zoltán, Boda Dezső. – Veszprém : Pannon Egyetem, [2015]. – 124 p.

Lengyel András (1950)

Az “esthajnali csillag” : vázlatok és adatok Cholnoky Viktorról / Lengyel András. – Budapest : Nap K, 2015. – 329 p. – (Magyar esszék ; 2)

Lővei Pál

Temetők : szempontok a topográfiai leírás rendszeréhez / Lővei Pál. – Székesfehérvár : Enigma 2001 K., 2015. – 46 p. – (Műhelytanulmányok a műemléki topográfiához ; 3.)

Tartalom: Függelék I. A veszprémi Alsóváros temetői. – p. 25–34.

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

Évkönyv, 2014–2015 : Lovassy László Gimnázium / írta és szerk. Asztalos István. – Veszprém : Lovassy László Gimnázium, 2015. – 125 p.

Márkusné Vörös Hajnalka

Püspökkert / írta és szerk. Márkusné Vörös Hajnalka. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2015. – 239, [1] p. – (Veszprémi kaleidoszkóp ; 3.)

Márkusné Vörös Hajnalka

Vásárállás / írta és szerk. Márkusné Vörös Hajnalka. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2015. – 368 p. – (Veszprémi kaleidoszkóp ; 2.)

Múltbatekintő 2012–2015 [CD-ROM] / gond. Bontó László. – [Veszprém] : Bontó László, 2015. – 1 CD. – (Veszprémi kaleidoszkóp)

A MNL Veszprém Megyei Levéltára által Veszprém város múltjáról azonos címen, a VeHír-rel és a Veszprém TV-vel közösen készített riportsorozata.

SÉF Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola (Veszprém)

SÉF Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola : Siker Érvényesülés Fejlődés : felvételi és képzési tájékoztató, 2016/2017. – Veszprém : “SÉF” Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola, [2015]. – 24 p.

SÉF Vendéglátóipari Kereskedelmi és Idegenforgalmi Szakképző Iskola

(Veszprém)

SÉF Vendéglátóipari Kereskedelmi és Idegenforgalmi Szakképző Iskola : Siker Érvényesülés Fejlődés : képzési tájékoztató, 2016/2017. – Veszprém : “SÉF” Vendéglátóipari, Kereskedelmi és Idegenforgalmi Szakképző Iskola, [2015]. – 24 p.

Sétál a család Veszprémben : a Nagy Háború nyomában : 1914–1918 / [szerk. Nagyné Kozma Ildikó, Szabóné Vörös Györgyi]. – Veszprém : EKMK, [2015]. – 38, [1] p.

Sublótba zárt háború : kiállítás otthon őrzött első világháborús emlékekből / [... a kiállításvezetőt írta, szerk. Tóth Péter]. – Veszprém : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2015. – [13] p.

Sziklay János (1857–1945)

Veszprém város az irodalomban és művészetben / írta Sziklay János. – [Hasonmás kiad.]. – [Veszprém] : [Bacsokay Attila], [2015]. – 370 p. + 1 mell. (Ács Anna: Sziklay János: Veszprém város az irodalomban és művészetben című könyvéről)

Szolnok Gábor

A két Tumlér : rövid összefoglaló két magyarországi 18. századi, illetve 19. század eleji vízepítőről / írta Szolnok Gábor. – Veszprém : Laczkó Dezső Múzeum, 2015. – 45 p.

Szűts István Gergely (1977)

Veszprém ipar- és településszerkezeti változásai a 20. században / Szűts István Gergely. – Székesfehérvár : Enigma 2001 K., 2015. – 33 p. – (Műhelytanulmányok a műemléki topográfiához ; 2.)

Varga Róbert

Szobi, a kiválasztott : Szoboszlai Sándor, a feledhetetlen színművész / [írta, szerk.] Varga Róbert. – Veszprém : Veszprémi Petőfi Színház, [2015]. – 252 p.

Veszprémi Közgazdasági Szakközépiskola és Közigazgatási Szakközépiskola

A Veszprémi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola jubileumi évkönyve : 1895–2015 / [szerk. Keresztesné Tóth Bernadett]. – Veszprém : Veszprémi Közgazdasági és Közigazgatási Szakközépiskola, 2015. – 247 p.

2016

Ádám Iván (1844–1928)

Ádám Iván veszprémi kanonok pálos kolostorokról készült rajzai a veszprémi Laczkó Dezső Múzeumban = Klasztor paulinów w rysunkach kanonika z Veszprém Ivána Ádáma w zbiorach Muzeum Dezső Laczkó / [szerk.] Rainer Pál ; [lengyel ford. Piotr Kowalczyk]. – Veszprém : Laczkó Dezső Múzeum, 2016. – 78 p.

Barta Tamás

Büntetés-végrehajtás, megtorlás a veszprémi várbörtönben : foglalkoztató füzet / [kész. Barta Tamás, Király András, Trexler Judit]. – [Veszprém] : Laczkó Dezső Múzeum, [2016]. – [14] p.

Benkő Lajos (1920–1975)

Veszprémtől Pockingig : napló, 1945. március 2 – október 2. / Benkő Lajos ; [szerk. Nagy Balázs Vince]. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2016. – 208 p. – (Veszprémből Veszprémbe ; 2.)

Brunner Attila

Veszprém város építésze a “hosszú” 19. században / Brunner Attila, Gopcsa Katalin. – Székesfehérvár : Enigma 2001 K., 2016. – 53 p. – (Műhelytanulmányok a műemléki topográfiához ; 5.)

Édes Gyuláné (1957)

Cserhát anno – polgári életképek – 1930–1985 : szilánkok az egykori polgári családok történetéből / [a visszaemlékezéseket gyűjt. Édes Gyuláné, Palkóné Jády Melitta] . “Veszprém-Cserhádi Társaskör Kulturális Egyesület, 2006–2016” / Édes Gyuláné. – Veszprém : Veszprém-Cserhádi Társaskör Kulturális Egyesület, 2016. – 124, [2] p.

Fejes Tóth 100 : száz éve született dr. Fejes Tóth László : [2016. november 10.] / [szerk. Polinszky Gábor]. – Veszprém : Veszprémi Vegyészektől Alapítvány, 2016. – 39 p.

A **hatodik évtized** : Veszprém Város Vegyeskarának jubileumi évkönyve 2006–2016 / [szerk. Somfai Balázs, Erdélyi Ágnes]. – Veszprém : Veszprém Város Vegyeskara Egyesület, 2016. – 174 p.

Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia (2016) (Veszprém)

2016. évi Intézményi Tudományos Diákköri Konferencia : Pannon Egyetem, 2016. november 9. : konferenciakötet / [... szerk. Ható Zoltán, Boda Dezső]. – Veszprém : Pannon Egyetem, [2016]. – 134 p.

Jagudits Katalin

Emlékkönyv : a Veszprémi Királyi Törvényszék története 1872–1945 / Jagudits Katalin, Nagy Ibolya Adél. – Veszprém : Veszprémi Törvényszék, 2016. – 167 p.

Konzultáció 2016. – Veszprém : Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2016. – [22] p.

A 2016. évi városfejlesztési projekt kiadványa.

Kossuth-címer és pufajka : az 1956-os forradalom és szabadságharchoz kötődő műtárgyak és dokumentumok a Laczkó Dezső Múzeumban / [összeáll. Rainer Pál]. – Veszprém : Laczkó Dezső Múzeum, 2016. – 265 p.**Kovács Győző Gyula**

Csőbe terelt források avagy Vízkérdések és válaszok : a veszprémi ivóvízszolgáltatás és szennyvízelvezetés története, kitekintéssel a megyére / Kovács Győző Gyula, Laki Pál. – Veszprém : Bakonykarszt Víz- és Csatornamű Zrt, 2016. – 344 p.

Kovács Zsolt (1963)

Zoomutató : a Veszprémi Állatkert útmutatója = Zooguide : a guide to Veszprém Zoo / [írta, szerk. ... Kovács Zsolt]. – 2. átd. kiad. – Veszprém : Kittenberger Kálmán Növény- és Vadaspark Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft., [2016]. – 86, [2] p.

Lázár Péterné Lechner Ágnes

Családtörténet két szólamban 2. : sziklára épített szülővárosom / Lázár Péterné Lechner Ágnes ; szerk. Márkusné Vörös Hajnalka. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2016. – 217 p. – (Veszprémből Veszprémbe ; 3./2)

Lechner László

Családtörténet két szólamban 1. : veszprémi vagyok? / Lechner László ; szerk. Márkusné Vörös Hajnalka. – [Veszprém] : MNL Veszprém Megyei Levéltára, 2016. – 184 p. – (Veszprémből Veszprémbe ; 3./1)

Lovassy László Gimnázium (Veszprém)

Évkönyv, 2015–2016 : Lovassy László Gimnázium / írta és szerk. Asztalos István. – Veszprém : Lovassy László Gimnázium, 2016. – 131 p.

Mészáros Gyula (1929–2015)

Forradalom és szabadságharc Veszprémben 1956 : kutatási eredmények az írott és íratlan források alapján / Mészáros Gyula. – 2. kiad. – Veszprém : Művészetek Háza, 2016. – 656 p.

Mobil eszközök az oktatásban konferencia (1.) (2016) (Veszprém)

I. Mobil eszközök az oktatásban konferencia : Veszprém, 2016. november 11–12. : program, előadás-összefoglalók / szerk. Aknai Dóra Orsolya, Fehér Péter. – Debrecen ; Veszprém : Debreceni Egyetemi Kiadó : IKT MasterMinds Kutatócsoport, 2016. – 63 p.

Nyergelj! Fordulj! : veszprémi huszárhősök. – Veszprém : Pannon Egyetemi K., 2016. – 265, [2] p., [8] t.fol.

Tartalom: A moóri huszárkapitány és az elfelejtett hősök : elbeszélő költemény / Gajdács Pál. Veszprémi huszárok történetei az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idejéből : tanulmányok / Sashalmi István.

Tóth Dezső (1928)

A dózsavárosi “Kömüves kör” története / Tóth Dezső. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány, 2016. – 112 p.

Váradi Péter Pál (1944)

Erdély, hattyúdalocska : Veszprém felé, Erdély felé : életünk, útjaink / [a felvételeket kész.] Váradi Péter Pál ; [szöveg] Löwey Lilla, Soós Andrea. – Veszprém : PéterPál, 2016. – 112 p. + CD

Veszprém multja és jelene / a magyar orvosok és természetvizsgálók XXXVI. nagygyűlésének Veszprém városa nevében felajánlja báró Hornig Károly ; [utószó Tölgyesi József]. – Veszprém : Veszprémi Szemle Várostörténeti Közhasznú Alapítvány, 2016. – VII, 209, XXI p. – (Veszprémi Szemle könyvek ; 9.)

A mű eredeti kiadása: Veszprém : Egyházmegyei Könyvnyomda, 1912.

KÖNYVSZEMLE

A veszprémi túszság története. Írta dr. Mihályfi József, kiegészítette dr. Rupert Rezső, Budapest, Stephaneum Nyomda R.T., 1920. Jegyzetekkel ellátta dr. Földesi Ferenc, Veszprém, 2017. (Veszprémi Szemle Könyvek 10.) – 112 p.

Habent sua fata libelli – a könyveknek is megvan a maguk sorsa – mondja a latin szállóige. Ennek ékes bizonyága a papírsírából most újra napvilágra került kötet, a *Veszprémi túszság története*, mely először közel száz esztendeje hagyta el a nyomdát. És a történelem hullámverései sem kímélték, hiszen 1945-ben tiltott könyvek listájára került, a közgyűjteményekben fellelhető példányait zúzdába küldték. Utóbb egy példány azonban a Veszprém Megyei Levéltárba került, valószínűleg Takács Endre levéltár igazgatónak köszönhetően. Ennek mellékletekkel, név adattárral, forrásokkal, szakirodalommal és jegyzetekkel – dr. Földesi Ferenc által – pazarul „fölszerszámozott”, újra kiadott változatát nemrégén vehette kézbe az érdeklődő veszprémi közönség a megyei könyvtárban tartott bemutatón (2017. december 14.).

A Magyar Tanácsköztársaság veszprémi vezetői – az országos mintát követve, „a proletárdiktatúra biztosítása érdekében” – túszoikat szedtek. Az első túszkijelölő plakát 1919. április 1-jén jelent meg a városban. Ebben a következő nevek olvashatók: Rott Nándor, Reininger Dezső, Rada Antal, Radocza Vince, Kelemen Imre, Rothausser Lipót, Óvári Ferenc, Komjáthy László, Csete Antal dr., Berger Arnold, Welty Miklós, dr. Engelhardt Ferenc, Gunszt Ignác, Wiener György (Szentkirálysabadja), Stubenvoll Ferenc, Weisz M. Ignác, Schiller Sámuel, Rosenberg Zoltán, Rainprecht Antal, Tauszig Manó. – Valamennyien a helyi társadalom elitjéhez tartozó „burzsoák” voltak. A névsor a következő napokban újabbakkal egészült ki: például Jókai-Ihász Miklós földbirtokost Devecserből, Holitscher Károly földbirtokost pedig Csetényből hozták be.

A hivatalos közlönyben Rott Nándor püspök börtönbe zárásáról már nem esett szó. Az ő letartóztatásával bizonyára a józanabb kommunisták sem értettek egyet.

A nevezettek „halálbüntetés terhe mellett” kötelesek voltak a megyei biztosság-nál jelentkezni. A tanácskormány teljhatalmú helyi megbízottja, Lusztig Arnold – korábban kifutó nyomdászinas – bennük látta a valódi, de leginkább vélt ellenséget. A fő cél természetesen a megfélemlítés volt, megelőzendő a „reakciós erők” hatalmának visszaállítását. S erre az 1919. évi XX. törvény jogalapot is szolgáltatott.

A várbörtönben fogvatartottakkal nem közölték az elzárás okát, ami annál is inkább furcsa, mert ellenforradalmi konspirációkban – mint a szerző, dr. Mihályfi József enyingi ügyvéd írja –, egyikük sem vett részt. „Mert nem a legféktelenebb terror és a künnlévő embertársak idegeinek mardosása volt-e a diktatúrának az a

lelketlen ténykedése, hogy világos nappal, Veszprém város népes utcáin át, fegyveres katonákkal kísértette a tömlöcbe közbecsülésben állott, makulátlan múltú embereket, s nem-e a terrornak tobzódása volt az, hogy lelketlen martalócok kísérték be bennünket, akik az elhurcolás fájdalmaiban vonagló családtagok előtt oly kijelentéseket tettek, hogy majd falhoz leszek állítva ezek a bitangok...”

Időnként – akár igaznak is bizonyuló – álhírek keringtek a fogvatartottakról: például sáncmunkára ítélik őket.

A bezártak természetesen érezhették a veszprémiek rokonszenvét, hiszen több fogolyszabadító küldöttség is megjelent az illetékes elvtársaknál. Ezekre a túszenítő akciókra utal egy, Lusztig Arnold aláírásával megjelent hirdetmény. „*Aki az őrizetbe vett túsok szabadonbocsátása érdekében akár mint magánszemély, akár mint testület a vármegyei direktóriumnál vagy a politikai megbízottnál eljár az ellenforradalmár [kiemelés az eredetiben] s mint ilyen forradalmi törvényszék elé állíttatik. Veszprém, 1919. április 30.*” Ennek ellenére sikerült elérni, hogy két enyingi foglyot hamar elengedtek, sőt Komjáthy László polgármester kiszabadítását is kiharcolták a városháza dolgozói. Ám a polgármester nem sokáig örülhetett a váratlanul visszakapott szabadságnak, mert Lusztig elvtárs megtudván, hogy helyettese ilyen engedékenynek bizonyult, másnap visszavítette a nevezetes foglyot. Április 25-én pedig Juraszek János törvényszéki elnök is a „tuszóriumba” került, ahogy a fogvatartottak maguk között nevezték a börtönt. A helyzethez alkalmazkodva a fogvatartottak közül néhányan – méltánylandó a helyzet abszurd voltát –, egymást is elvtársnak kezdték szólítani.

A legnevezetesebb fogolyról, dr. Óvári Ferencről így ír a szerző: „*Ő volt a túsok legtipikusabb megszemélyesítője, ő volt közöttünk a legnagyobb burzsoá. És miért? Azért, mert tekintélyes, nagyműveltségű, a közéletben a leghatalmasabb szerepet vivő és nagy vagyonú ember. Olyan ember, akinek egyetlen szavára, egyetlen riadójára ezrek és ezrek sorba állanak, és az ő lelkesítő és igazmondó szavára érte és általa képviselt eszményekért tűzbe mennek... a legtiszteletreméltóbb proletárból lett burzsoá, olyképpen, hogy kora ifjúságától ernyedetlenül, önzetlenül dolgozott, fáradott...*”

A fogház parancsnoka, dr. Lányi Sándor rendkívül emberségesen bánt a foglyokkal: szinte minden kívánságukat teljesítette, még a fotókészítést is az udvaron.

A fogvatartottak kálváriája 27 nap után ért véget.

E sorok írója számára legérdekesebb dokumentum az I. számú melléklet: Rupert Rezső – a későbbi túsok egyike, majd neves politikus – levele Erdős Bélához, a MÁV főmérnökéhez (1918. december 15.): „*Igen Tisztelt Barátom! [...] Ismerem a népszeszélyt. Azt is tudom, mily könnyű a népet félrevezetni [...] Most ti vétkeztek az igazság ellen, mikor avult recept szerint a többségen zsarnokoskodni akartok, s mert könnyen nem megy, a terror gyűlölete fénylik szemeitekben [...] Térjetez jó útra! Ábrándjaitokból vissza a szürkébb, de boldogítóbb valóságba.*”

Kötetet képmelléletek is gazdagítják. különösen informatívak a korabeli rendeletek és hirdetések fotókópiái. És két fotó is a hitelesség öre. Mindkettő a túsokorról készült: az első 1919. május 20-án, a börtön udvarán, a második pontosan egy év múltán a Méhes vendéglő előtt – immáron szabadon emlékezve az elszenvedett napokra.

A kötet megjelenését Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata és az Első Világháborús Centenárium Emlékbizottság támogatta.

Az igényes külső az OOK Press Kft. munkáját dicséri.

SEBŐ JÓZSEF

* * *

Bruszniai-dokumentumok. / Szerk. Nagy András. Bruszniai Árpád Alapítvány, Veszprém, 2017. – 103 p.

Bruszniai Árpád mártíriuma előtt ez évben is emlékbeszédekkel, koszorúzással és a hagyományos emlékhangversennyel róttá le tiszteletét Veszprém. A vértanúhalálra kerek 60 év elteltével való emlékezés különösen méltóra sikerült a Tanár Úrról szóló három kötet megjelentetésével, amelyeket éppen a tragikus nap évfordulóján, január 9-én mutattak be ünnepélyesen a Hangvillában. A három kötet egyike az a dokumentumkötet, amelyet Olvasóim figyelmébe ajánlok.

A Bruszniai-család, amelynek sorsa az apa többszöri elvitelével, még inkább halála után vált zaklatottá, hűségesen őrizte és ápolta az apa hagyatékát, mindennek előtt lelkiekben, de a dokumentumok által is. Nem csodálkozhatnánk, ha megsemmisültek, elkallódtak volna az írásos dokumentumok, a szeretett férj és apa életéről tanúskodó szöveges és képi emlékek. Ám mégsem így történt, mert a család titokban meg tudta őrizni a féltett relikviákat. Ma pedig – hála a család áldozatkészségének és a Pannon Egyetem Bruszniai-kutatócsoportja önzetlenségének – az iratok a Tanár Úr életpályája zenitjének helyszíne, Veszprém levéltárának, a Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltárának állományába kerültek. Az iratokon kívül a fényképanyagot is átmenetileg a levéltárnak adta a család. A kölcsönadás célja a digitalizálás, és ezáltal a távlatokban a dokumentumoknak olyan képzetes, elméletileg teljes rendszerének megalkotása lehetséges, amely a tényleges őrzőhelytől függetlenül fogja át a fennmaradt dokumentumok teljes körét. Úgy gondolom, nincs az a rigorózus levéltárnok, aki ne találná rendjén valónak, ha egy család a saját kebelén belül kívánja őrizni és örökíteni az elődök fényképeit. A levéltárban maradó, jó levéltári doboznyi irat így is hallatlan értékű személyiség-, család- és kortörténeti forrás, amely így az érdeklődő utókornak, a nemzeti emlékezetnek a javát szolgálja. Ezzel a nagyszerű forrással dolgoztak a másik két kötet szerzői, összeállítói, mely anyagból erkölcsi értékei folytán feltétlenül megemlítendő

Brusznay Árpádné Honti Ilonának a börtönből hazatérni remélt férj majdani tájékoztatására írt és megható lelki-séggel vezetett naplója.

A könyv lényegében a közlésre kiválasztott képekre alapozódik. A kötet előszava bevezeti az olvasót Brusznay Árpád életpályájának történelmi korába, majd ismerteti a kiadvány célját, eszközeit, a munka történetét. A következő hét fejezet a nagyívű életpálya főbb szakaszai szerint tagolja mondandóját. Ezek: a családban eltöltött gyermekkor, a szentesi esztendő, a fővárosi diákévek, melyekben benne foglaltatik a „fordulat” baljós kora is, aztán a váci, majd a veszprémi boldog és termékeny életszakasz; különvéve a veszprémi forradalmi fejleményeknek, továbbá a megtorlás történéseinek képes-szöveges krónikáját.

Fejezetenként rövid bevezető és köztes kommentárok körvonalazzák mindazt, amit a képanyag közvetít. Az egyes dokumentumok lényegre törő képaláírást kaptak. A kötet tartalmi részét záró „utószó” címe zavarba ejtő, mivel ez tkp. a történelem által továbbírt életút nyolcadik szakaszát mutatja be, bár annyiban mégis indokolt a cím, hogy a mártír hamvainak kihantolásáról és az újratemetésről szól.

A kötet nagyjából 230-240 reprodukált képet hoz le, felerésznt iratok, hírlapi cikkek képét, felerészben pedig fényképfelvételeket. Természetesen, nem a források külsődleges jellege szerint, hanem a gazdag életút fejleményeit tükrözve. Ilyen módon ötvöződnek a családi feljegyzések, a tanári jegyzetek, üdvözlőlapok, hivatalos ügyiratok, okmányok, röplapok és periratok szemelvényei, arcképek, ellesett jelenetek, már-már zsánerképek, osztályképek, beállított felvételek, város- és utca-képek és sok más felvétel. A rendelkezésre álló nagyszámú forrásból nyilvánvalóan ettől eltérő összetételű válogatást is ki lehetne alakítani, bizonyára másként is meg lehetne fogalmazni a kísérőszövegek egy-egy mondatát, de a választott megoldás így jó, mert tömör, pontos, kerek és minden eddiginél szemléletesebb képet nyújt Brusznay Árpád életéről. Lebilincselő az az adatgazdagság, amelyben a könyvet lapozva részesülünk! Az adatot nem feltétlenül kódolható mivoltában kell értenünk. Kérem, tessék megtekinteni Honti Ilonának 1957 karácsonya előtt a börtönben ülő férjéhez írt levelét a könyv 79–80. oldalán! Azok a gyöngybetűk, az a kiforrottan

egyéni, mégis szép és nagyon jól olvasható, egyenletes tükröt adó hibátlan írás fegyelmességét, tudatosságot, elszántságot sugall még úgy is, hogy bele sem olvastunk a szövegbe. Úgy vélem, ez az írás olyan asszony lelkét tükrözi, aki és aki-nek élete párja kölcsönösen méltók voltak egymáshoz, olyan feleségét, aki valóban saját holtáig tudta férjét szeretni. Szinte hihetetlen, amint az élet olyan apró rezdüléseiről értesülünk, mint ami a boldog férfi tréfás hangulatát sejtető, menyasszonyához írt leveléből kitűnik (64. kép), vagy ami a kisleány, Margitka alakjának, gyermekarcának számos fényképen való szerepléséből, az őt említő, érte aggódó, öneki szóló mondatokból kiolvasható... Vagy amit a Tanár Úr veszprémi karnagyi pályájának mozaikos forrásai jelentenek, amelyek alighanem még a veszprémi kóruskultúra történetének kutatói részére is tartogatnak új adatokat. Nem lehetnek közömbösek számunkra a közölt veszprémi utcaképek, a forradalom egy-egy minutáját rögzítő pillanatfelvételek sem. Tekintsünk távolabbra is: a váci székesegyház előterét mutató 61. és 71. kép együttese a szovjet katonai emlékmű térfoglalásával beszédesen szemlélteti a képi ábrázolás nevezetes eisensteini „ $1 + 1 = 3$ ” képletének mondanivalóját. Mindazonáltal a dokumentumok fő sodra összességében és részleteiben Bruszniai sorsát, egy igaz embernek a gonoszsággal való küzdelmét tárja elénk.

A fényképek jelentős része a Bruszniai-család tulajdona. További fényképek és sok egyéb jeles irat – megyei levéltárunkon kívül – több más köz- és magángyűjteményből való és a Fortepan világhálós képgyűjteményéből származik, a kötet végi képjegyzék tájékoztat erről. Mindez az eredetit őrző intézmények és személyek együttműködési készségéről és a szerkesztők ügyességéről tanúskodik.

A kötet borítóját, a most megjelent másik két Bruszniai-vonatkozású kötet borítójával azonosan, Fenyvesi Ottó tervezte, aki szerencsésen találta meg a könyvborítótka jellemző figyelemfelhívó küllem és a hat évtizedes gyász kifejeződését megillető emelkedett visszafogottság közötti harmonikus megoldást. Belelapozva, az oldalak, oldalpárok képi megfogalmazását is sikeresnek látom; nem lehetett könnyű a sokféle méretű, arányú, tárgyú képanyag és a kommentárok összehangolása. Külön erénye a könyvnek, hogy a tartalmi részben a fejezetcímek kivételével a szöveges részletek, a képalírások is barnás betűvel vannak szedve, meglátásom szerint ez a színválasztás alkalmasan utal a történetiségre.

Amint a szerkesztői előszó is írja, ennek a könyvnek a megvalósításában minden résztvevő a legjobbat nyújtotta. Köszönet illeti a Bruszniai Árpád Alapítványt és elnökét, Imre Frigyesné Pálinkás Vera tanárnőt, az egyetem Bruszniai-kutatócsoportját, Ladányi István tanár urat és a csoport többi tagját, a kötetet szerkesztő Nagy András tanár urat, a műszaki szerkesztést vállaló Szűts István Gergely kollégát és a könyv megjelentének minden neves és névtelen támogatóját. A veszprémi könyvespolc igazán értékes művel gazdagodott.

SOMFAI BALÁZS

* * *

„Ne felejtsetek Édesapát” Dr. Brusznay Árpádné Honti Ilona naplója. / Szerk. Imre Frigyesné, Nagy András. Brusznay Árpád Alapítvány, Veszprém, 2017. – 103 p.

Brusznay Árpád, a Veszprém Megyei Nemzeti Forradalmi Tanács elnöke kivégzésének 60. évfordulóján a hagyományos emlékhangverseny mellett három könyv kiadásával tisztelgett a mártír tanár emléke előtt a nevét viselő alapítvány. Egy tanulmány- és egy dokumentumkötettel, valamint Brusznay Árpádné Honti Ilona naplójával.

A mű keletkezéstörténetéhez dr. Brusznay Árpádné Honti Ilona Naplót megelőző rövid életrajzából kapunk adatokat. Eszerint a Vácott élő öt gyerekes Honti István sakkpartnernek hívta vendégségbe a fiatal tanár Brusznay Árpádot. Így ismerkedtek meg egymással a fiatalok. 1953-ban házasságot kötöttek. Egy év múlva megszületett kislányuk, Margitka. Veszprémbe telepedtek le, ahol lakást és mindketten munkát kaptak. A férj a Lovassy László Gimnáziumban, a feleség vegyészlaboránsi képesítéssel a Nehézevegypari Kutatóintézetben. A forradalom leverése után Vácra – ahol húsvétig, végleges letartóztatásáig tanított Brusznay Árpád – költöztek Honti Ilona szüleihez. Itt dolgozott és élt 2004-ig, haláláig az özvegyen maradt asszony szerető családi körben felnőtt lányával és unokáival. Hűségesen őrizte, ápolta férje emlékét. Az 1990-es évek elejétől évente a veszprémi Brusznayai-megemlékezéseken a férjéről elnevezett díj átadásával tisztelte meg a várost, mely férjének díszpolgári címet adományozott.

Férje utolsó letartóztatása után a fiatalasszony napló írásába kezd. Az első bejegyzésben 1957. július 29-én így fogalmazza meg célját: *„Azért írok ebben a füzetben, hogy annak, amit mindannyiunk hibáján kívül elvesztettél, annak legalább egy parányi picit részecskéjét visszakapd egyszer, amikor ezt a füzetet olvasni fogod. [...] Naplószerű feljegyzésnek néz majd ki ez a füzet, de nem naplót akarok írni, hanem valami olyat, amiből kicsit, egy nagyon keveset részesévé tudsz válni, ha utólag is, Margitka fejlődő kis életének, egy-egy napjának, gondolatainak, mosolyt fakasztó bemondásainak – idejében.”*

A szöveg katartikus hatásának titka ebben az utolsó szóban rejlik. Brusznay Árpád kezébe nem kerülhetett a „mégis csak” napló, melynek utolsó – reménykedő – bejegyzése 1958. január 2-án: *„Ne aggódj, édes jó Apácska, nem lehet rosszabb, mint most!”*

Brusznay Árpádot 1958. január 9-én kivégezték.

Ezt a kéziratos szöveget bocsátotta nagylelkűen a Pannon Egyetemen Nagy András vezetésével alakult kutatócsoport rendelkezésére a többi, Veszprém Megyei Levéltárnak átadott dokumentummal együtt Brusznay Margit. A szerkesztői alapelvek megfelelően az eredeti szöveg csak minimális mértékben változott az érthe-

tőség kedvéért. Mint a lábjegyzetek mutatják, az események és szereplők nagy részét sikerült azonosítani a család és a történészek segítségével. A jelzett sikertelen azonosítások esetében segítséget várnak a szerkesztők az Olvasóktól a még pontosabb szövegközlés érdekében.

A Napló ezen tartalmi hiányosságok ellenére is döbbenetes, megrendítő olvasmány. A 28 éves fiatalasszony küzdelme a magánnyal, a rá háruló családfenntartói feladatokkal, a mindennapok filléres gondjaival, a reménytelenséggel. Bár valójában nincs egyedül, hiszen a család, a veszprémi, váci, budapesti barátok, tanítványok, kollégák segítőkészségére és tényleges segítségére vonatkozóan számtalan utalást olvashatunk a műben, ám ezek nem oldják a „Párja” nélkül maradt fiatalasszony meggyőző erővel ábrázolt magányát.

A veszprémiek számára különösen érdekesek azok a bejegyzések, amelyek a Vácon élő csonka család veszprémi kötődéseire vonatkoznak. Örömmel fedezhetjük fel a Naplóban a Lovassy Gimnáziumban mindössze négy évet tanító tanár tanítványainak nevét, pl. Balogh Elemérét, Havas Laciét, Szarka Ágiét, Filka Juditét. Jóleső érzés veszprémiként azon év végi, összegző jellegű részletet is olvasni, melyben a családot leghűségesebben segítő Moravcsik professzorék mellett a veszprémiekről is megemlékezik: „*Ilyenek még Mártonék, Meskó, Danielliszék, Arnhoffer P.bácsi, Stehli Ferenc, Harmath, Kovácsék, stb. még sokan!*”. Feltűnik a nem oly távoli múltból a boldogság szigeteként is Veszprém, a nosztalgiával emlegetett Bakony Étterem, ahova egy-egy feketére nagyritkán betért a fiatal pár.

Ám a Naplóban legtöbbet emlegetett, idézett szereplő a kicsi lány, Margitka, az ő fizikai, szellemi gyarapodása apró életképekben. A kisgyermek sajátos szókincse, szóhasználata humoros vagy szívszorító jelenetekben. A nagyon szeretett és nagyon hiányzó Édesapa utáni vágyakozásban, imádságokban, amikor pl. már augusztusban a karácsony után áhítozva semmi mást nem kér a fa alá, még hajás babát sem, csak azt, hogy „*csak Édesapát tegye alája a Jézuska.*”

A mindennapi élet apró-cseprő gondjainak megörökítése során a férjéért aggódó,

imádkozó, segítségért folyamodó fiatalasszony eredeti szándékától függetlenül korrajzot is hagy ránk. A forradalom után a félelem légkörében élő társadalomban az igazságszolgáltatás, a börtönélet, a közigazgatás állapotába kapunk betekintést örök emberi értékeknek engedelmessé váló jó emberek és esendők, a gyenge gyávák megidézésével...

A tragikusan elnémuló, félbeszakadó Napló „folytatása” az özvegy *A 301-es parcella* című novellája, amelyet a Szabad Európa Rádió pályázatára írt, és amellyel pályadíjat is nyert. A könyv utolsó írása Brusznai Margit 2014. január 11-én, a Brusznai-émlékhangversenyen elhangzott ünnepi beszéde, mely az Édesapa nélkül felnövő, de a segítőkészség légkörét maga körül mindig érző kis- és nagylány, majd családanyává érő Brusznai Margit nekrológja is.

A család életének meghitt pillanatait őrző fotókkal zárul a könyv, melynek gondos nyomdai előkészítése Szűts Gergely István, beszédes borítója Fenyvesi Ottó szép munkája. Az igényes nyomdai kivitelezésért az OOK-Press Nyomdát illeti köszönet.

A Napló az 1956-os Emlékbizottság, a Nemzeti Emlékezet Bizottsága és a Brusznai Alapítvány közreműködésével, támogatásával valósulhatott meg.

IMRE FRIGYESNÉ

* * *

Brusznai-tanulmányok. / Szerk. Nagy András. Brusznai Árpád Alapítvány – Pannon Egyetem, Veszprém, 2017. – 112 p.

Veszprém városa az idén emlékezett meg Brusznai Árpád mártíromságának 60. évfordulójáról. Ez alkalommal három emlékező kötet is napvilágot látott. Ezek: 1. Brusznai-dokumentumok. E kötet jórészt fotókat tartalmaz. 2. Brusznai Árpádné Honti Ilona naplója. 3. Brusznai-tanulmányok.

Ez utóbbi kötet a Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Karának Irodalom- és Kultúratudományi Intézete által létrehozott Brusznai Kutatócsoport munkáját hivatott bemutatni.

A szerkesztői előszót Nagy András jegyzi. Eszerint az alap kutatások 2016 tavaszától indultak el. Az eredményekről egy tudományos konferencia adott számot. Ezen előadást tartott Kahler Frigyes, a Brusznai-per avatott szakértője, illetve e sorok írója is.

A kutatómunka során számos dokumentum is előkerült. Főként az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárából, az MTA Kézirattárából, az ELTE Levéltárából, az Eötvös Collegiumból, Vác Város Levéltárából, valamint a Derekegyházi Polgármesteri Hivatalból (Brusznai Árpád szülőfalujából).

Az előszót követő első írás Szávai Dorottyáé, aki Ritoók Zsigmonddal beszélget

a Bruszniai-életműről és az Eötvös Collegiumról. Ebből megtudhatjuk, hogy a Collegium jelszava a „Szabadon szolgál a szellem” volt, azaz a hallgatók a szabad véleménynyilvánítás jegyében éltek mindennapjaikat – a minőség jegyében. Ahol nem lehetett nem készülni, nem lehetett megbújni, de nem is akart senki megbújni.

Bruszniai Árpád elsősorban Homérosz-kutatásaival vált ismertté. Főként az foglalkoztatta, hogy az Iliász és az Odüsszeia között milyen különbség van, hiszen számos olyan szó van, amit csak az Iliász használ és az Odüsszeia nem, és fordítva. Ritoók Zsigmond szerint Brusznai-ból „... nagyon komoly tudós nőtt volna ki, ha nem üldözik el a tudományból [...] tulajdonképpen strukturalista módszert alkalmaz. Amellett egy minden addiginál teljesebb jegyzékét adja a homéroszi hasonlatoknak. [...] Sajnos az ő életműve torzóban maradt.”

Kocziszky Éva Bruszniai Árpád és a Homérosz-kutatás címmel jegyzi munkáját. Ebből megtudhatjuk, hogy Bruszniai 1951-ben védte meg „A Homérosz-kérdés” címmel benyújtott doktori disszertációját. A doktorandusz munkáját Moravcsik Gyulánál nyújtotta be. Bizonyára tudta, hogy nagy fába vágta a fejszéjét, amikor a homéroszi eposzokból kívánt doktorálni. Ebben elsősorban Moravcsik Gyula támogatására számíthatott. Rajta kívül a Svájca emigrált Kerényi Károlytól remélt segítséget.

A szerző szerint „Bruszniai [...] a homéroszi hasonlatok szerkezetét sterilen kezelt tudományos kérdésnek fogta fel, szövegolvasását valószínűleg a filológia olyan ideálja határozhatta meg, mely a szellemtudományok jellegét fel nem ismerve egyfajta értékmentes olvasásmódra törekedett. Noha az a fajta pozitívizmus, mely Bruszniait jellemzi, saját korában még jelen volt, mégsem volt már korszerű. [...] Bruszniai végül a szöveg és a szerző egysége mellett tesz hitvallást, ezzel zárja munkáját.” Itt igazán csak azt sajnálhatjuk, hogy történelmi okokból klasszika-filológusként nem tudott kiteljesedni.

Ladányi István a veszprémi tanárról írt értekezést, elsősorban a levéltárba került iskolai iratok, a feleségével folytatott levelezés, illetve a volt diákok visszaemlékezései alapján. E vonatkozásban a Lovassy Gimnázium egykori tantestületi jegyző-

könyvei kincsesbányának bizonyultak. Rendkívül hű korrajz készült ezekből az iratokból, hiszen az önkényuralmi rendszer számos lenyomatát olvashatjuk e lapokon. Például: „... *a látogatók észrevétele szerint az iskola még nehezen tud elszakadni a klerikális szellemtől.*” Ugyanakkor „*a tantestület tagjai örömmel vették az értékes kritikát.*”

A szerző szemléletes példákkal illusztrálja Bruszniai pedagógiai attitűdjét. Aki 1952-ben, a Lovassy Gimnáziumba való megérkezése után az I. C osztályfőnöke lett, illetve a történelem munkaközösség vezetője. Az első tantestületi értekezleten máris bírálta a magyar szakos kollégát, annak maximalizmusa miatt. És ez a bíráló, de ugyanakkor jobbitó szándék újabb és újabb javaslatokban ölt testet. „*A bejáró tanulók reggeli késéseiből fejenként 676 perc mulasztás esik. Ez fejenként 13,5 órát jelent. Ezen csak az Államvasút tudna segíteni.*” – mondta egy újabb tantestületi értekezleten.

A „város dolgozói számára” zenei esteket szervezett. Az iskola diákjaiból pedig egy kb. húsz főből álló kórust szervezett, noha papírforma szerint nem volt zenei végzettsége. A diákok emlékezetében pedig szigorú, de következetes tanárként maradt meg. Az iskolán kívül a Tudományos és Ismeretterjesztő Társulattal is együttműködött, például zenei előadásokat tartott.

Kahler Frigyes a Bruszniai Árpád pere a forradalom megtorlásának rendszerében című tanulmányából megismerhetjük azt a jogi háttérrel, amely a Kádár-korszak vérbírái számára lehetővé tette a kegyetlen, minden jogi alapot nélkülöző ítéletek meghozatalát. Hogyan vált bűnbakká a megyei forradalmi tanács elnöke. Miközben Kádár János 1956 novemberében még is kijelentette, hogy „...*egyetlen dolgozónak sem lehet bántódása amiatt, mert az október 23-án kezdődött tömegmegmozdulásokban részt vett., betartjuk és mindenkivel betartatjuk.*” Mindeközben a frissen kinevezett legfőbb ügyész 84 ügyészt távolított el a hivatalból. Helyettük gyorstalpalón végzetek kerültek, akik erkölcsi gátlásaikat félretéve hoztak meg a politika által kívánt halálos ítéleteket. Bruszniai Árpád pedig kiváló alanyként bizonyult egy ilyen kirakatperben. Apja csendőr volt, bátyja pedig „reakciós” római katolikus pap.

Kezdetben vallatói nyugodt hangnemben igyekeztek megtudni tőle, valójában milyen eseményeknek volt részese, mit is tett a forradalom napjaiban. Majd a hangneme egyre keményedett. A per jegyzőkönyvei természetesen csak töredékeiben adják vissza a vádlott által elmondottakat. Amikor azt olvashatjuk, hogy „*Mikor hol, kinek és hol vetette föl az ÁVH-s tisztek reprezentatív [sic!] kivégzését?*”, akkor már tudhatjuk, hogy e kérdéseknek semmi közük a valósághoz, csak a bosszúszomjas új hatalom eszközei. És akkor már Pap János megyei párttitkár levelén sem kell csodálkoznunk, amikor „*A megye kommunistái, becsületes dolgozói*” nevében halált kér Bruszniai Árpádra, hiszen 180 szovjet katona és 70 polgári személy haláláért felelős. – Ma már tudjuk, hogy a november 4–5-i harcokban valójában 10 szovjet katona esett el és 25 sebesült meg.

És az is „természetes”, hogy a Győri Katonai Bíróság 1990. április 5-én semmisnek nyilvánította a Brusznai Árpád ellen hozott halálos ítéletet.

A kötet záró tanulmánya a szerkesztőtől, Nagy Andrástól származik. Gondolatait „Az öntörvényű értelmiségi” címmel jegyzi. Ebben az életút és a karakter kölcsönhatásának áttekintésére tett kísérletet. Kutatócsoportja a korábbi munkákat felhasználva igyekezett „... a legfontosabb mozzanatokot egy-egy diszciplína mentén továbbgondolni és elemezni, valamint feltárni az esetleg még lappangó forrásokat, levonni a következtetéseket, így a személyiség és pálya egészét nem a tragédia felől kívántuk értelmezni, hanem belső dinamikáját és törvényszerűségeit kutatva akarunk eljutni következtetéseinkhez.”

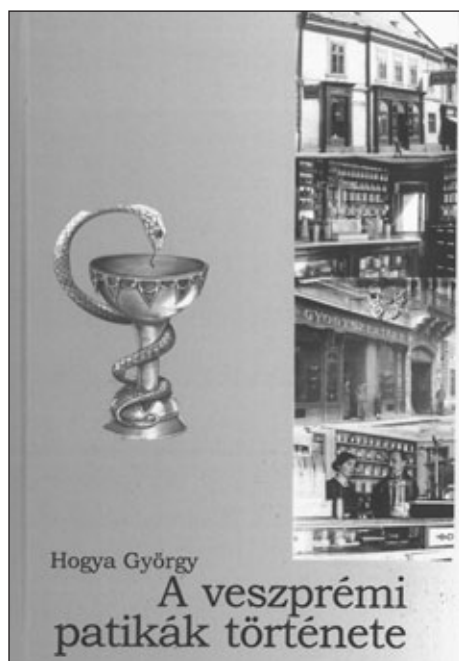
A kötetet válogatott bibliográfia zárja, melyet az Eötvös Károly Megyei Könyvtár Helyismereti Gyűjteménye anyagának felhasználásával Mayer Lisa készített. A nyomdai előkészítés Szüts István Gergely keze munkája, az igényes borítóterv pedig Fenyvesi Ottóé.

SEBŐ JÓZSEF

* * *

Hogya György: A veszprémi patikák története. / Szerk. Szabóné Vörös Györgyi. Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém, 2017. – 127 p.

A 75 éve Veszprém-ben élő neves helytörténész, a Felvidékről származó Hogya György, a város egészségügye történetének kutatója 2017 karácsonyára hiánypótló kötettel ajándékozta meg Veszprém kultúrtörténete iránt érdeklődő olvasóit. „A veszprémi patikák története” c. érdekes és értékes olvasmány nem csak a veszprémiek számára. A patikák világa, a honi patikusképzés története a kultúrtörténetünk kevésbé feltárt területe. Gyógyszertárak hazánkban a 14. századtól kezdve működtek. Egykor a gyógyszereket maguk az orvosok készítették. Az első rekeszes bútorzatú, „apothékákat” Budán nyitották 1392-ben. Ezt követően a 15-16 századtól kezdve a Felvidék németek lakta településein Bártfa (1442); Körmöcbánya (1499), Lőcse (1563) nyitottak patikákat. 1835-ig a hazai gyógyszertárak csekély száma mellett virágzott a gyógyszerekkel való házalás is: az olajos tótok (az olajkárok) berendezett gyógyszertárral a hátukon járták az országot. A hazai gyógyszerészek képzésével kapcsolatban az általános gyakorlat hosszú időn át az céhes keretek közötti oktatás volt: a 15. századig az orvosok maguk képezték ki az általuk gyermekkorban felvett tanoncokat gyógyszerkészítővé. Az első hazai magán gyógyszerészképzőt Weber János eperjesi orvos alapította 1645-ben. Az egyetemi rangú gyógyszerészképzés megalakulása előtti évtizedekben a saját gyógyszertárral is rendelkező Moller Károly selmecbányai orvos alapított orvosi-gyógyszerészi magániskolát a 18. században. A 18. századtól a gyógyító botanika oktatása mellett és a gyógyszer-

gyártói tevékenység fejlődésének fontos eleme volt a kémia tudomány nagy léptekkel történő fejlődése és annak teljes mértékű beépítése az orvoscépzésbe. 1759-ben rendelte el a Helytartótanács, hogy a hazai gyógyszerészek a megyei orvosok előtt kötelesek vizsgát tenni. Az első – egyetemi szintű – gyógyszerészképzés 1765-ben indult a Mária Terézia által alapított Nagyszombati Egyetemen. 1799-től királyi rendelet az újonnan alapítandó gyógytárakat reál- és személyi jogúakra osztotta. A gyógyszerésztárak 1876 óta, mint közegészségügyi intézmények az állam felügyelete alatt álltak.

1874-től a Budapesti Tudományegyetem szabályozta a diplomás gyógyszerészképzés rendszerét. A jelölt az első tanévet bölcsészettudományi, a második tanévet az orvosi karon volt kötelező abszol-

válni. A gyógyszerész doktori oklevelet a jelölt egy év tanulmányi idő után kaphatta meg. A két világháború közötti időszakban az orvostudományi egyetemeken képezték a diplomás gyógyszerészeket. 1950 után a budapesti és a szegedi egyetemen volt gyógyszerészképzés. 1990-től a debreceni és a pécsi egyetem is megkapta a gyógyszerészképzés jogát. 2009-től valamennyi gyógyszerész a diploma megszerzésével automatikusan megkapta a doktori címet.

„A veszprémi patikák története” című kiadvány Porga Gyula polgármester a három emberöltőnyi idő alatt alkotó helytörténeti kutató Hoga Györgyöt méltató előszava után egy kis patikatörténetet olvashatunk, majd dr. Mohay Jenő nyug. tiszti főgyógyász a patikák történetének tükrében ad tájékoztatást a veszprémi patikák világról.

Várostörténeti szempontból Veszprém első négy patikájának bemutatása különös jelentőséggel bír.

Veszprém első patikája a Rezner Károly tulajdonát képező 1747-ben nyílt gyógytára, a „Fekete sas” volt. Rezner Károly patikája 1787-ig a veszprémi vár épületében működött az egykori vármegyeháza földszintjén. A vármegyeház épületében lévő börtön egészségtelen levegője miatt a patika a mai Rákóczi u. 4. szám alatti épületbe költözött. A „Gyógytár” a „Fekete sas” nevet tartotta meg. Többszöri tulajdonosváltás után – a Veszprém megye társadalmi és közéletében mértékadó – Ferenczy Károly 1898-ban eladta a patikát. Ferenczy nevéhez kötődik a patika pin-

céjében 1868-tól működő szikvízgyár, továbbá a Napoleon likőr készítése is. A nagy múltú gyógyszerár államosítás előtti legutolsó tulajdonosa Karabélyos Endre gyógyszerész volt.

A város második patikája 1804-ben kezdte meg működését a Tűztorony árnyékában „Arany Oroszlán” néven. Többszöri tulajdonosváltás miatt a patika utolsó tulajdonosa Kerbolt Kornél volt, aki a 2. világháború idején életmentő gyógyszereket állított elő Fűzfőgyártelepen.

A „Páduai Szent Antal Gyógyszertár” 1907-ben nyílt meg a Kossuth utca 23 szám alatt. Az Ackerman Gyula tokaji gyógyszerész tulajdonát képező patikát az államosításig több patikus bérelte. A belváros 1970-es években történt „szisztematizálása” következtében a patika épületét szanálták. Később a Kossuth u. 9. számú ház patikája hagyománytisztelethől felvette az „Arany Oroszlán” nevet.

A freskókkal díszített és igényesen berendezett „Órangyal Gyógyszertár” (Jókai u. 43.) Incze Károly tulajdonában nyílt meg 1911-ben. Az államosítás után a patikát áthelyezték. 1950-ben került sor a gyógyszertárak, így a veszprémi patikák államosítására is. Az államosítás után a gyógyszertárak, a megyei gyógyszerári központok fennhatósága alá kerültek. Az államosítások után minden korábbi vezetőt másik gyógyszertárba helyeztek át. Eredeti helyén senki sem maradhatott.

A Veszprém Megyei Gyógyszertári Központot a Budapest úton 1963-ra építették fel. A Gyógyszertári központok mellett létrejött megyénként 1-1 „Szakfelügyelői laboratórium”, melynek feladata az volt, hogy rendszeressé tegye a betegek számára a biztonságos gyógyszerhez való jutást. A Gyógyszertári Központ önálló üzemenként működött a „Galenusi laboratórium”, ahol utasítás alapján gyógyszereket készítettek a patikák számára. A kórház részére szükséges gyógyszereket szállító „Intézeti Gyógyszertár” 1968 óta működik, 1995-től kezdve 600 m² területen.

Az 1989/90. évi rendszerváltást követő időkben 1993-tól törvénybe rögzített elvek alapján magánosították a patikákat. Ekkor talált gazdára a megyeszékhelyen a Gyógyszertári Központ és nyolc patika. A 2006. évi patikaliberalizáció következtében sorra nyitottak patikákat Veszprémben.

A kiadvány a jelenleg működő 18 veszprémi patika bemutatását követően a függelékben patikatörténeti érdekességekkel, valamint egy, a patikáriusok magatartásáról szóló 1818. évi törvény szövegével ismerkedhet meg az olvasó.

Veszprém egészségügye történetének fáradhatatlan kutatója és krónikása Hogy György a veszprémi patikák múltja és jelene feltárásával maradandó értéket teremtett. A jól proporcionált, tudományos-ismeretterjesztő jellegű kiadvány fejezeteit külön-külön, igényesen összeállított bibliográfia zárja. Veszprém egykori és jelenlegi patikáinak bemutatására jó érzékkel válogatott képi anyagot alkalmazott a szerző. A kitűnő szerkesztés Szabóné Vörös Györgyi munkáját dicséri.

MIHALOVICSNÉ LENGYEL ALOJZIA

